

**HALAL-LIHAA JA NÄKYMÄTÖN KUOLEMA – tekstintutkimus
Suomessa vuonna 2016 julkaistuista teurastamiseen liittyvistä
julkisista teksteistä**

Maisterintutkielma

Tiina Ollila

Suomen kieli

Kieli- ja viestintätieteiden laitos

Jyväskylän yliopisto

2018

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen tiedekunta	Laitos – Department Kieli- ja viestintätieteiden laitos
Tekijä – Author Ollila Tiina Marika	
Työn nimi – Title HALAL-LIHAA JA NÄKYMÄTÖN KUOLEMA – tekstintutkimus Suomessa vuonna 2016 julkaistuista teurastamiseen liittyvistä julkisista teksteistä	
Oppiaine – Subject Suomen kieli	Työn laji – Level Maisterintutkielma
Aika – Month and year Tammikuu 2018	Sivumäärä – Number of pages 92
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>Eviran (2016) mukaan kuolleet eläimet ovat <i>sivutuotteita</i>. Kuolema on jokin piste, jossa eläimestä tulee tuote. Eläinten kohdalla kuoleman kontrollointi on yksi kriittisistä kuolemaan liittyvistä kysymyksistä, sillä ihmisten kanssa elävien eläinten kuolema on nykyään useimmiten ihmisen käsissä – lemmikin tai tuotantoeläimen luonnollinen kuolema on harvinainen. Eläimen kuolemaan liittyvät käytännöt ja käsitykset heijastavat sekä ihmisen ja eläimen suhteeseen että ihmisten kuolemaan liitettyjä kulttuurisia merkityksiä. Sanotaan, että kuolema on länsimaissa tabu. Mitäpä jos se onkin tarkemmin ottaen nimenomaan tuotantoeläimen kuolema, joka on yhteiskuntamme <i>tabu ultimum</i>?</p> <p>Tutkimukseni käsittelee teurastamiseen liittyviä julkisia tekstejä vuodelta 2016. Se valottaa aihetta sekä tavanomaisena pidetystä teurastamisesta että halal-tavan teurastamisesta, teurastamisesta työnä, ihmisen ja ei-inhimillisen eläimen suhteesta, elämästä ja kuolemasta – ja kielen käytön roolista. Tutkimusotteeni on kriittinen diskurssintutkimus ja ekofeminismi. Tutkimukseni on laadullista lingvististä tutkimusta. Tarkastelun kohteena on kieli yhteiskunnallisena tuotoksena ja vaikuttajana. Näiden lisäksi tulen käyttämään tutkimuksessani tekstuaalista interventiota eli toisin kirjoittamista. Tekstin muokkaaminen havainnollistaa kielen ja kuvan valtaa rakentaa maailmaa, ja tuo esiin esimerkiksi luonnollistumia ja stereotyyppiä.</p> <p>Tutkimuskysymykseni ovat: 1. Miten tuotantoeläimen kuolemaa representoidaan teurastamiseen liittyvissä teksteissä Suomessa vuonna 2016? 2. Millainen kuva halal-teurastamisesta syntyy juttujen perusteella? Analysoin sanavalintoja muun muassa tekijyyden häivyttämisen sekä representaatioiden vahvistamisen ja uudelleentuottamisen näkökulmasta. Kuolema on sanaston tasolla usein olemattomissa. Useimmiten käytetään termiä lopettaminen ja teurastaminen. Halal-kuolema rinnastuu rituaalisuuteen, viiltämiseen, tajuissaan olemiseen ja verenvuotoon. Halal-teurastamisen kuvauksia käytetään suomalaisen teurastamisen paremmuuden korostamiseen ja yhtenä maahanmuuttoa vastustavana argumenttina. Tutkin pronominiin käyttöä ja osoitan, että niitä käytetään ihmisryhmien kategorisoinnissa ja vastakkainasettelussa. Affektiivinen ja arvottava kielenkäyttö toimii poliittisissa teksteissä stereotyypittelyn ja lioittelun välineenä. Kansanedustajat rakentavat puheenvuoroissaan ei-suomalaisista ja muiden kuin kristinuskon edustajista stereotyyppistä kuvaa barbaarisesta, rikostilastoissa loistavasta ja lukutaidottomasta joukosta, joka kiduttaa eläimiä. Vastakohdaksi tälle kuvalle suomalaisista rakennetaan kuvaa sivistyneinä ja huolestuneina kuluttajina, jotka käyttävät eettisesti tuotettua lihaa ja pitävät huolta yhteisestä hyvinvointivaltiosta.</p> <p>Mikäli muilta lajeilta kuin ihmiseltä ja ihmisen hoivan piiriin kuuluvilta lemmieläimiltä otetaan kielellisesti pois mahdollisuus kuolemaan, sillä on seurauksia myös elämään. Näillä asioilla on merkitystä, kun mietitään eläintenpitokäytäntöjä ja eläinten hyväksikäyttämisen oikeuttamista.</p>	
Asiasanat – Keywords Kriittinen diskurssintutkimus, eläintutkimus, ekofeminismi, kuolema, teurastaminen	
Säilytyspaikka – Depository Jyväskylän yliopisto, suomen kielen oppiaine	
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 KEHYKSENÄ KRIITTINEN DISKURSSINTUTKIMUS	10
2.1 Diskurssi ja representaatio	12
2.2 Valta, ideologia ja toiseus	14
3 ETIIKKA JA EKOFEMINISMI	17
3.1 Ihmiskeskeisyyden elävä perintö	18
3.2 Ekofeminismi ja verbaaliaktivismi	20
3.3 Tutkijan positio	24
4 AINEISTO JA MENETELMÄT	26
4.1 Tutkimuskysymykset	26
4.2 Aineiston kuvaus ja rajaus	29
4.3 Aineiston analyysi	29
4.4 Tekstuaalinen interventio	30
5 TAVANOMAINEN TEURASTAMINEN	32
5.1 Tavanomainen teurastaminen	32
5.1.1 Evira: Tuotantoeläinten lopetus- ja teurastusmenetelmät	33
5.1.2 Ylen toimittajien näkökulma	37
5.1.3 Kotimaisen lihan viikko -koulumateriaali	42
5.2 Häätäteurastaminen ja laidunteurastaminen	45
5.3 Kuoleman osuus tavanomaisen teurastamisen aineistossa	49
5.4 Teurastaminen työnä	55
6 HALAL-TEURASTAMINEN	60
6.1 Poliitiikan tekstilajit: “Uskonnollisista syistä noudatettava teurastustapa”	61
6.1.1 Kirjallinen kysymys ja vastaus	61
6.1.2 Lakialoite ja täysistunto	63
6.2 Poliittiset blogitekstit: “Rituaaliteurastuksen lyhyt oppimäärä”	68
6.3 Uutisjutut: “Halal-lihan kysyntä kasvaa”	71
6.4 Kuoleman osuus halal-teurastamisen aineistossa	76
7 TOISINKIRJOITETUT TEKSTIT: IHMISTUOTANNON IKÄVIN VAIHE JA LIHANSYÖNNIN MUODOSSA TAPAHTUVA ELÄINRÄÄKKÄYS	79
PÄÄTÄNTÖ: SPESISMISTÄ JA RASISMISTA KOHTI EMPATIAA	84
LÄHTEET	88

JOHDANTO

Minä ihmettelen, minkä taipumuksen vuoksi ja minkä mielentilan vallassa tai minkä päättelyn nojalla ihminen ensimmäisen kerran tahrasi suunsa vereen ja kosketti huulillaan kuolleen eläimen lihaa. Miksi hän asetti tarjolle kuolleiden ruumiita, elävien varjokuvia, ja kutsui sen lisäksi ruoaksi ja ravinnoksi ruumiinosia, jotka vasta äsken olivat mylvineet, kiljuneet, liikkuneet ja mulkoilleet. Entä kuinka hän kykeni katselemaan teurastamista – kurkun leikkaamista, nahan nylkemistä ja jäsenten irrottamista? Kuinka hänen nenänsä sietä teurastuksesta lähtevän löyhkän? Miksi häntä ei kuvottanut se saaste, johon hän tahrasi itsensä koskettaessaan toisten olentojen haavoja ja imiessään kuoleman tuottaneiden haavojen nesteitä ja veriherää?

(Plutarkhos n.100/2004: 9–10.)

Tunnistan tämän ensimmäistä kertaa: kuoleman haju on pesuainetta ja desinfiointiainetta, joka yrittää epätoivoisesti piilottaa alla olevan veren ja väkivallan katkun sitruunantuoksulla, ja se on täydellinen vertauskuva sille, miten olen oppinut seitsemän vuoden salakuvausten aikana ymmärtämään suomalaisen eläintuotannon.

(Muurimaa 2015: 245.)

Ensimmäinen sitaatti on Plutarkhokselta, jonka sanotaan olleen varhaisimpia antiikin ajan kasvissyönnin puolustajia (Plutarkhos n.100/2004: 58). Jälkimmäinen kuvaus on maailmasta lähes kahden tuhannen vuoden kuluttua. Kirjoittaja on tuotantoeläinten oloja 2000-luvulla dokumentoinut Kristo Muurimaa. Yhteistä näille sitaateille on ainakin verestä, hajusta ja kuolemasta puhuminen.

Kiinnostuin syksyllä 2015 teurastamiseen liittyvistä diskursseista teurastamokohun myötä. Muutaman päivän mediakohu syntyi salaa kuvattujen videoiden julkaisemisesta MOT-ohjelmassa. Tein keväällä 2016 kandidaatintutkielman asiaa käsittelevistä lehtijutuista ja muista asiateksteistä. Tutkin teurastamiseen ja teurastajiin liittyviä nimeämiskäytäntöjä ja muun muassa passiivin käyttöä. Huomasin, että teurastamisen ympärillä käytetään paljon teknistä kieltä. Aineistossa mainittiin paljon muita eläintuotantoon ja teurastamiseen liittyviä toimijoita ja vastuullisia kuin itse teurastajia. Teurastamisen moraalista aspektia ja psykologista puolta ei juuri valtamedian jutuissa tuotu esiin. Aineiston käsittely osoitti, että suurin osa jutuista käsitteli videoita psykologi ja professori Melanie Joyn (Beyond carnism

2016) sanoin karnismin eli tietynlaisten eläinten käyttämisen ja lihansyönnin ideologian linssien läpi. Nämä havainnot toimivat kimmokkeena aiheen jatkamiseen pro gradu -työssä.

Teurastamiseen liittyvät jutut ja kannanotot jatkuvat yhä, vaikka itse kohukeskustelu on jo päivänpolttavien uutisten virrasta tyrehtynyt. Vuoden 2016 puolella teurastamiseen liittyvä uutisointi on keskittynyt halal-teurastamon mahdolliseen perustamiseen. Aineistoni koskee kaikkeen teurastamiseen liittyvää keskustelua Suomessa juuri nyt, mutta aihe ei ole ajankohtainen pelkästään Suomessa. Ranskalainen järjestö L214 Ethique et Animaux on julkaissut sekä vuonna 2015 että 2016 materiaalia teurastamoilta (Oikeutta eläimille 2016). Työntekijät heittävät lampaita, antavat sähköiskuja ja tekevät epäonnistuneita tainnutuksia. Eläimet sätkivät lattialla ja roikkuessaan yhden jalan varassa. Suomen teurastamojen videoilla sähköpiiskaa käytettiin rutiininomaisesti ja lampaita hakattiin laatikolla.

Suomen eläinlakia uudistetaan parhaillaan. Yli 75 000 suomalaista on allekirjoittanut vetoomuksen, jossa vaaditaan kuutta perusparannusta vanhaan lakiin. Yksi vetoomuksen kohdista on vaatimus eläintuotantotilojen ja teurastamoiden valvonnan käyttöönottoon. (Eläinpolitiikka 2017.) Tutkimusaiheeni on siis erittäin ajankohtainen. Toisaalta käyttämäni etiikkaan liittyvät käsitteet tekevät tutkimuksesta myös yleismaailmallisen ja aineiston ajankohtaisuudesta huolimatta ajattoman. Suomalaisissa teurastamoissa teurastetaan joka kuukausi noin 6 miljoonaa eläintä, mikä tarkoittaa yhtä montaa kuolemisen tapahtumaa (Luonnonvarakeskus 2016). Vuoden aikana laitoksissa käsitellään siis yli 67 miljoonaa teurastettavaa eläintä.

Kirjailija Carol Adamsin (2013: 224) mukaan teurastamisen ja paloittelun kulttuurisiin representaatioihin pitää kiinnittää huomiota, sillä lihansyönti on yleisin suhde ihmisen ja muun eläimen välillä. Tämä koskee kaikenlaisia teurastustapoja ja lihan kuvaamisen tapoja. Teurastaminen on menetelmästä riippumatta lihansyönnin mahdollistaja. Teurastamisen myötä eläimistä tulee poissaolevia viittauskohhteita, sillä elävät eläimet eivät voi olla lihaa. Ilman kuolemaa taas ei voi olla syötävää lihaa. Näin eläin yksilöllisenä ja itsenäisenä olentona unohdetaan, ja elävä eläin korvautuu kuolleella ruumiilla, jolle annetaan gastronomisia nimiä ennen kuin kuluttajat kuluttavat niitä. Kielenkäyttö siis edistää eläinten poissaoloa. (Adams 2013: 224–226.)

Eviran (2016) mukaan kuolleet tuotantoeläimet, lemmikkieläimet ja tietyissä tapauksissa myös luonnonvaraiset eläimet ovat *sivutuotteita*. Kuolema on siis jokin piste, jossa eläimestä tulee tuote. Eläinten kohdalla kuoleman kontrollointi on yksi kriittisistä

kuolemaan liittyvistä kysymyksistä, sillä erityisesti ihmisten kanssa elävien eläinten kuolema on nykyään useimmiten ihmisen käsissä – lemmikin tai tuotantoeläimen luonnollinen kuolema on harvinainen (Schuurman & Laurén 2016: 46 mukaan Marvin 2006). Tämä vaikuttaa tietysti myös aineistosta löytyviin kuoleman hetken kuvauksiin ja kuoleman kielentämiseen. Eläimen kuolemaan liittyvät käytännöt ja käsitykset heijastavat sekä ihmisen ja eläimen suhteeseen että ihmisten kuolemaan liitettyjä kulttuurisia merkityksiä (Schuurman & Laurén 2016: 43). Usein sanotaan, että kuolema on länsimaissa tabu (Harva 1985; Hakola, Kivistö & Mäkinen 2014). Tuotantoeläimen kuolemaan liittyvää tutkimusta ei näytä löytyvän. Teuraseläinten käyttäytymistä ja rakenteiden suunnitteluun liittyvää tutkimusta sen sijaan on paljon (ks. esim. Jokinen 2016). Mitäpä jos nimenomaan tuotantoeläimen kuolema onkin yhteiskuntamme *tabu ultimum*? Esittelen seuraavaksi aikaisempaa eläintutkimusta.

Dualistinen, hierarkkinen ja kilpailua korostava ihminen–eläin-suhde näkyy kaikkialla kulttuurissamme (Aaltola 2013: 12). Eläinten hyvinvointi on noussut keskeiseksi kysymykseksi vasta 1990-luvulla. Vaikka eläintieto on lisääntynyt voimakkaasti, eläinten olot eivät ole juurikaan parantuneet, sillä tilakokoja on kasvatettu tehotuotannon myötä. (Mikkola & Salmia 2016: 95.) Niin ikään tutkimus, joka koskee ihmisten ja eläinten välisiä suhteita, on lisääntynyt vasta 2000-luvulla. (Ks. esim. Kupsala 2007; Ranki 2009.) Tutkimukset ovat usein yhteiskuntatieteellisiä. Saara Kupsala (2007) on tutkinut ihmisten ambivalentteja suhtautumistapoja eläintuotantoa kohtaan. Ambivalentilla suhteella tarkoitetaan sitä, että tuotantoeläin konstruoidaan jonnekin lemmikkieläimen ja hyödykkeen välimaastoon siten, että eläin ei ole täysin kumpaankaan lokeroon mahtuva.

Eläinkuvamme on usein epäjohdonmukainen, tilannesidonnainen ja puolueellinen (Aaltola 2017: 197). Elävää eläintä ei pidetä tuotteena ennen kuin se on teurastettu, mutta toisaalta sille ei anneta liian voimakasta yksilöllisyyttä, sillä subjektius on ristiriidassa syötävän statuksen kanssa (Kupsala 2007: 19–20). Lihan syötävyyteen liittyvät säännöt ovat kuitenkin kulttuurisidonnaisia: hinduille lehmä on pyhä, Kiinassa syödään koiraa ja Australiassa kengurua. Kaikkialla ihmisen liha on tabu ja kannibalismi pahinta mahdollista barbariaa. (Anttonen & Vornanen 2016: 10–11.) Tämä osoittaa sen, että ihminen on hyvin usein aikansa ja kulttuuriympäristönsä kasvatti. Moraalisen hyveen toteuttamisen sen sijaan ei pitäisi olla riippuvainen ympäristöstä (Sipilä 1998, 91). Toisin sanoen ihmisen toiminnan moraalisenä toimijana pitäisi olla samanlaista Suomessa ja Kiinassa. Eläimille on annettu tietty asema moraalisen kohtelun piirissä, mutta rajat moraalille kohtelulle ovat jääneet

ambivalenteiksi: osa eläimistä on hellittyjä lemmikkejä ja osa ruoantuotannon välineitä (Anttonen 2010: 21). Näitä käsityksiä, erilaisia eläinkuvia, tuotetaan yhteiskunnallisissa käytännöissä kaikkialla: niin arjen keskusteluissa, mediassa kuin tieteellisissä kirjoituksissakin (Kupsala 2007: 19–20).

Tutkimuskirjallisuudessa on keskitytty pääosin käsityksiin eläinten hyvinvoinnista, ja maallikkojen eläinetiikasta on kerätty vain vähän tutkimustietoa. Etenkin kyselytutkimuksissa on kartoitettu tuotantoeläinten asemaan liittyviä laajempia moraalikysymyksiä vain hyvin rajallisesti. (Kupsala, Saara, Jokinen, Pekka, Vinnari, Markus & Pohjolainen, Pasi 2011: 23.) Tutkija Nora Schuurman (2013: 15) muistuttaa, että humanistis-yhteiskuntatieteellisessä eläintutkimuksessa on tutkittu ihmistä eläinsuhteen yhtenä osapuolena, ja vastaavasti luonnontieteissä on tutkittu suhteen toista osapuolta, eläintä. Toisin sanoen lopputulos dualistinen ja muistuttaa kovasti länsimaisen ajattelun laajempaa dualismia. 2000-luvun puolella on peräänkuulutettu entistä konkreettisempaa ja kontekstuaalisempaa tutkimusta niistä ilmiöistä ja käytännöistä, joissa ihmiset ja eläimet ovat tekemisissä keskenään. On tarpeen tarkastella, mitä ihmisten ja eläinten välisissä suhteissa todella tapahtuu ja millä seurauksin. (mp.) Katson, että oma tutkimukseni – vaikkakin vain pro gradun verran – vastaa tähän tarpeeseen käsittelemällä ilmiöitä, kuten eläintuotantoa, ja käytäntöjä, kuten teurastamista. Lisäksi tutkimus käsittelee monia yleisiä ihminen–eläin-suhdetta konkreettisempia suhteita: teurastaja-ihmisen ja teurastettavan ei-inhimillisen eläimen ja teurastettavan ei-inhimillisen eläimen ja esimerkiksi tätä syövän ihmisen suhdetta. Halal-teurastamiseen liittyvän aineiston käsittelyssä tulee esiin myös ihmisen ja toisen ihmisen suhde, jossa eläin on olemassa poliittisen agendan välikappaleena.

Lemmikkieläinten kuoleman representoinnista ovat kirjoittaneet Suhonen Piia suomen kielen gradussaan *Koira haudattuna – koiran ja sen kuoleman representoiminen blogiteksteissä* 2015. Suhosen aineistossa kuolema yhdistetään kielellisesti esimerkiksi poissaolemiseen, lähtöön ja uneen. Aineiston blogiteksteissä käytetään metaforia ja eufemismeja, jotta koiran kuolemasta ei tarvitsisi puhua kuolemana. Tutkimuksen perusteella näyttää siltä, että moni käyttää lemmikin kuoleman representoinnissa kielen keinoja, jotka ovat tuttuja myös ihmisen kuolemasta puhuttaessa. Sosiaalisesta mediasta on tullut monille sureville lemmikinomistajille tärkeä vertaistukiryhmä (Yle 2015). Ihmisen ja esimerkiksi koiran suhteeseen liittyy olennaisesti inhimillistäminen, antropomorfismi. Siihen kuuluu virheellisiä käsityksiä eläimen tarpeista tai käyttäytymisen tulkinnasta, kuten tulkinta koiran

tuntemasta syyllisyydestä (Telkänranta 2016: 139). Inhimillistämistä, ellei peräti yli-inhimillistämistä, on vaikkapa joulukalenterin ja sukupuolitettujen vaatteiden ostaminen koirille (Karhu 2015: ei sivunumeroa). Kuolemaan ja tappamiseen liittyy kaikissa yhteisöissä kulttuurisia rituaaleja olipa kyse ihmisistä tai muista eläimistä. Kuoleman rituaaleja, kuten hautajaisia ja vainajan muistamista, sovelletaan myös lemmikkieläimiin. (Anttonen & Vornanen 2016: 146–147.) Lemmikki onkin pitkälti ihmiseen verrattavassa asemassa perheenjäsenenä, mitä tulee suremisen käytäntöihin. (Ks. esim. Schuurman & Laurén 2016.) Suremiskäytännöt paljastavat sen, keiden elämää pidämme elämisen arvoisena. Tällainen suremisen normatiivinen logiikka on olemassa esimerkiksi sodan oikeuttamisessa ja käytännöissä: joidenkin elämä on tuhottavampaa kuin toisten. Jako ei ole olemassa vain ihmisten kesken. Lemmikkien suremisen käytännöt näyttävät eläinten välisen arvoasteikon: esimerkiksi suden uhriksi joutunut koira surraan sosiaalisessa mediassa, sen sijaan koiraeläinten heimoon kuuluvan suden pää vaaditaan vadille. (Karhu 2015: ei sivunumeroa.)

Esseisti ja kirjailija Antti Nylén pelkistää tuotantoeläimiin liittyvän eläinkysymyksen näin: “Riittävätkö raha (eli ahneus) ja tottumus (eli laiskuus) oikeuttamaan lajisorron nykyisessä laajuudessaan ja järjestelmällisyydessään?” Kysymys on eettinen. (Nylén 2015: 19.) Lajisorron eli spesismien käsitteeseen palaan muun muassa kolmannessa luvussa ja päätännössä. Edelleen: kysymys on eettinen ja sen jälkeen yhteiskunnallinen sekä poliittinen. Ambivalentin eläinsuhteen ratkaisuksi osa ihmisistä on muuttanut ruokavaliotaan ja kulutuskäyttäytymistään esimerkiksi kasvisruokavalion tai eläinystävällisinä pitämiensä tuotteiden ostamista lisäämällä. Kuluttajien kriittisyys tehotuotantoa kohtaan on lisääntynyt. Osa sen sijaan välttelee eläinten kasvatukseen ja teurastukseen liittyvää tietoa. Lisäksi täytyy huomioda, että kulutustottumukset eivät ole muuttuneet niin paljon kuin asennetutkimukset antaisivat ymmärtää. Ihmiset siis jatkavat eläinten hyvinvointiin liittyvistä huolista huolimatta etäännyttämisen ja välttämisen käytäntöjä. (Eurobarometri 2016; Kupsala 2007: 21–24; Kupsala, Jokinen, Vinnari, Pohjolainen 2011.)

Tutkimukseni tarjoaa tietoa aiheesta, josta ei ole kirjoitettu. Se valottaa aihetta sekä tavanomaisena pidetystä teurastamisesta että halal-tavan mukaisesta teurastamisesta, teurastajan työstä, ihmisen ja ei-inhimillisen eläimen suhteesta, ihmisen suhteesta Toiseen, elämästä ja kuolemasta – ja kielen käytön osasta kaikissa näissä. Samalla tuotan itse kielellä vaihtoehtoista diskurssia analysoidessani myös näkymättömiä elementtejä. Pyrin tuomaan julki ääntä äänettömille. Valtasuhteiden näkyväksi tekeminen ja itsestäänselvyyksien

kyseenalaistaminen on vaihtoehtojen esittämistä ja tilan tekemistä kenties marginaaliin jääneille tai jätetyille äänille. (Juhila 1999: 165.)

Tutkielmani jakautuu kahdeksaan lukuun. Toisessa luvussa esittelen tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen eli kriittisen diskurssintutkimuksen ja työni kannalta keskeisimmät käsitteet. Kriittisen diskurssintutkimuksen lisäksi tukeudun ekofeminismiin, joka on osa työni teoreettis-metodologista kokonaisuutta. Käsittelen etiikkaa, ekofeminismiä ja tutkijan positiotani luvussa kolme. Aineisto ja menetelmien kuvaukset löytyvät luvusta neljä. Luvut 5–6 ovat analyysilukuja. Luku 5 käsittelee ensimmäisen tutkimuskysymyksen mukaisesti tuotantoeläimen kuolemaan liittyviä representaatioita ja aineistoa, joka ei liity halal-tavan mukaiseen teurastamiseen. Olen ryhmitellyt toiseen tutkimuskysymykseen liittyvän halal-teurastamista koskevan aineiston käsittelyn omaksi kokonaisuudekseen lukuun 6, mutta kyseisen luvun alaluku 6.4 liittyy myös ensimmäiseen tutkimuskysymykseen eli kuoleman representointiin. Näitä analyysilukuja täydentää erillisenä lukuna tekstuaalisen intervention menetelmän sovellus. Päätännössä tuon tutkimustulosten arvioinnin yhteiskunnalliselle tasolle ja arvioin, miten olen onnistunut työssäni.

2 KEHYKSENÄ KRIITTINEN DISKURSSINTUTKIMUS

Tutkimusotteeni on kriittinen diskurssintutkimus ja ekofeminismi. Käytän käsitteitä, joista osa on tuttuja myös ympäristöetiikan ja eläinfilosofian ja -etiikan piiristä. Diskurssintutkimus on kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta, joten tarkastelun kohteena on ihmisten merkitysmaailma. Tutkimuksen merkityksellisyys syntyy ilmiöiden tarkasta kuvaamisesta ja tutkimuksen kontekstista. (Pietikäinen & Mäntynen 2009/2016: 139–140). Tässä luvussa esittelen kriittisen diskurssintutkimuksen teoriasta tutkimukseni kannalta mielekkäitä käsitteitä.

Kriittinen diskurssintutkimus, *critical discourse analysis* (CDA), on usein monimuotoista ja poikkitieteellistä (Solin 2012: 558, Pietikäinen & Mäntynen 2009/2016: 22). Kriittiseen diskurssintutkimukseen on vaikuttanut muun muassa M. A. K. Hallidayn systeemis-funktionaalinen kieliteoria, josta on peräisin käsitys kielestä ja tekstistä sosiaalisena kanssakäymisenä (Heikkinen 2013, 65). CDA ei siis ole niinkään koulukunta, vaan näkökulma (van Dijk 2008: 85). Käsitys kielestä on konstruktionismin mukainen: kieli ja representaatiot ovat sosiaalista todellisuutta rakentavaa toimintaa (Törrönen 2010, 278). Merkitys onkin diskursiivisen toiminnan tulos, ei todellisuuden toisintamista (Pietikäinen & Mäntynen 2009/2016: 25). Kieli on paitsi viestinnän väline, maailman kuvaamisen mahdollistaja ja sosiaalisten suhteiden ja identiteettien luoja (Pietikäinen 2002: 247). Diskurssin voiman avaaminen paljastaa sen, että oma tapamme omaksua tietoa ja olla olemassa ovat kytköksissä kielen ja kulttuurin tapoihin (Pietikäinen & Mäntynen 2009/2016: 53).

Tutkimukseni on laadullista lingvististä tutkimusta, joka ammentaa Norman Faircloughin ja Teun A. van Dijkin tutkimusperinteestä ja käsitteistä. Tarkastelun kohteena on kieli yhteiskunnallisena tuotoksena ja vaikuttajana (Fairclough 1997: 76). Kriittinen diskurssintutkimus on tapa tutkia sosiaalisen vallan käyttöä, epätasasuhtaisuutta sekä sitä, miten valtaa tuotetaan ja vastustetaan teksteissä ja puheissa sosiaalisissa ja poliittisissa konteksteissa. Kriittinen diskurssintutkija ottaa näkyvän aseman halutessaan ymmärtää, julkistaa ja vastustaa eriarvoisuutta. Koska teoreettinen tausta ei ole tietty tai yhtenäinen, analyysin tekemisen tavat voivat olla erilaisia. (van Dijk 2008: 85–87.) Analyysin kulkua esittelen tarkemmin luvussa neljä.

Ihmiset eivät luo maailmaa vapaasti, eivätkä voi perustaa toimimista tai toisintoimimista tyhjän päälle. Tämä tarkoittaa sitä, että uusinnamme tai muutamme jatkuvasti sosiaalista todellisuutta. (Juhila 1999: 165.) On tärkeää ymmärtää, että sekä osallistuminen (kuten kirjoittaminen) että osallistumattomuus (kuten vaikeneminen) on toimintaa. Jostain syystä kielen käyttö mielletään usein asioiden kuvaamiseksi, joten kielen käyttämisen seurauksellisen luonteen korostaminen on paikallaan (Juhila, Jokinen & Suoninen 1993: 41–42). Kielenkäytöllä on todella merkitystä. Myös asioiden kuvaamiseen liittyvillä valinnoilla on merkitystä: millaisia substantiiveja, adjektiiveja, adverbeja, lausekkeita ja lauseita sekä metaforisia ilmauksia esimerkiksi erilaisten luokkien ja ryhmien kuvailussa käytetään. Niillä voidaan rakentaa eri tavoin painottuneita esityksiä käsiteltävistä asioista. Niiden avulla voidaan myös pyrkiä ohjaamaan lukijoita jäsentämään maailmaa ja toimimaan siinä tietyllä tavoin. (Pietikäinen & Mäntynen 2009/2016: 72.)

Toteutan analyysin Faircloughin (1992: 73) kolmikehyksisen mallin mukaisesti tutkimalla sekä tekstiä, diskurssikäytäntöä että sosiokulttuurista käytäntöä. Keskeisiä käsitteitä ovat muun muassa valta ja hegemonia (Fairclough 1992: 86). Käsite diskurssi viittaa laajaan teoreettiseen lähtökohtaan, kielenkäyttöön sosiaalisena toimintana. Sen sijaan etuliitteinen diskurssi tai diskurssit viittaavat tunnistettaviin puhetapoihin. (Pietikäinen & Mäntynen 2009/2016: 27.) Kriittinen diskurssitutkimus keskittyy diskurssien tapoihin tuottaa, vahvistaa, oikeuttaa ja haastaa vallan sekä johtoasemaan liittyviä suhteita (van Dijk 2008: 86). Kielen yksityiskohtainen tarkastelu tarjoaa keinon tutkia median rakentamia, toistavia tai ylläpitäviä diskursseja ja muun muassa etnisiä identiteettejä (Pietikäinen 2002: 247). Tarkoitukseni ei ole etsiä eri diskursseja ja nimetä niitä, vaan tarkastella representaatioita ja sitä, mitä teurastamiseen liittyviin diskursseihin ylipäänsä sisältyy ja ei sisälly.

Diskurssikäytäntöä esittelen analyysin lisäksi aineiston kuvaamisen yhteydessä. Siihen kuuluu muun muassa tekstin tuottajan ja genren vaikutus tekstiin. Genre tarkoittaa sananmukaisesti ryhmää, jolla on yhteisiä ja vakiintuneita ominaisuuksia. Genre liittyy sekä kielelliseen että sosiaaliseen toimintaan. Opimme ajan mittaan ymmärtämään kielenkäyttöä tietyillä tavoilla omassa tutussa kulttuurissamme ja sosiaalisessa ympäristöstämme. Siinä missä diskurssit rakentavat ja merkityksellistävät maailmaa, genret ovat vakiintuneita tapoja rakentaa sosiaalista toimintaa; kasvamme genreihin. (Pietikäinen & Mäntynen 2009/2016: 79 & 109.) Sosiokulttuurinen käytäntö kulkee mukana tutkimuksessa alusta loppuun saakka.

Kyse on tekstinulkoisesta kehyksestä tai ulottuvuudesta, johon kuuluu esimerkiksi kielen todellisuutta rakentavan luonteen huomiointi ja aineiston konteksti – myös koko yhteiskunnan ja kulttuurin kokonaisuus (Fairclough 1997: 85).

Diskurssintutkimus on kuin oireiden kartoitusta. Tutkimus lähtee liikkeelle niin, että ensin huomataan jokin nyppy, haava tai nyrjähdys, ja sitten tarkennetaan katsetta lähelle, ympärille ja kauemmas, jotta oireelle löydetään syy. Diskurssianalyysin hedelmällisyys syntyy sosiaalista todellisuutta rakentavan argumentoinnin erittelystä; tutkija siis tarkastelee, miten ongelmista ja kärsimyksistä, niiden syistä ja seurauksista, puhutaan ja kirjoitetaan (Juhila & Suoninen 1999: 250). Ymmärryksemme maailmasta ja itsestämme on elimellisesti kiinni historiassamme ja kulttuurissamme. Jotkut tällaiset yhteisesti jaetut ymmärtämisen tavat ja asioiden kuvaamisen tavat ovat niin tiukassa, että historiallis-kulttuurisen alkuperän erottaminen on työlästä. (Juhila 1999: 177.) Toisin sanoen tottumukset toimivat, kuten aikojen saatossa kertynyt lika lasin pinnassa: koko näkymä saattaa olla yhtäläisen pinttyneen kerroksen värittämää, tai tietty kulma muuttuu likakerrosten samentamisvaikutuksen myötä miltei näkymättömäksi.

2.1 DISKURSSI JA REPRESENTAATIO

Jaan Faircloughin sekä Pietikäisen ja Mäntysen käsityksen diskurssista kielenkäyttönä, joka ymmärretään sosiaalisena toimintana (Fairclough esim. 1997; Pietikäinen & Mäntynen 2009/2016; Heikkinen 2013b: 97). Kieli heijastaa ja rakentaa yhteisöjen toimintatapoja, ja sen avulla opitaan sosiaalisen kontekstin arvot, asenteet ja käyttäytymistavat (Luukka 2000, 140). Konstruktionistiseen näkemykseen kuuluvan kriittisen diskurssianalyysin tarkoitus on kuvata, miten diskurssi toimii osana sosiaalisia käytänteitä. Taustalla on ajatus siitä, että diskurssi on sosiaalisten rakenteiden muovaama, ja näiden suhde on dialoginen. (Luukka 2000, 152.) Kieli ja toiminta ovat yhteenkietoutuneita, ja tämän risteävyyden tutkiminen on tyypillistä nimenomaan diskurssintutkimukselle (Heikkinen 2013b: 96).

Diskurssin käsitettä voi hahmottaa myös äänen käsitteen kautta. Tekstin äänen takana olevaa puhujaa voi yrittää tunnistaa kysymällä, kuka tässä puhuu (Törrönen 2010: 293). Kun puhuja tai kirjoittaja lainaa muita ääniä, hän muokkaa väistämättä äänien merkityksiä kommentoimalla ja asettamalla lainauksia tiettyyn järjestykseen (Törrönen 2010: 298).

Toimittajilla on juttuihinsa vaikuttavia sisällöllisiä ja kerronnallisia tavoitteita. Siteeraukseen liittyvät käytännöt ovat yhteydessä näihin; sitaattien käyttäminen riippuu jutun pituudesta ja jutun tarkoituksesta. Sitaatit eivät ole sanatarkkoja lainoja, vaikka lukijat niin saattavat olettaakin. (Haapanen 2016: 210.) Representoituja puheääniä ei yleensä kohdella mediassa tasapuolisesti. Jotkut äänet tulevat korostetuiksi ja toistetuiksi, toiset marginalisoiduiksi ja vaiennetuiksi. Päällisin puolin katsottuna asian esittäminen voi vaikuttaa objektiiviselta. Kyse on kuitenkin hienovaraisesta järjestelmästä, äänien hierarkiasta. (Fairclough 1997: 108–110.) Ääneen pääsyä eläinaiheeseen liittyen on tutkinut pro gradussaan Meeri Sipilä (2011). Sipilä on tutkinut Tarhauskielto-kampanjaan ja sitä seuranneisiin tapahtumiin liittyviä uutisjuttuja. Tutkimuksesta käy ilmi, että Maaseudun Tulevaisuus -lehdessä ollaan turkistarhamyönteisiä, ja tarhaajat pääsevätkin lehdessä enemmän ääneen kuin vaikkapa Helsingin Sanomissa. Helsingin Sanomissa ääneen pääsivät eläinlääkärit ja eläinten hyvinvoinnin asiantuntijat. (Sipilä 2011: 123.)

Diskurssi on siis toimintaa ja keino olla maailmassa ja suhteessa toisiin ihmisiin. Lisäksi se on representaation keino. Se ei ole pelkästään representoinnin väline, vaan maailman nimittämisen, järjestelyn ja rakentamisen tapa. (Fairclough 1992: 63.) Latinan sanan *raepresentare* suomennoksia ovat muun muassa ‘johdattaa mieleen’, ‘asettaa silmien eteen’ ja ‘toteuttaa’. Representaatio voidaan ymmärtää edustamiseksi, esittämiseksi ja näiden yhteenkietoutumaksi. Näen Rossin (2010: 261) tavoin, että representaatio on joka tapauksessa politisoivaa tekemistä, ei siis peilaamista. Representaatio on merkitysten tuottamista ja maailman ja ajatusten esittämistä tietyin merkityksin ladatuin ilmaisuin. Merkityksistä kamppailu on poliittista ja toiminnallista. Yhteiskunnassa kamppaillaan jatkuvasti siitä, kuka esittää, mitä esitetään, millaisia sanoja ja kuvia käytetään. (Rossi 2010, 261–270; Pietikäinen & Mäntynen 2009/2016: 57.) Asiat voi esittää monella tavalla, ja näillä valinnoilla on seurauksia niin asian käsittelyyn kuin asianosaisten kannalta. (Pietikäinen & Mäntynen 2009/2016: 56).

Representaatio on samalla sekä osa kuvattua todellisuutta että todellisuuden mukaelma, yksi muotokuva siitä. Samasta todellisuudesta välittyvä kuva voi olla myös aivan erilainen, ja kuvat voivat limittyä myös keskenään. Representaatio ei siis ole kohteensa peilikuva. Sen sijaan se heijastelee kuvia myös kuvaajastaan. Tämä on samalla koko diskurssintutkimuksen luonteen osa: tutkija voi välittää aineistosta kuvan tai kuvia, mutta ei täydellistä todellisuutta sanojen takana – sen tavoittamiseen tuskin on olemassa metodologista

mahdollisuutta. Samalla tietysti tutkija itsekin tuottaa representaatioita. Representaatiot voivat toki olla visuaalisiakin, mutta tässä oppiaineeni ja tutkielman rajallisen tilan vuoksi en voi ottaa juttujen yhteydessä olevia kuvituskuvia tarkkaan analyysiin mukaan. Valtaosa aineistosta on muutenkin kielellistä, ja kaikissa teksteissä ei kuvituskuvia olekaan.

Diskurssin ja representaation käsitteet menevät osittain päällekkäin. Näkisin, että selkeyttävä eronteko on tarpeen: representaatio voi olla yksittäinen kielenkäyttäjän tekemä kuvaus, mutta diskurssi sisältää laajemman ja sosiaalisen kielenkäytön (Fairclough 1992: 63). Representaatio on siis diskurssin voiman konkreettinen taso (Pietikäinen & Mäntynen 2009/2016: 52). Kielenkäytöllä voidaan tuottaa toiseutta ja alistettuja positioita. Näiden prosessien kommentointi ja kritisointi sekä muutossuuntien hahmottelu sopivat hyvin osaksi diskurssianalyttistä tutkimusta. (Juhila & Suoninen 1999: 245.)

2.2 VALTA, IDEOLOGIA JA TOISEUS

Etenkin kriittisessä diskurssintutkimuksessa taustalla vaikuttaa vallan ja vastarinnan käsikynkkä (Fairclough 2001; Juhila 1999: 165). Tiedon ja vallan kytköksellä on itsensä todeksi tekemisen teho. Kaikella tiedolla on todellisia vaikutuksia, ja vähintäänkin siinä mielessä se “tulee todeksi”. (Hall 1997: 49.) Valtasuhteiden näkyväksi tekeminen ja itsestäänselvyyksien kyseenalaistaminen on vaihtoehtojen esittämistä ja tilan tekemistä kenties marginaaliin jääneille tai jätetyille äänille. (Juhila 1999: 165.) Tutkimuksen tarkoituksena on tuoda diskurssin valtaa esiin ja läpinäkyväksi (Blommaert & Bulcaen 2000: 448).

Valta on erityisen tehokasta silloin, kun se on niin sanotusti luonnollistunut. Luonnollistumisella tarkoitetaan prosessia, jonka seurauksena tietyt näkökulmat, luokittelut ja puhutavat näyttäytyvät itsestään selvinä ja epäideologisina. Tietyissä sosiokulttuurisessa kontekstissa tietyn ideologian mukaiset merkityksellistämisen tavat saavuttavat “terveen järjen” kaltaisen aseman. Aina kielenkäyttäjät eivät tiedosta omien kielellisten valintojensa ideologisuutta. (Fairclough 1992/2015: 87–91.) Kriittinen lingvistiikka korostaa sanaston valinnan merkitystä. Sanavalinnat ovat kiinteästi yhteydessä kategorisointeihin. (Fairclough 1997: 42.) Maailman hahmottaminen eroina tuottaa hierarkioita. Ihmiselle on tyypillistä jakaa asioita dikotomiseen järjestykseen eli vastapareiksi, kuten länsi–itä, valkoinen–musta,

kulttuuri–luonto. Näiden vastakohtaparien huomiointi ja kyseenalaistaminen on osa merkityskamppailua, sillä vastakohtat eivät ole millään tavoin kiinteitä ja luonnollisia. Ajattelumme ei ole pakko perustua kahtiajakoihin. (Rossi 2010: 271.) Kielenkäyttäjän tulisi tiedostaa se, että sanat kaiuttavat edellisiä käyttöyhteyksiä ja merkityksiä. Toisin sanoen kielenkäyttäjä ei voi itse päättää, mitä merkityksiä esimerkiksi tietty ilmaus sisältää. (Pietikäinen & Mäntynen 2009/2016: 118.) Tässä tutkimuksessa vastakkainasettelu näkyy siten, että tuotantoeläimen kuolema ja ihmisen kuolema kielennetään eri tavoin. Niin ikään tuotantoeläimen ja halal-tavan mukaan kuolevan tuotantoeläimen kuolemat kielennetään eri tavoin. Vastapareiksi representoidaan myös eri ihmisryhmän ihminen-kategorian sisällä: suomalaiset–ei-suomalaiset ja ‘meihin’ kuuluvat–’toiset’.

Käytän työssä vallan ja ideologian käsitteiden yhteydessä toiseuttamisen ja toisen käsitteitä. Toiseuttaminen on peräisin Gayatri Chakravorty Spivakilta (Löytty 2005a: 23). Toiseuden kohtaaminen tapahtuu ainakin sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja representaatioissa. Toiseus näyttäytyy siis kielessä ja representaatioina medioissa. (Löytty 2005a: 89.) Eräs tärkeä valtaan ja diskurssien voimaan liittyvä konkreettinen esimerkki on puheenaiheiden ja otsikoiden merkitys. Toimittajilla on valtaa nostaa esiin tai piilottaa tiettyjä aiheita, opettajilla on valtaa valita puheenaiheita pitämillään tunneilla, rohkeat puhujat käyttävät enemmän puheenvuoroja ja puhuvat toisten yli ja niin edelleen. Diskurssien hallinta on yksi iso vallan muoto, jota seuraa ihmisten mielten hallinta representaatioiden tuottamisen ja uskomusten, tiedon ja mielipiteiden omaksumisen kautta. Kielenkäytön valtaa siis harjoitetaan suostuttelun ja jopa manipulaation kautta. Diskurssien tekstit ja puhe voivat olla suostuttelevia monin tavoin: manipuloivia tai hyvinkin hienovaraisia, rutiininomaisia ja jokapäiväisiä, siis ”luonnollisia” ja ”hyväksyttäviä”. (van Dijk 2008: 91.)

Diskurssien ja valtasuhteiden tutkimisessa tarvitaan ideologian käsitettä. Ideologialle löytyy monenlaisia määritelmiä, mutta perustavimmillaan on kyse ajattelutavoista tai prosessista, joka liittyy identiteettiin, sosiaaliseen elämään ja aatteisiin. (Heikkinen 2013c: 112.) Käsitteen määrittelyssä on paljon samoja elementtejä kuin diskurssin käsitteessä. Diskurssikäytännöt voivat tuottaa ideologisia vaikutuksia esimerkiksi valtasuhteita uusintamalla tai tuottamalla. Ideologialle on tyypillistä diskurssin ja vallan yhdistelmä. (Heikkinen 2013c: 116). Suunta on tietysti molemminpuolinen: ideologiat vaikuttavat representaatioihin ja diskursseihin ja päinvastoin. Lienee tarpeen tähdentää, että ideologia terminä ei sisällä sinällään kielteistä sävyä (mt. 112). Se ei ole sama asia kuin propaganda.

Tutkimuksessa on siis kyse representaatioiden arvioinnista, vertailusta ja punnitsemisesta (Fairclough 1997: 66).

Ideologisuuden tarkastelemiseen voi käyttää kysymyksiä: Mikä on esitetyn vaihtoehdon yhteiskunnallinen alkuperä, toisin sanoen kenen tekemä representatio on? Mikä motivoi tätä valintaa? Mitä siitä seuraa asianosaisten pyrkimyksille? (Fairclough 1997: 26.) Representaatioiden poliittista voimaa on se, että niiden avulla voidaan mytologisoida ja luonnollistaa asioita (Rossi 2010: 270). Ideologian käsitteen seuraksi valikoituu usein terveen järjen käsite ja hegemonia (Fairclough 1997: 64 & Heikkinen 2013c: 115–119).

Ideologiasta tulee vallitseva vasta luonnollistuneena. Media ja genret ovat luonnollistamisprosessin tekijöitä asemoimalla yleisöjä tietynlaisten tekstien vastaanottamiseen ja välittämällä ja vakiinnuttamalla maailmankatsomuksia. Tämä tapahtuu tiettyjen representaatioiden ja vaikkapa stereotyyppien toistamisena. Lihansyöntiin liittyen tällaisia toistettuja luonnollistumia ovat esimerkiksi ajatukset “ihminen on lihansyöjä”, “ihmisellä on kulmahampaat” ja “kyllähän villieläimetkin syövät toisiaan”. Yhteisesti jaetuista ja yleisesti hyväksytyistä ajatusrakennelmista muodostuu ikään kuin yhteinen tajunta. Tämä taas vaikuttaa yksilön tapaan elää ja toimia ja tehdä valintoja. Nämä performatiiviset toteamukset ovat aivan keskeinen osa median ja arkielämän arkipoliittisia diskursseja (Rossi 2010: 271).

Hegemonia liittyy laajimmillaan kokonaisen aikakauden voimasuhteisiin: tietyille ajattelutavoille on onnistuttu aina kulloinkin tiettynä aikana ja alueella hankkimaan terveen järjen status. Ideologiat eivät siis ole staattisia, vaan elävät ja muuttuvat ihmisten välisessä kielenkäytössä ja suhteissa. (mp.) Yhteisesti jaettujen ja itsestäänselvinä pidettyjen “totuuksien” rinnalle ilmestyykin vaihtoehtoisia “totuuksia”. Tästä tilanteesta voi käyttää vaikkapa termiä artikulaatiokamppailu. (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993: 29.) Pietikäinen (2000: 199) esittää, että julkinen keskustelu on arena, jossa eri diskurssit taistelevat omasta asemastaan. Samasta ilmiöstä käytetään myös käsitteitä merkityskamppailu, määrittelykamppailu ja hegemoniakamppailu (ks. esim. Juhila & Suoninen 1999; Juppi 2004). Kun joku merkityksellistämisen tapa voittaa yleisen hyväksynnän, voidaan puhua hegemonian saavuttamisesta (Fairclough 1992: 190).

3 ETIIKKA JA EKOFEMINISMI

Tässä pääluvussa esittelen ekofeminismiä, verbaaliaktivismia ja tutkijanpositioni. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteellinen eläintutkimus on feministiselle tutkimukselle velkaa suuren osan teoreettisesta keskustelustaan. Ihmisten ja eläinten välisten hierarkioiden ja valtarakenteiden analyysi tulevat pitkälti feministisistä keskusteluista ja teorianmuodostuksesta. (Laurén & Schuurman 2017: 67.) Feministisissä julkaisuissa ja keskusteluissa keskiössä on kuitenkin naisten aseman parantaminen, tasa-arvo ja sukupuoliin liittyvät aiheet. Tämä näkyy myös julkisessa keskustelussa; sukupuolen moninaisuudesta on ruvettu puhumaan ja kirjoittamaan yhä enemmän viime vuosina. Feminismiä luonnehditaan intersektionaaliseksi, mikä tarkoittaa eri kategorioiden vaikutusta sosiaalisiin suhteisiin ja epätasa-arvoisuuden tuottamiseen. Näitä ovat muun muassa sukupuoli, etninen tausta, rotu, luokka, seksuaalisuus, vammaisuus ja vammattomuus, kansallisuus ja äidinkieli. Intersektionaalisuus voidaan suomentaa risteävänä eriarvoisuutena. (WoM 2017; Tasa-arvotiedon keskus 2017.)

Eläinoikeusasiat ja luonnon merkityksen korostaminen eivät linkity Suomessa tällä hetkellä näkyvästi feministiseen keskusteluun. Näistä syistä olen valinnut nimenomaan ekofeministisen tutkijanposition, vaikka samoja käsitteitä voisi teoretisoida myös kriittisen eläintutkimuksen tai posthumanismin viitekehyksessä. Omassa tutkimuksessani ei ole sijaa erilaisten ekofeminististen lähestymistapojen vertailulle, eikä sille olisi tässä syytäkään. Ekofeminismi näkyy siinä, että käytän käsitteitä, joita käytetään myös ekofeminismin piirissä ja siinä, että tutkimusotteeni sisältää muutoksen vaatimuksen ja kielellisten muutosten näkyväksi tekemisen tekstuaalisen intervention keinoin. Kontekstualisoin lisää ekofeministista tutkimusotetta seuraavassa alaluvussa länsimaisen filosofian historian mekanistisen maailmankuvan ja dualismin ylläpitämisen kautta. Sen jälkeen kirjoitan ekofeminismin ja verbaaliaktivismiin suhteesta, mikä liittyy tekstuaalisen intervention valintaan yhdeksi analyysimenetelmäksi. Viimeisessä alaluvussa kokoan ekofeminististä näkökulmaani tutkijan positioni kautta.

3.1 IHMISKEISYYDEN ELÄVÄ PERINTÖ

Länsimaisen filosofian ja teologian antroposentrisen perinteen ytimen muodostavat käsitykset Raamatusta, ja muun muassa Aristoteleen, Tuomas Akvinolaisen ja Kantin ajatukset ihmisen luonnonherruudesta ja moraalisesta erityisasemasta. Myös etiikka on suurelta osalta ollut ja on yhä antroposentrinen, ihmiskeskeistä. Vaikka eläinten paremman kohtelun puolesta on esitetty argumentteja jo antiikin aikoina, ihmiskeskeiset filosofit ovat olleet monilukuisempia ja äänekkäämpiä. (Suutala 1995: 29; Oksanen 2012: 141–160; Aaltola 2013: 9–11.) Eurooppalaisen kulttuurin ja yhteiskunnan luontosuhteen perusongelma on luonnon esineellistäminen, mekanisoituminen, ulkoistaminen, halu hallita luonnollisia ilmiöitä ja muokata niitä sekä rakentaa laitteita ja rakennuksia, jotka tätä halua tukevat. Kulutamme mukavuutta tavoitellen, seurauksista piittaamatta. (Pylkkö 2016: 28.) Mekanistinen maailmankuva on koskenut paitsi luontoa, myös eläimiä (Väyrynen 2006: 198). Tästä osin empaattisesta, mutta ihmiskeskeisestä näkemyksestä muotoutui moderni konsensus, jota valtio, media, tiede ja teollisuus ovat pitäneet yllä. (Kupsala & Tuomivaara 2004: 315–316.) Hyötyajattelu ja välineellistäminen ovat läpäisseet ajattelumme suhteessa muihin eläimiin kautta aikojen (Suutala 1995: 14).

Ihmiskeskeisyys on siis tuotettu käsitys. Aaltola (2017: 200) ehdottaa uusplatonilaisiin ajattelijoihin Weiliin ja Murdochtiin viitaten, että ihmiskeskeisyys voitaisiin murtaa tuomalla rationalismin tilalle tarkkaavaista rakkautta. Toisin sanoen meidän pitäisi nähdä eläin ja sen todellisuus itsessään, ei vain sitä kuvaa, jonka olemme eläimestä kulttuurissamme rakentaneet. Ihmiskeskeisyyden seuraukset kun ovat eläinten näkökulmasta konkreettisia: väkivaltaa ja tapetuksi tulemistä. (Aaltola 2017: 200–203.) Paitsi ihmiskeskeistä, filosofia on ollut pitkään mieskeskeistä. Aristoteleen aikaisen käsityksen mukaan mies, nainen ja orja olivat eri lajisia, olemuksiltaan ja sieluiltaan erilaisia (Sipilä 1998: 90). Tätä asetelmaa ekofeminismi horjuttaa. Filosofian tulisi kyseenalaistaa oman aikakautensa perusoletukset tarkastelemalla selviöinä pidettyjä asioita kriittisesti ja perusteellisesti. Kuten muutkin, filosofit ovat ihmisiä, jotka altistuvat yhteiskuntansa ja aikansa ennakkokäsityksille. Filosofin ja bioetiikan professori Peter Singer kritisoi yliopistojen filosofian opetusta siitä, että ennakkokäsityksiä ihmisen suhteesta muihin lajeihin ei kyseenalaisteta. (Singer 2013: 81.)

Antroposentrismiin liittyy myös käsite ihmissovinismi, mikä on peräisin 1970-luvulta filosofipariskunnalta Richard ja Val Routleyltä. Käsite sisältää muihin lajeihin kohdistuvan

erottelevan ja syrjivän kohtelun lisäksi ihmiskeskeisen eettisen ajattelun ja ympäristöeettisten näkökulmien puuttumisen kritiikin. Muiden elämänmuotojen arvostaminen ja niiden oikeus elämään ja kukoistamiseen sisältyy syväekologiseen suuntaukseen. Samalta vuosikymmeneltä kuin ihmissovinnin käsite on peräinen myös käsite spesismi, mikä keskittyy nimenomaan ihmisen ja eläinkunnan suhteessa tapahtuvaan lajisortoon ja syrjintään. (Oksanen 2012: 162–163.) Koska ihmiskeskeisyyden perinne on niin vahva, en halua uusintaa esimerkiksi antiikin ajan ajattelijoiden antroposentrisiä käsityksiä tässä enempää kuin on nykytilanteen pohjustamiseksi tarpeen. Näin toteutan kriittistä lähestymistapaa: annan tilaa ja ääntä niille – tarkoitan myös ei-inhimillisiä ääniä –, joilla tilasta on puutetta. Olen myös sitä mieltä, että moraalin universaaliutta ei löydetä menneitä kaivelemalla. Mielekkäämpää on pohtia universaalin ja puhtaan etiikan mahdollisuuksia: miten asioiden pitäisi olla, ei sitä, miten ne ovat olleet (Sipilä 1998: 88).

Vaikka Suomessa on tuotantoeläimiä enemmän kuin koskaan, niitä näkee harvoin. Nykyisen eläintuotannon eri vaiheita ei opeteta kouluissakaan. Mielikuvat rakentuvat siten pääosin lapsuuden muistikuvien, median, viranomaistiedon ja Elma-messujen perusteella. (Anttonen & Vornanen 2016: 12 & 118.) Suurin osa ihmisistä on suhteessa sikaan tai lehmään ainoastaan lautasellaan (Aaltola 2013: 23). Liisa Kaski, joka on eläinteemoihin perehtynyt folkloristi, muotoilee asian näin: ”Vaikka miljoonat tuotantoeläimet esimerkiksi Suomessa elävät pitkälti näkymättömissä, monen suomalaisen arjessa niiden kehot ovat ruoan muodossa läsnä konkreettisemmin kuin mitkään muut toisenlajiset eläimet, elävät tai kuolleet.” (Kaski 2016: 53.) Käytän suoraa lainausta, sillä sanavalinnat ovat tässä tapauksessa tärkeitä. Kaski puhuu *kehoista*, ei esimerkiksi ruhoista. Keho (KS s.v. *keho*) tarkoittaa ”elävän ihmisen (t. eläimen) ruumista”, mutta ruho (KS s. v. *ruho*) tarkoittaa ensisijaisesti teurastetun eläimen tai elävän ison eläimen ruumista. Lisäksi tässä nousee näkyviin myös se tosiasia, että ihminen on keskimääräisesti enemmän ”tekemisissä” kuolleiden kuin elävien eläinten kanssa.

Eläinten käyttäytymisen tutkimus on tuottanut jatkuvasti uutta tietoa. Tiedon lisääntyessä on saatu oppia, että yhä useampi aikoinaan ihmisen erityispiirteenä pidetyistä ominaisuuksista löytyy myös eläinmaailmasta. (Telkänranta 2016: 144.) Biologi ja tietokirjailija Telkänranta huomauttaa, että ihminen on myös eläinlaji muiden joukossa. Täsmällisempi ilmaisu eläimistä puhuttaessa olisi siis ”muut eläimet kuin ihminen”, mutta tekstin sujuvuuden vuoksi hän ei itse sitä käytä. (Telkänranta 2016: 10.) Eläinfilosofisissa teksteissä käytetään myös termejä ”toiset eläimet” ja ”ei-inhimilliset eläimet”. Yksilötasolla

käytetään useimmiten pronominia *se* (englanniksi *it*), mutta joskus käytetään samoja pronomineja kuin ihmisiinkin. (Aaltola 2013: 25–26.) Derridan mukaan yksinkertaistavan käsitteen ”eläin” käyttäminen on yksi väkivallan muoto, koska siinä valtava määrä toisistaan eroavia olentoja määritellään ja luokitellaan yhdellä ainoalla termillä (Pekkanen 2016: 24–25 mukaan Derrida 2006 & 2008.)

Käytän itse eläimen ja ihmisen lisäksi näitä kahta ilmausta: muut eläimet kuin ihminen ja ei-inhimilliset eläimet. Sen sijaan toislajinen-sanaa en käytä, sillä en halua korostaa toiseutta. Näen, että ihminen ja muunlaiset eläimet ovat samalla janalla, eivät vastakohtia. Lainatessani muita kirjoittajia ja tutkijoita käytän heidän käyttämiään termejä tai ilmaisen vaihtaneeni ilmausta. Mielestäni ihmiseen viittaavien pronomien käyttö ei-inhimillisten eläinten yhteydessä on ehkä huomiota herättävää, mutta asian kannalta tarpeetonta ja myös mahdollisesti väärällä tavalla inhimillistävä. Näistä syistä en itse käytä ihmisiin viittaavia pronomineja eläimistä kirjoittaessa, vaikka olenkin sitä mieltä, että eläin-käsite on liian yleinen hyperonyymi.

Eläinteollisuus on yksi talouden muoto ja kulinarismin tuki. Filosofin Aaltolan sanoin normalisoitu yhteiskunta rakentuu systemaattisen alistamisen ja tarpeettoman väkivallan varaan, ja on täynnä hyviä, kuolemasta eläviä ihmisiä. (Aaltola 2015: 291.) Derrida (Pekkanen 2016: 16 mukaan Derrida 2006) muistuttaa, että riippumatta siitä, minkälaisia eettis-poliittis-juridisia johtopäätöksiä tästä väkivallasta tehdään, kukaan ei voi kieltää muutosta, joka eläimiin kohdistuvissa käytännöissä on tapahtunut. Silti tämä väkivalta yritetään kuitenkin aktiivisesti unohtaa joko piilottamalla se ja piiloutumalla itse siltä. Eläinfilosofia ja -etiikka, kuten myös ekofeminismi edellisiin limittyvänä, auttaa jäsentämään eläinten kohtelua ja asemaa. Se on myös nykytilanteen oikeutuksen kyseenalaistamista (Aaltola 2013: 23).

3.2 EKOFEMINISMI JA VERBAALIAKTIVISMI

Feministisen teorian käyttäminen ei ole yksinkertaista; ekofeminismin käyttäminen kenties vielä vähemmän yksinkertaista. Ekofeminismi terminä on peräisin Françoise DEaubonnen *Le féminisme ou la mort* -teoksesta, joka on 1970-luvun puolivälistä. Siitä lähtien ekofeminismi on liitetty naisen ja luonnonvarojen riistoa vastustavaan taisteluun ja se kritisoi ihmisen suhdetta luontoon sekä patriarkaalisuuden yhteiskunnan suhtautumista naiseen. (Suutala 2004.)

Ekofeminismi yhdistää kaksi viime vuosikymmenten huomattavaa suuntausta, ekologisen tietoisuuden ja feminismin (Kainulainen 2005: 121). Lähestymistapoja on monenlaisia. Yhteistä erilaisille tavoille ja painotuksille on joka tapauksessa jonkinlainen syväekologisuus ja ihminen–luonto-jaon ja muiden vastaavien dualismien purkaminen. Feministinen teoria torjuu elävien olentojen jakamisen subjekteiksi tai objekteiksi ja hierarkkisen luokittelun alempiin ja korkeampiin olentoihin (Suutala 1995: 18–19; Kiviluoto 2004). Ekofeminismi on siis sateenvarjokäsite erilaisille perspektiiveille, jotka peräänkuuluttavat kokonaisvaltaista lähestymistapaa sekä inhimillisen että ei-inhimillisen elämän monimuotoisuuden kunnioittamiseksi. (Ahosen 2015: 105 mukaan Warren 1994: 1.) Ekofeministisen ajattelun mukaan luontosuhteesta ja sukupuolten väliltä on löydettävissä samanlainen alistava rakenne: ihminen luonnon yläpuolella ja mies naisen yläpuolella. Sekä naiset että eläimet kohtaavat ja kokevat esineellistämistä ja väkivaltaa. (Anttonen & Vornanen 2016: 51.) Kaikki vallan kohteena olevat ryhmät ovat kytköksissä samaan tapaan tämän vallan logiikan kautta. Sen takia alistamista tai sortoa ei voida lopettaa keskittymällä yhden ryhmän asiaan kerrallaan, sillä sorron eri muodot ja alistamisen logiikka elää ja säilyy, vaikka yhden ryhmän tilannetta onnistuttaisiin parantamaan. (Aaltola 2013: 180.)

Braidottin (Ahosen 2015: 96–98 mukaan Braidotti 2006: 97–104) vastauksena nykytilanteen kestättömyyteen on ihmiskeskeisyyden tuolle puolen siirtyminen: meidän tulisi yrittää katsoa maailmaa radikaalisti erilaisesta perspektiivistä, joka ei oleta luontoa passiiviseksi ja tietoisuutta inhimilliseksi. Minimivaatimuksena tälle on ihminen–eläin-vastakkainasettelun purkaminen ja korvaaminen lajit ylittävällä solidaarisuudella. Braidottin mukaan egon katoaminen ja yhteenkytkeytymisen tuntu toimivat perustana lajit ylittävälle ekofilosofisen empatian ja affektiivisuuden etiikalle. Henkisyudessa on siis kyse eettisestä oivalluksesta siitä, että elämme syvässä keskinäisessä yhteydessä kaiken muun olevan kanssa. (emp.)

Kaikkien elollisten olentojen moraalisen merkityksellisyyden tunnustavia ihmisiä kutsutaan myös biosentriseksi vastakohtana antropentristeille. Syväekologian ja biosentrismen historialliset edeltäjät löytyvät idän uskonnoista: hindulaisuudesta, buddhalaisuudesta ja jainalaisuudesta. Näistä elämänkatsomuksista löytyy väkivallasta pidättäytymisen periaate, *ahimsa*. (Oksanen 2012: 206; Leppänen, Marko 2016.) Ahimsa löytyy joogafilosofian perustekstistä Patañjalin Yoga-sūtrasta kuuluisan kahdeksanosaisen joogan polun eli astangajoogan rajoituksista, yamoista, ensimmäisenä. Toisten elävien

olentojen lihan syöminen on väkivallan muoto, vaikkakaan ihmisen väkivaltaisuus ei lopu siihen. Käytännön ahimsa edellyttää omien tekojen, sanojen ja ajatusten väkivaltaisuudesta luopumista. (Patañjali n. 350 jaa/2010: 119.) Myös Schopenhauer kertoo saaneensa vaikutteita ajatteluunsa intialaisesta filosofiasta (Väyrynen 2006: 202). Schopenhauer kirjoittaa, että hänen moraalinsa perusta nojaa Veedoissa ja Vedantassa ilmaistuun totuuteen: *tat twam asi* (se olet sinä), mikä tarkoittaa oman todellisen tuntemista vieraassa, toisessa (Schopenhauer 1995: 233).

Suomessa ekofeministinen henkisyys on jäänyt marginaaliin. Henkisyydellä tarkoitan tässä yllä avattua kokonaisvaltaista näkemystä ihmisen ja muun elävän yhteydestä. Lähestymistapani ekofeminismiin ei ole sukupuolten eroja painottava, essentialismi tai nais erityinen näkemys. En siis esimerkiksi esitä, kuten ensimmäisen aallon feministi Margaret Fuller (Donovanin 2013: 190 mukaan Fuller 1845/1971: 113), että naisten vapautuminen johtaisi väkivallan ja teurastamisen loppumiseen. Näen, että puolueellisuuden painopisteen vaihtaminen ei ole ratkaisu. Sen sijaan esitän, että väkivallan näkeminen ja nimeäminen on keskeistä: väkivalta ei voi loppua, ellei sitä tunnusteta ja tunnusteta. Mitä tulee feminismin poliittisuuteen, mielestäni poliittisuus voi olla eettisen hyvän käytännöllinen ulottuvuus. Kirjallisuuden emeritusprofessori Josephine Donovan (2013: 205) esittää suoraan, että elämää vahvistava ja kunnioitusta vaativan etiikan mukaan feministien on hylättävä muun muassa lihansyönti, eläinten tappaminen vaatteiden materiaaliksi ja monet eläinkokeet.

Näen, että eläinoikeuskysymyksessä on kyse ihmisoikeuskeskustelun periaatteiden laajenemisesta ihmistä myös muihin eläimiin (Väyrynen 2006: 200). Jaan Nussbaumin käsityksen siitä, että ihmisen tulee kunnioittaa toisten eläinten tarpeita oman luontonsa toteuttamiseen. Nussbaumin teoria on nimeltään toimintavalmiuksien teoria, jossa tärkeässä asemassa on samastuminen toisen näkökulmaan. (Aaltola 2013: 67.) Teorian pohjana on eettisesti virittynyt huoli. Käytännössä teoria esittää, että kaikkien kansakuntien tulisi sisällyttää perustuslakiinsa sitoumus siitä, että eläimet ovat poliittisen oikeudenmukaisuuden kohteita. Globaalin oikeudenmukaisuuden saavuttaminen vaatii huomioonottamista: etenkin sellaisten ihmisten ja ryhmien, joita ei ole aikaisemmin otettu tasavertaisina oikeudenmukaisuuden kohteina huomioon. (Nussbaum 2006/2013: 111.)

Esseisti Antti Nylén vertaa eläinteollisuuden ja etenkin teurastamojen eristettyä alueellisuutta Andrei Tarkovskin ydintuhoelokuvaan *Stalkerin Vyöhykkeeseen*. Nylén ehdottaa, että eläinteollisuudesta puhuttaessa tarvitaan uusia keinoja: taiteen ja uskonnon ja

kielen voimaa. Tehotuotannosta puhuminen ei tehoa, joten aletaan puhua Vyöhykkeestä. Epäkohtien ja väärinkäytösten merkitysten tyhjentymisen vuoksi täytyy alkaa puhua jumalanpilkasta, synnistä, Saatanasta ja pimeydestä. Nylén huomauttaa, että asiallisella kielellä puhuminen voi olla puhumista Vyöhykkeen ehdoilla. (Nylén 2015: 23–25.) Epäkohtiin puuttumisella ja eläinsuojelulakiin liittyviin asioihin keskittymällä eläintuotantoa voidaankin lisätä, sillä ihmiset uskovat, että lain olemassaolo ja epäkohtien parantaminen takaa eläinten hyvinvoinnin. (Aaltola 2015: 293.) Perustavanlaatuaista vääryyttä ei korjata antamalla tuotantoeläimille lisää tilaa tai järjestämällä enemmän puudutusainetta (Regan 2013: 100).

Ekofeministi Lisa Kemmerer korostaa wittgensteinilaisittain kielen moraalista elementtiä ja tärkeyttä maailman ja sen ymmärtämisen luomisessa ja uudelleenluomisessa. Kemmerer huomauttaa, että kyse on myös siitä, että muut eläimet kuin ihminen -tyyppisten termien kaltaiset muotoilut sisältävät eronteon: “ei” tai “muu/toinen” (Kemmerer 2006: 11). Kemmerer tuo tähän leksikaaliseen ongelmaan ratkaisun: hän ehdottaa sanan *animal* tilalle sanaa *anymal*. Termi viittaa siis kaikkiin muihin eläimiin paitsi ihmiseen. Sana koostuu siis ideasta *any animal*. Kemmererin mukaan sana täyttäisi tällä hetkellä kielessä olevan leksikaalisen tyhjiön. (Kemmerer 2006: 10.) Hieman vastaava sanamuunnos löytyy Derridalta: *l'animot* (Pekkala 2016: 26). Suomeksi vastaavaa ei ole, eikä suora lainaaminen onnistuisikaan. *Any*-sanan idean säilyttäminen vaatisi, että suomennoksessa olisi rajoituksettomuuden ilmaus: vaikkapa *jokaeläin*. Termin tarkoituksena on osoittaa se, että eläinten joukkoon sisältyy valtava määrä erilaisia ja omanlaisiaan yksilöitä, ja toisaalta muistuttaa siitä, että ihminen on itsekkin eläin ja nisäkäs.

Tällainen termien muuntelu ja vaihtoehtojen osoittaminen on verbaaliaktivismia: kahtiajakoisuuden purkamista ja keskustelun avaamista. Vastaavaa termien muuttamista ja tietoisuuden lisäämistä on nähty muun muassa etnisistä ryhmistä puhuttaessa. Tietyt diskriminoivat sanat ovat jääneet vähitellen pois käytöstä. Feministit ovat kunnostautuneet verbaaliaktivismissa valitsemalla esimerkiksi sukupuolittavien ammattinimikkeiden tilalle muita muotoja. (Kemmerer 2006: 12; Rastas 2007.) Käsittelen aineistojen ja menetelmien luvussa 4.3 tekstuaalista interventiota, joka linkittyy sekä kriittiseen diskurssintutkimukseen että verbaaliaktivismiin. Se, että olen valinnut tekstuaalisen intervention kriittisen diskurssintutkimuksen osamenetelmäksi on osaltaan verbaaliaktivismia – aktiivista toimintaa.

3.3 TUTKIJAN POSITIO

Tutkija on siis toki itsekkin kielenkäyttäjä ja vähintään tässä mielessä kulttuurinen toimija, ja hänellä on tuntumaa yhteisesti jaetusta tiedosta (Juhila 1999: 184). Itsestäänselvyyksien tutkiminen on haasteellista. Kaikkein vahvimmat diskurssit voivat jäädä tutkijaltakin huomaamatta nimenomaan yhteisesti jaetun arkipuheen takia. Lisäksi pitää muistaa, että viattomilta tai kauniilta kuulostavat puhutavat voivat olla tuottamassa negatiivisia seurauksia ja osallistua epätasa-arvoisten suhteiden ylläpitämiseen ja oikeuttamiseen. (Jokinen & Juhila 1993: 81 & 101.) Eläinasiaan liittyen mieleeni tulee esimerkiksi eläinten inhimillistämisen käytännöt, joilla on seurauksia ihmisten käsityksiin ja tulkintoihin esimerkiksi lemmikkien toiminnasta.

Tutkiessani ja kirjoittaessani en ole ainoastaan analyytikko, olen myös asianajaja – olemassa olevien todellisuuksien kriitikko ja keskustelija. Juhila esittelee tutkijan liikkuviksi positioiksi analyytikon, asianajajan ja tulkitsijan viitat. Tutkijat toimivat joka tapauksessa tutkimusperinteestä riippumatta joistain arvoista käsin. (Juhila 1999: 201–232.) Akateemisessa diskurssissa on tapana puhua objektiivisuudesta. Kielenkäytön neutraaliuden olettaus tai vaatimus on lievästikin sanottuna ongelmallinen. Tässä vaiheessa käytän esimerkkinä eläinasian parissa tuttua sanaparia *eläinten hyvinvointi*. Sen voi nähdä olevan neutraali käsite, sillä sitä käytetään nykyään laajasti niin tuottajien, kuluttajien, toimittajien kuin tutkijoidenkin tuottamissa teksteissä. Sitä ollaan lisäämässä entisen eläinsuojelulain uudistamisessa lain uuteen nimeen. Käsitteen pariin sopisi *eläinten pahoinvointi*, mutta sitä tuskin koettaisiin neutraaliin kielenkäyttöön vaivattomasti solahtavana. Käsitteissä itsessään ei toki ole tällaista suhtautumista selittävää eroa, oikeastaan päinvastoin: hyvän olemassaoloa ei oikeastaan ole ilman pahaa. Annan toisen esimerkin. Tiikereiden salametsästyksestä kertovan uutisen yhteydessä on aivan luonnollista käyttää ilmaisua *salakaupan uhrin* tiikereihin viitattaessa. Mikäli kirjoittaisin toimittajana uutiseen, että joulukinkkumarkkinoita varten teurastettavat siat ovat joutuneet vuosittaisen joulukaupan uhreiksi, kielenkäyttöäni pidettäisiin todennäköisesti monella tavoin epäasiallisena ja tarkoitushakuisena.

Tarkoitukseni on painottaa sitä, että tuttuus ei tarkoita objektiivisuutta. Suhtaudun avoimen kriittisesti muiden yksilöiden yksipuoliseen hyväksikäyttämiseen, tappamiseen ja kuolleiden syömiseen. Ryhdyin ala-asteikäisenä kasvissyöjäksi havahduttuani toisen rakastamisen ja toisen syömisen ristiriitaan sekä siihen, miten kulttuurimme piilottaa

syötäväksi kasvatettujen eläimet kohtaamiselta. Väkivallattomuus on arvo, joka läpäisee ajatteluni ja ohjaa toimintaani. Tutkijan täytyy toki olla avoin ja tietoinen valinnoistaan, mutta kliiniseen neutraaliuteen ei nähdäkseni voi eikä ole syytäkään pyrkiä. Kielenkäytön neutraaliuden vaatimus on oikeastaan absurdi. Kaikkeen tutkimukseen kuuluu tietysti tutkijan reflektiivisyys, mutta sekä kriittisen diskurssintutkimuksen että feministisen tutkimusotteen hengessä pyrin tarkkailemaan omaa osuuttani erittäin huolellisesti. Sen sijaan, että esittäisin pyrkiväni täydelliseen objektiivisuuteen, esitän feministisen lähestymistavan olevan tapa tehdä avointa ja rehellistä tutkimusta.

4 AINEISTO JA MENETELMÄT

Tässä luvussa esittelen tutkimuskysymykset, kuvaan aineistoa ja kerron sen rajausperusteista sekä selvennän tekstuaalista interventiota menetelmänä.

4.1 TUTKIMUSKYSYMYKSET

Kuten johdannossa totesin, tutkimuskysymysten tausta on kandidaatintyön aineiston analyysin pohdintoissa. Näin, että teurastamisen ympärillä käytetään yleisesti teknistä kieltä, mutta tappamisesta tai kuolemasta ei kirjoiteta. Teurastamisen yhteydessä puhutaan usein lopettamisesta ja teurastamisen teknisestä osasta, muun muassa hygieniasta ja tainnuttamisesta. Kuolema on tuskin edes sivuroolissa. Kuoleman varsinaista hetkeä ei ehkä ole teurastamisen maailmassa olemassa, vaikka se lieneekin hetki, jolloin eläimen elämyys häviää tai liukenee tuotteeksi. Aineistossa teurastamisen moraalista aspektia ja psykologista puolta ei valtamedian jutuissa tuotu esiin. Ensimmäisen tutkimuskysymyksen asettelu nousee siis tästä mekaanisuuden läsnäolon ja kuoleman poissaolon alustavasta huomiosta. Toinen tutkimuskysymys nousee aineistosta: halal-teurastaminen on ollut vuonna 2016 puheenaiheena niin uutisissa, blogeissa kuin eduskunnassakin.

Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Miten tuotantoeläimen kuolemaa representoidaan teurastamiseen liittyvissä teksteissä Suomessa vuonna 2016?
2. Millainen kuva halal-teurastamisesta syntyy juttujen perusteella?

4.2 AINEISTON KUVAUS JA RAJAUS

Faircloughin mukaan (1997: 50) aineistovalikoiman tulee valottaa alueita, joilla diskursiivisten käytäntöjen vaihtelua on huomattavissa, kuin myös alueita, jotka ovat vakaita ja muuttumattomia. Näen, että aineistovalikoimani sopii edellytykseen, sillä aineistossa on mukana erilaisia genrejä eri medioista. Kriittisen diskurssitutkimuksen piirissä onkin

perinteisesti tutkittu niin media- ja viranomaisgenrejä kuin politiikkaa. Kun puhutaan genreistä nimenomaan CDA:n kontekstissa, olennaista on genren ymmärtäminen tilanteisena ja sosiaaliseen toimintaan liittyvänä. (mt.) Aineistossa on mediagenrestä muun muassa uutisjuttuja, joiden tehtävänä on muun muassa kertoa uutisia. Kirjallinen kysymys ja täysistunnon transkriptio ovat politiikan genrejä, joiden tehtävinä on muun muassa lakeihin vaikuttaminen. Tällä tavoin tekstit ja genret ovat elimellisesti yhteydessä sosiaalisiin käytäntöihin.

Koen, että aineisto on rajaukset huomioon ottaen hyvin teurastamiseen liittyvien julkisten tekstien diskurssit kattava. Aineisto kattaa koko vuoden 2016 helmikuusta joulukuuhun. Etsin aineistoa teurastamiseen ja teurastamoon liittyvien lemmojen avulla sekä Googlen hakukoneella että lehtien ja medioiden omista arkistoista. Aineistoni koostuu lehti- ja verkkojutuista, ja lehtijuttujen kuvituskuvista. Tekstejä on 29 kappaletta. Rajasin aineiston vuoteen 2016, sillä en halunnut ottaa mukaan syksyn 2015 kohuun suoraan liittyneitä tekstejä, tai tekstejä, joita olin jo analysoinut kandidaatintutkielmassani. Olen järjestänyt aineiston taulukkoon (Taulukko 1) päivämäärien mukaan, jotta pystyn tarkastelemaan intertekstuaalisuutta ja diskurssien ainesten kierrättymistä ja rakentumista.

Taulukko 1. Aineiston ilmestymispaikka, nimi ja päivämäärä.

Maaseudun tulevaisuus	Häteurastettavan nautan voi tulevaisuudessa tarkastaa etänä	18.2.2016
Maaseudun tulevaisuus	Elävänä myydyllä lampaalla vaara joutua rituaaliteurastettavaksi	29.2.2016
Kirjallinen kysymys KK 110/2016 vp Lea Mäkipää ps	Kirjallinen kysymys uskonnollisiin rituaaleihin tuotetun lihan teurastuksen, maahantuonnin ja myynnin kieltämisestä tulevassa eläinsuojelulaisissa sekä eläinsuojelulain valvonnan tehostamisesta luvattomien teurastusten varalta 3.3.2016	3.3.2016
Maatalous- ja ympäristöministeri Kimmo Tiilikainen	Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 110/2016 vp	18.3.2016
Yle: Näkökulma	Eläin pitää tappaa, ennen kuin se syödään - ei se ole salaisuus	24.3.2016
Yle	Halal-lihan kysyntä kasvaa Suomessa – suurin osa tulee vielä ulkomailta	3.4.2016
Talouselämä	Miksi juuri tänne? - Yle: Kaupunki saa Suomen ensimmäisen halal-teurastamon ja ällistelee, “ei ole oltu yhteydessä”	7.4.2016
Suomen uutiset	Maahanmuutto lisää rituaaliteurastuksia - Meri: “Uskonnon varjolla ei saa aiheuttaa eläimille tarpeetonta kipua”	11.4.2016
Maaseudun Tulevaisuus	Suomen halalissa kaulaa ei katkaista tainnuttamatta	15.4.2016
Maaseudun Tulevaisuus	Näin halal-teurastus tehdään: Mekkaan päin, jumalan nimeen	15.4.2016
Maaseudun Tulevaisuus	Juutalaiset eivät hyväksy tainnutusta - kaikki kosher-liha tuontia	17.4.2016

Eläintieto.fi-sivusto	Suomessa lain mukaan tehty uskonnollinen teurastus ei eläimen hyvinvoinnin kannalta eroa tavallisesta teurastuksesta	22.4.2016
Lakialoite LA23/2016 vp Jari Ronkainen ps ym.	Lakialoite laiksi eläinsuojelulain 33 b §:n muuttamisesta	29.4.2016
Eduskunta	Täysistunto-keskustelu edellisen lakialoitteen pohjalta	19.5.2016
Jenna Simulan blogi	Rituaaliteurastuksen lyhyt oppimäärä 19.5.2016	19.5.2016
Eläinlääkintäsanomamat	Tuottajasta ja ministeriöstä laidunteurastus olisi YLÄMAANKARJALLE PARAS LOPPU	kesäkuu 1-2/2016
Jiri Kerosen blogi	Halal-teurastus ja halal-lihan maahantuonti pitää kieltää	7.6.2016
Aamulehti	Kammottava eläinsuojelurikos paljastui Suomessa: Yli sata lammasta hätäteurastettiin	1.9.2016
Evira	Tuotantoeläinten lopetus- ja teurastusmenetelmät	8.9.2016
Yle	Teurastamot: Halal-lihan kysyntä kasvussa - tuotantomäärät silti vielä pieniä	4.10.2016
Yle	Lihakauppa on kauppa luottamuksella - kuluttaja ei voi olla täysin varma teurastusmenetelmästä	4.10.2016
Savon sanomat	Tavoitteena on sallia laidun-teurastus kaikille nautaeläimille	6.10.2016
Voima-lehti	Oikeustajua etsimässä	7.10.2016
Voima-lehdessä Vegelehti-liite	Maailma tuotantoeläimen silmin	26.10.2016
Satakunnan kansa	Tuottajat nihkeinä: Halal-teurastamo ei ole saanut tarjouksia	27.10.2016
Kankaanpään seutu	Islamilainen teurastamo ei kiinnosta lampaankasvattajia	14.- 18.11.2016
Lihasta-hanke	Kotimaisen lihan viikko -koulumateriaali	joulukuun alku
Yle: Puoli seitsemän	Liha ei päädy lautaselle tappamatta eläintä	15.12.2016
Yle	"En mä siellä jumalanpalveluksessa jaksa käydä" – viisi pappia kertoo, mikä kirkossa pännii	28.12.2016

Olen rajannut aineistoon mukaan vain teurastamiseen tai kuolemaan liittyvät jutut, joten esimerkiksi eläintuotantoa yleisemmin käsittelevät tai sivuavat jutut eivät ole mukana. Aineiston tekstit ovat nimenomaan julkisia tekstejä, joten esimerkiksi sosiaalisen median omavaraisuuteen tai eläintuotantoon liittyvien ryhmien teurastamiseen liittyvät tekstit eivät ole mukana. Kotona teurastamiseen liittyvä tekstejä olisi etsimällä löytänyt ainakin omavaraisuusaiheista kirjoittavista blogeista, mutta ne eivät olisi enää mahtuneet tähän tutkimukseen mukaan. Lisäksi kotiteurastaminen ei liittyisi enää aiheeseen, sillä tarkastelen nimenomaan tuotantoeläimen teurastamista ja kuolemaa.

4.3 AINEISTON ANALYYSI

Aineiston analyysin tavoitteena on vastata tutkimuskysymyksiin. Varsinaiset tutkimuskysymykset ovat siis: 1. Miten tuotantoeläimen kuolemaa representoidaan teurastamiseen liittyvissä teksteissä Suomessa vuonna 2016? 2. Millainen kuva halal-teurastamisesta syntyy juttujen perusteella? Olen käyttänyt analyysin teon apukysymyksinä seuraavia: Kuka tässä puhuu? Kenen tekemä representaatio on? Mikä motivoi tätä valintaa? Mitä siitä seuraa asianosaisten pyrkimyksille? (Fairclough 1997: 26.) Miten kyseinen kielenkäyttö kuvaa ilmiötä ja kielenkäyttäjiä? Millaisia vaihtoehtoiset valinnat voisivat olla? (Pietikäinen & Mäntynen 2009/2016: 172).

Diskurssintutkimukset tutkimusprosessi on mutkittleva ja analyysi monitasoinen ja -menetelmällinen (Pietikäinen & Mäntynen 2009/2016, 164 & 174). Analyysin pohjana on Faircloughin (1992: 73) malli. Analyysissä kiinnitän huomiota tekstin tasolla muun muassa sanavalintoihin ja intertekstuaalisuuteen. Diskurssikäytännön osuuteen liittyy tekstin suhde muihin teksteihin ja kontekstiin. Sosiokulttuurisen käytännön tasoon kuuluvat muun muassa havainnot suomalaisen ruoantuotannon perinteikkyydestä, teurastamisesta työnä ja rasismien käsittelystä. van Dijk (2008) työ näkyy etenkin kohdissa, joissa käsitelen rasismia ja poliittisia diskursseja. Olen lukenut aineistoa useampaan kertaan pintapuolisesti ja sitten syvällisemmin tehden merkintöjä ja vertailuja. Olen ryhmitellyt aineiston tekstit aikajärjestykseen taulukkoon, ja täydentänyt sinne tietoja sanavalinnoista, puuttuvista käsitteistä tai ilmiöistä, huomiotaherättävistä seikoista ja kuolema-sanankäytöstä. Olen lukenut aineistoa moneen kertaan ja vertaillut löydöksiä keskenään. Olen ryhmitellyt aineiston myös tutkimuskysymysten mukaan tavanomaista teurastamista ja halal-teurastamista koskeviin taulukoihin. Taulukoiden avulla olen saanut laajasta analyysistä otteen.

Tarkastelen sanavalintoja, toimijuutta, pronomien käyttöä, affektiivista ja arvottavaa kielenkäyttöä representaatioiden rakennusosina sekä intertekstuaalisuutta. Käytän analyysissä teoriataustasta tulevien käsitteiden lisäksi Isoa suomen kielioppia. Analyysi koostuu siis tekstianalyysistä ja tekstuaalisista interventioista. Luvut 5 ja 6 ovat analyysilukuja, joissa analysoin aineiston. Tuon aineistosta esiin esimerkkejä, joista osaan olen tehnyt lihavoitteja tiettyjen valintojen korostamiseksi. Juoksevassa tekstissä aineistosta lainatut esimerkit ovat kursivoituja. Esimerkit ovat muuten alkuperäisessä kieliasussaan. Luvussa 7 toteutan

tekstuaalisen intervention osana kokonaisanalyysin menetelmiä. Esittelen tekstuaalisen intervention seuraavassa alaluvussa.

4.4 TEKSTUAALINEN INTERVENTIO

Merkitys ei voi koskaan olla täysin muuttumaton. Ajan mittaan merkitykset lipsuvat, liukuvat, ajelehtivat uusiin suuntiin. Uudet merkitykset siirtyvät vanhoihin. Sanat ja kuvat kantavat konnotaatioita, joihin kenelläkään ei ole täyttä hallintaa. (Hall 1997: 270.) Tarkoituksellista kielellistä muuntamista kutsutaan tekstuaaliseksi interventioksi eli toisin kirjoittamiseksi. Tekstin muokkaaminen havainnollistaa diskurssin valtaa rakentaa maailmaa. Muokkaaminen onkin yksi aktivismin muoto ja osa kriittistä kielitietoisuutta. (Pope 1995; Pietikäinen & Mäntynen 2009: 75–76.) Tekstuaaliset interventiot ovat yksi menetelmä perusanalyysin lisäksi. Ne tuovat esiin diskurssien paikoin hämäreitä nyansseja. Näen, että interventiot ovat nimensä mukaisesti väliintuloja; niiden äärellä on pysähdyttävä pohtimaan kulttuurin kerroksia ja puhetapojen luonnostumia. Tuttua diskurssia muuttamalla luonnolliselta tuntuneet seikat alkavatkin näyttää erilaiselta ja herättävät kysymyksiä (Pietikäinen & Leppänen 2007: 176). Leppänen (2004: 2) kutsuu esimerkiksi mainosparodioiden tekemistä tekstuaaliseksi aktivismiksi. Vastamainokset ovat tietenkin vain yksi toisin kirjoittamisen ja esittämisen muoto. Tekstuaalisessa interventiossa tekstiä muutetaan ja nurinkuristetaan, jotta kielen resurssit ja valintojen merkitykset tulisivat näkyviksi (Pietikäinen & Leppänen 2007: 176–177).

Toisin kirjoittamisen tapa sopii hyvin yhteen kriittisen diskurssintutkimuksen kanssa. Lähestymistapani on uutta eläintutkimuksen kentällä, sillä eläintutkimus on useimmiten yhteiskuntatieteellistä, ei kielentutkimusta. Erilaisten interventioiden keinoin näkymättömiä käytäntöjä ja suhteita voidaan tehdä näkyviksi vielä selvemmin kuin perinteisten analyysimenetelmien keinoin. Voisi sanoa, että tällä tavalla pystytään todella vaihtamaan näkökulmaa. Pietikäinen ja Leppänen (2007) käyttävät artikkelissaan ilmaisua “representaatio lukitsee” kuvatessaan stereotyyppistä esittämistä ja diskurssivalintoja. (Pietikäinen & Leppänen 2007: 176–177.) Representaatio voi siis olla osa lokerointia, ahtaaseen tilaan lukitsemista.

Ajattelen, että tekstuaalinen interventio on kuin vaihdettava linssi, jonka läpi näkee saman, mutta yllättävästi erilaisen maiseman kuin tavanomaisen linssin läpi. Tuttua diskurssia muuttamalla luonnolliselta ja itsestään selvältä näyttänyt asetelma alkaakin näyttää erilaiselta ja kyseenalaistettavalta (Pietikäinen & Leppänen 2007: 176–177). Interventio nostaa esiin tekstin tuottamisen ja tulkitsemisen käytänteiden sosiaalisuuden ja kulttuurillisuuden. Kirjoittamista, lukemista ja tulkintaa ohjaavat normit ja arvot. Vaikka representaatiot voivat olla varsin vakiintuneita, ne ovat silti alati muutoksessa. Se, että elämme omissa todellisuuksissamme ja olemme myös aikamme lapsia, paljastuu intervention työkalujen avulla. Tekstuaalisen intervention kautta muutoksen mahdollisuus tulee ilmeisemmäksi. Muutos lähtee myös ruohonjuuritasolta, kunkin kielenkäyttäjän yksittäisistä valinnoista (Leppänen 2004: 8; Pietikäinen & Leppänen 2007: 187). Valta-asema horjuu, kun sitä horjutetaan.

Sovelsin menetelmää siten, että valitsin uudelleenkirjoittamisen kohteiksi kaksi näytettä aineiston tekstimassasta. Valitsin interventioon tutkimuskysymysten aiheita edustavat esimerkit molemmista teemoista: tavanomaisesta teurastamisesta ja eläimen kuoleminen hetkestä puhumisen sekä halal-teurastamiseen liittyvän poliittisen diskurssin katkelman. Tekemäni interventiot osoittavat luonnollistuneet kulttuurilliset tavat hahmottaa teurastamiseen liittyviä kysymyksiä sekä oman sisäryhmän suosiminen tulevat ilmeisiksi. Toisin sanoen diskurssivalintojen kategorisoivuus tulee esiin. Alussa lainaamani sitaatit kuolemasta ja verestä voi myös nähdä tietynlaisena tekstuaalisena interventiona: Tuon näkyviin sellaisen tavan puhua eläimen kuolemasta, mihin ei julkisten tekstien parissa törmää.

5 TAVANOMAINEN TEURASTAMINEN

Analyysilukuja on 3. Ensimmäisessä luvussa käyn läpi ensimmäiseen tutkimuskysymykseen liittyvät tekstit, joiden aihepiiri on tavanomainen teurastaminen. Luku on jaettu neljään alalukuun, joista ensimmäinen on jaettu kolmeen alalukuun. Olen jakanut tekstien käsittelyn kyseisiin alalukuihin sekä genrejen että aiheiden mukaan. Eviran teksti on omana lukunaan, sillä se on aiheeseen liittyvän virallisen kielenkäytön lähde lakitekstin ja viranomaiskielenkäytön edustajana. Toimittajien äänet sisältävät jutut ovat omana alalukunaan, samoin koulumateriaaliksi tarkoitettu Kotimaisen lihan viikko -materiaali. Häätäteurastaminen ja laidunteurastaminen on niputettu yhteen siksi, että niiden aiheiden esiintyvyys ja juttumäärä on aineistossa vähäinen. Pääluke 6 keskittyy halal-teurastamiseen liittyviin teksteihin. Olen jakanut tekstien käsittelyn genrejen mukaisesti politiikan teksteihin, poliittisiin blogiteksteihin ja uutisjuttuihin. Molempien päälukujen lopussa käsittelen ja vedän yhteen nimenomaan kuolemaan liittyviä sanavalintoja ja niiden esiintyvyyttä tutkimuskysymysten mukaan jaotelluissa aineistoissa. Pääluke 7 sisältää tekstuaalisen intervention toteuttamisen.

5.1 TAVANOMAINEN TEURASTAMINEN SUOMESSA

Suomen teollistuminen ja kaupungistuminen tapahtuivat nopeasti. Maatalouden olennainen muutos oli sarjatuotantomallin soveltaminen eläinten kasvatukseen, teurastamiseen ja elintarvikkeiden valmistamiseen. Tuotantotapaa kutsutaan fordismiksi autojen massatuotannon liukuhihnaistamisesta tunnetun Henry Fordin mukaan. Eläinten lopettaminen ja teurastaminen siirtyi tiloilta teurastamoihin. (Anttonen & Vornanen 2016: 55.) Tuotantoeläinten elämän funktio on tulla tapetuksi ja syödyksi. Tuotantoeläimen elämä on jalostettua, kontrolloitua ja tehdasmaista alusta loppuun saakka. (Stanescu 2013: 135–160 Karhun: 2015 mukaan.)

Broilerituotanto on hyvä esimerkki äärimmäisestä tehokkuudesta. Suomessa broilerit kasvatetaan ”kaikki sisään, kaikki ulos” -periaatteella (Eläintieto.fi, 2017). Lintu on jalostettu kasvamaan kuudessa viikossa teuraspainoonsa. Ne ovat siis vielä ikänsä puolesta poikasia, molempia sukupuolia. Teurastamista varten ne kerätään koneellisesti, ja teurastamalla ne

tainnutetaan joko hiilidioksidikaasulla tai sähköllä vesialtaassa. Munijakanojen kukkotiput tapetaan heti kuoriutumisen jälkeen, koska niille ei ole käyttöä munantuotannossa. Tuotantokielessä kananpojista saatetaan puhua biomassana ja teurastusta kutsutaan hävittämiseksi, mikä hämärtää elävien olentojen järjestelmällisen tappamisen absurdiutta. (Anttonen & Vornanen 2016: 62–68.) Teurastaminen on niin etäällä kuluttajan oman elämän arkitodellisuudesta, että on tuskin liioiteltua sanoa sen olevan olemattomissa. Teurastus hoidetaan suljettujen seinien suojissa, eikä sitä tarvitse ajatella missään vaiheessa ruokaa valmistaessa. Tutkijoiden mukaan kuluttajien etääntyminen eläintuotannosta on osin mahdollistanut lihankulutuksen voimakkaan kasvun. Kun teurastusta ei tarvitse nähdä eikä ajatella, eikä tuote viittaa eläimeen, nugettien syöminen on helpompaa. (Anttonen & Vornanen 2016: 12 & 118.)

Aineiston 29:sta tekstistä 10:ssä käsitellään tavanomaista suomalaista teurastamista: teurastamossa tehtävää teurastamista ja hätäteurastamista. Suurin osa teurastettavista eläimistä kokee tavanomaisen teurastamisen vaiheet. Teurastusmenetelmä on eri eläinlajeille erilainen, ja lopettamistavat määritellään Eviran ohjeistuksessa. Laidunteurastaminen ei ole EU-lainsäädännön mukaan laillista, mutta asiaa käsitellään kahdessa jutussa. Ainoastaan kotona yksityishenkilönä toimien teurastaminen ei aineistossa nouse esiin, sillä suurin osa teksteistä on uutisjuttuja tai muita institutionaalisia tekstejä. Eviran tekstissä kuvaillaan erilaiset ja eri eläinlajeille käytettävät teurastusmenetelmät. Maaseudun Tulevaisuuden juttu uutisoi Eviran hankkeesta, jossa kokeillaan nautojen ante mortem eli ennen teurastusta tehtävän tarkastuksen tekemistä videon avulla. Kahdessa Ylen jutussa teurastamisesta kirjoittavat toimittajat. Toinen kirjoittaa kolumnin tyyppisen tekstin teurastamon järjestämisestä mediatilaisuudesta, toinen eläintilalla ja teurastamolla vierailemisen raportin. Tekstilajit ovat uutinen, haastattelu, mielipide, ohjeistus, koulumateriaali ja toimittajan reportaasi.

5.1.1 EVIRA: TUOTANTOELÄINTEN LOPETUS- JA TEURASTUSMENETELMÄT

Aloitin analyysin Eviran dokumentista, sillä se on aineiston jutuista ensin julkaistu, vaikka nettisivuilla näkyy toki uusien päivitysten myötä aina tuore päivämäärä. Elintarviketurvallisuusvirasto Eviran toiminnan päämääränä on varmistaa tutkimuksella ja valvonnalla elintarvikkeiden turvallisuutta ja laatua sekä kasvien ja eläinten terveyttä. Teurastamoiden valvonnan ongelmat liittyvät muun muassa resurssien puutteeseen,

eläinsuojeluviranomaisten yhteistyön puutteeseen ja siihen, että teurastamoiden eläinsuojeluongelmista ei ole saatavilla tilastoja (Lappalainen 2012: 310–313).

Eviran laatimiin ohjeisiin ja dokumentteihin viitataan, ja toimittajat voivat etsiä sivuilta lakiin liittyviä asioita. Eviran tuottamilla representaatioilla on institutionaalisen vallan kautta erityistä merkittävyyttä. Tuotantoeläinten lopetus- ja teurastusmenetelmät -ohjeistus on ikään kuin koko asiaan, siis teurastamisen julkiseen käsittelyyn, liittyvä pohja. Ohjeet pohjaavat lopetusasetukseen eli Euroopan Unionin neuvoston asetukseen (N:o 1099/2009) ja kansalliseen eläinsuojelulainsäädäntöön. Ohjeistus on noin 1900-sanainen teksti, joka käy läpi 17 erilaista lopetus- ja teurastusmenetelmää. Ohjeistuksen tarkoituksena on määritellä, että tietyt tehtävät suoritetaan tietyin tavoin. Tekstin ohjeellisuus näkyy runsaina nesessiivirakenteina, informatiivisuutena, yksityiskohtaisuutena ja aiheessa pysymisessä. Ohjeessa on muun muassa eritelty sähkövirran arvoja ja toimintaohjeistukseen kirjattavia asioita. Tekstissä häivytetään inhimillistä tekijyyttä.

Teksti alkaa menetelmien listalla, ja sen jälkeen jokainen menetelmä käsitellään oman väliotsikkonsa alla. Menetelmiä kuvataan VA-partisiipein (*lävistävä* ja *iskevä* pulttipistooli, sähköllä *tapahtuva*, *kohdistuva*), luettelemalla hiilidioksidia ja kaasuja ja muita substantiiveja (*tuliase* ja *ammus*, kuolettava *ruiske*). Lisäksi listassa on verbikantaisia substantiiveja (*niskanmurto*, *isku* päähän, *tainnutus*, kaulan *katkaisu*). Tekijyyden poissaolo näkyy sanavalinnassa “sähköllä *tapahtuva* tainnutus” ja passiivin käytössä “jossa elektrodit *kohdistetaan* sekä päähän että kehoon”. Tapahtua-verbi edellyttää elotonta subjektitarkoitetta (VISK § 457). Mikäli sanaksi olisi valittu sähköllä **tehtävä** tainnutus, tekijyys olisi tullut enemmän ilmi. Tekijän häivyttäminen jatkuu leipätekstissä, jossa aktiivisena toimijana on *lävistävä* ja *iskevä pulttipistooli*. Pistooli “aiheuttaa iskun” ja “aiheuttaa - - vakavan vaurion aivoissa”; ikään kuin esine itseksensä tekisi nämä ilman ihmisen kättä. Ihmisen läsnäolo ei tule esiin edes usein toistettavassa nesessiivimuotoisessa suorassa ohjeessa: Keskeiset parametrit, jotka *pitää kirjata* toimintaohjeistoon. Jää siis epäselväksi, kenen pitää kirjata.

Eräs menetelmistä on nimeltään *maserointi*. Sanaa ei löydy Kielitoimiston sanakirjasta, ja Helsingin Sanomien Sanakirja.org tuntee vain uuttomenetelmän merkityksen. Eviran ohjeistuksessa sana selittyy näin:

1. **Maserointi aiheuttaa kokonaisen eläimen välittömän murskaamisen.** - - Menetelmällä on saatava aikaan eläinten **äkillinen** maserointi ja **välitön kuolema**. Laitteessa on oltava **nopeasti** pyörivät mekaanisesti toimivat **tappavat** terät tai **murskaavat** polystyreeniset ulokkeet.

Kuolemanhetki representoidaan murskaantumisena. Olennaista näyttää olevan murskaamiseen kuluva aika: sen pitää olla *välitön* ja *äkillinen*. Välitön merkitsee väliasteettomuutta ja suoruutta, äkillinen nopeasti tapahtuvaa (KS s.v. *välitön & äkillinen*). Laitteen teriä kuvaillaan myös nopeuteen liittyvällä adverbillä *nopeasti*. Tekijää ei taaskaan näy. Ihminen tekijänä mainitaan niskanmurto ja isku päähän -menetelmien kohdalla: “Kukaan henkilö ei saa lopettaa - - [menetelmän nimi] enempää kuin 70 eläintä päivässä.” Lisäksi mainitaan, että kyseisiä menetelmiä ei saa käyttää *rutiinimenetelminä*. Myöhemmin mainitaan vielä *lopetuksesta vastaava henkilö*, eli tekijään viitataan kolme kertaa koko tekstissä. Esimerkiksi ammattinimikettä teurastaja tai työntekijä ei käytetä.

Isku päähän -menetelmän yhteydessä on kiinnostava sanavalinta: päähän *annettu* luja ja tarkka isku. Antaa-verbin eräs merkitys on tuottaa, tuoda, saada aikaan ja aiheuttaa, mutta sitä käytetään varsinkin muista kuin ihmisistä puhuttaessa (KS s. v. *antaa*). Kielitoimiston sanakirjassa on muun muassa tällainen esimerkki: *Pelto antoi runsaan sadon*. Eviran tekstissä antaa-verbi tuntuu olevan tekijyyden osuuden häivyttämisen asialla, sillä asian merkityksen kannalta sanavalinta voisi olla paremminkin vaikkapa päähän **tehty**, **kohdistettu**, **suunnattu** tms. Antaa-sanalla on usein positiivisia merkityksiä, kuten tarjoaminen, luovuttaminen ja lahjoittaminen. Päähen iskemisen yhteydessä merkitykset luovat irvokkaan mielikuvan.

Kaasuihin liittyvät menetelmät tuovat mieleen keskitysleirit kaasukammioineen. Yhtymäkohtia ei voi olla näkemättä. Kaasua käytetään kuolemaantuomittujen ihmisten tappamiseen Oklahoman osavaltiossa nykyäänkin (The Guardian 2015). Eviran tekstissä luetellaan, että hiilidioksidia voidaan käyttää *kuiluissa, tunneleissa, kammioissa tai ennalta sinetöidyissä rakennuksissa*. Kaasuihin liittyvien menetelmien yhteydessä mainitaan tekstin ainoa eläinten käyttäytymiseen liittyvä mahdollinen reaktio: *kylmyydestä tai kosteuden puutteesta johtuvaa kiihtymystä*. Tiedoksi annetaan, että:

2. Menetelmä soveltuu teurastukseen, **joukkolopetukseen** sekä muihin lopetuksiin.

Joukkolopetuksen tai ylipäänsä lopetuksen määritelmä ei sisälly tähän tekstiin. Eviran teksteihin perehtymättömälle teksti näyttäytyy luottelomaisuudessaan mekaanisena ja teknisenä. Tekijyys on minimissä, samoin eläinten reaktioiden tai käyttäytymisen olemassaolo. Eviran tekstissä kuolema on sanana mukana, sillä lopettamiseen ja

teurastamiseen liittyy tarkkoja ohjeita. Esimerkiksi tainnuttamisen ja kuoleman eivät ole samoja asioita, joten jokainen asiaan liittyvä vaihe kuvataan tarkasti. Tainnuttamista seuraa *kuoleman varmistava menettely*, kuten verenlasku, puikotus, sähkövirta tai hapettomuudelle altistaminen. Yksittäinen merkittävä sanavalinta on lopetus ja lopettaminen, mikä on peräisin tietysti lainsäädännöstä ja lopetusasetuksesta. Se toistuu usein. Asetuksessa lopetuksella tarkoitetaan *tarkoituksellisesti aikaansaattua prosessia, joka aiheuttaa eläimen kuoleman*.

Vertailun vuoksi esimerkiksi metsästyslaissa (615/1993) metsästyksellä tarkoitetaan *luonnonvaraisena olevan riistaeläimen pyydystämistä ja tappamista sekä saaliin ottamista metsästäjän haltuun*. Vertailu herättää kysymyksen: miksi tuotantoeläimen kuolettaminen on lopettamista, mutta riistaeläimen hengen vieminen tappamista? Rikoslaisissa (19.12.1889/39) ihmisten välinen henkeen kohdistuva rikos on nimeltään tappo, josta seuraa vankeutta. Vielä yksityiskohtaisemmin: tappo on murha, jos se tehdään vakaasti harkiten tai erityisen raa'alla tai julmalla tavalla. Lopettaa-verbi (KS s.v. *lopettaa*) merkitsee suorittaa jonkin työn tai toiminnan viimeistä vaihetta, valmiiksi tekemistä ja myös varsinkin haavoittuneen tai sairaan eläimen tappamisesta. Se, mistä lopettaa-sanana käyttö on alun perin asetukseen ja kielenkäyttöön ilmestynyt, on kiinnostavaa. Elävän vastapari on kuoleva; niin ihmiset kuin eläimet ja kasvitkin elävät ja kuolevat – eivät lopu. Harvan (1985: 12) mukaan filosofi Martin Heidegger asetti kuitenkin ihmiset erityisasemaan: Hän sanoo, että vain ihmiset kuolevat, kun taas eläinten ja kasvien elämä loppuu. Tällä hän tarkoittaa, että vain ihmiset ovat tietoisia kuolevaisuudestaan. (mp.)

Monet eurooppalaiset filosofit ja teoreetikot ovat viitanneet holocaustiin eettis-poliittisia kysymyksiä pohtiessaan. Esimerkiksi Jacques Derrida (Pekkalen 2016: 16 mukaan) on verrannut vertaamalla eläinteollisuutta holokaustiin. Charles Patterson ja Isaac Bashevis Singer ovat kirjoittaneet muun muassa ihmisen valta-asemasta ja teurastamisen teollistumisesta kirjassa *Eternal Treblinka* (Patterson 2002). Kirjassa ovat äänessä myös eläinten puolesta puhuvat ihmiset, joita holokausti on jollain tavalla koskettanut henkilökohtaisesti. Eläinten kohtelun vertaaminen holokaustiin saattaa silti ainakin ensi kädeltä vaikuttaa kyseenalaiselta. Eviran tekstin sanavalinnat kammioineen ja joukkolopetuksineen antavat kuitenkin vertaukselle perustan. Teollisen ruoantuotannon ja keskitysleirien vertaaminen ja pohtiminen ei kuitenkaan ole uusi asia. Muun muassa Heidegger on käyttänyt tätä vertausta. (Calarco 2013: 161.) Tere Vadén (2012) on käsitellyt asiaa Heideggerin ja Zizekin ajatusten avulla. Menemättä syvällisemmin kyseisten filosofien

näkemyksiin, Heideggerin ajattelun kritiikiksi tarkoitettu huomio sopii myös tähän yhteyteen. Ihmiset, subjektit, tappavat kansanmurhissa ihmisiä, subjekteja. Zizekin sanoin kyse on kasvokkain tapahtuvasta kasvojen riistosta, mihin sisältyy halu valtaan murhata toinen toisena, siis tyydytyksen saaminen nimenomaan toiseuden hävittämisestä. (Vadén 2012: 168–177.) Toiseuden hävittämisen aspekti on myös eläinasiassa avaintekijä: tietyin kategorioin ihmisestä ja tietyistä toisista eläinlajeista erotetut eläimet tulevat hävitetyiksi nimenomaan toisina: tuotantoeläiminä, jollaisia me itse ihmisinä emme ole, eivätkä hoivaamamme lemmikkieläimet.

Tuhoamisleirit riistivät paitsi murhatuilta mahdollisuuten aitoon kuolemaan, tekivät murhaajista murhaajia (Vadén 2012: 168–177). Stanescu (2013: 135–160 Karhun, 2015 mukaan) huomioi, että eläintuotannon tarkoitus ei ole ruumiiden tuhoaminen vaan niiden muuttaminen kulutushyödykkeiksi. Lisäksi eläimiä tuotetaan jatkuvasti lisää ja tuhotaan esimerkiksi sukupuolen vuoksi. Teurastamisessa tekijyys syntyy samalla tavalla: eläintuotteita kuluttavat asettavat teurastustyötä tekevät ihmiset siihen asemaan, että heistä tulee lopettajia ja teurastajia, jotka altistavat eläimet kaasuseokselle ja ripustavat eläviä lintuja vesitainnutusta varten märkiin koukkuihin.

On hyvä ymmärtää, että vallalla on erilaisia mekanismeja, eikä liian nopeiden analogioiden esittäminen massatappamisten vertailussa ole suotavaa. Stanescu käyttää Michel Foucault'n käsitettä biopolitiikka, jonka avulla eläintuotantoa voidaan tarkastella ja tätä valtaa teoretisoida. (Karhun 2015 mukaan Stanescu 2013: 135–160.) Vaikka eläimiin ja ihmisiin kohdistuvan väkivallan vertaaminen ei välttämättä toimi hyvänä strategiana mukavan dialogisen keskustelun herättäjänä, rinnastusta ei voi unohtaakaan. Ihmiselämän vertaaminen eläimen elämään on aivan mahdollista, mikäli huomioidaan, että ihmiselämän asettaminen aina ja automaattisesti eläimen elämää tärkeämmäksi todella on arvohierarkia, ei totuus. Eläinkysymys asettaa tämän ihmisen ylivaltaisen aseman ja sen seuraukset pohdittavaksi. (Calarco 2013: 161–163.)

5.1.2 YLEN TOIMITTAJIEN NÄKÖKULMA

Ylen Näkökulma-osioon kuuluva juttu on otsikoitu “Eläin pitää tappaa, ennen kuin se syödään - ei se ole salaisuus”. Juttu on julkaistu 24.3.2016. Toimittaja Heikki Haapalainen kirjoittaa jutun alussa, että toimitus on “syksystä asti” pommittanut HKScania toiveilla päästä

kuvaamaan Outokummun teurastamoon (3). Jutussa ei sanota suoraan, että Ylen toimituksen into – tai pikemminkin paine – teurastamisaiheeseen on peräisin salavideoista ja niistä syntyneestä kohusta. Juttu kertoo toimittajan käyneen kuluneella viikolla HKScanin järjestämässä “mediatilaisuudessa”, jonka kulkua hän raportoi (4). Toimittaja asemoi itsensä ammattikunnan edustajaksi ja ilmaisee, että ei ehkä ole salakuvausten kannalla (5).

3. Syksystä asti toimituksemme pommitti HKScania toiveilla päästä kuvaamaan Outokummun teurastamoon

4. Erityisesti Outokummun teurastamon johtaja osasi kertoa selvästi toiminnan eri puolista, paitsi hyvästä hygienista ja huippusiisteistä lihapaloista, myös eläimen **lopettamisesta** ja **sottaisemmista työvaiheista**. Mutta molempia olisi hyvä myös näyttää, **jos ei kameralle niin ainakin toimittajille**

5. Tällä hetkellä monen mielessä pyörivät ne teurastamokuvat, joita aktivistit ovat salaa kuvanneet. Teurastamot voisivat itse näyttää, miten **homma** hoidetaan oikein.

Esimerkissä 5 kuoleman hetki ja teurastamisprosessi ilmaistaan sanalla *homma*. Kielitoimiston sanakirjan (KS s.v. *homma*) mukaan *homma* on yhtä kuin puuha, puuhailu, askare, touhu, työ ja hommeli. Se on tyyliiltään arkikielinen sana. Sottaisemmillä työvaiheilla toimittaja tarkoittanee kuoleman jälkeen tapahtuvaa verenlaskua eli työvaiheet voisi kuvata myös verisemmiksi työvaiheiksi. Arkikielinen adjektiivin komparatiivi sottaisempi kuulostaa lievemältä ilmaisulta.

Kolumnin pääviesti on se, että teurastamot voisivat olla avoimempia toiminnassaan (3–7). Esimerkissä 4 *olisi hyvä myös näyttää* konditionaali tulkitaan ehdotukseksi. Mikäli se olisi perfektissä, toimittaja tulisi esittäneeksi menneille tapahtumille selkeämmin vaihtoehtoisen tapahtumien kulun: ‘olisi ollut hyvä myös näyttää’. (VISK § 1593.) Toimittaja huomioi, että HKScanin mainoskuvat eivät vastaa todellisuutta, sillä kuvissa näkyy ainoastaan siistejä lihanpaloja, ei lainkaan eläviä eläimiä (7).

6. Ylistettyjä lihan käsittelytiloja tai navettatiloja emme päässeet kuvaamaan.

7. HKScanin laatuksiteerit täyttävää kuvamateriaalia mainostoimisto oli kuvannut mukavan määrän. - -
Mutta kuvien perusteella eläviä eläimiä ei teurastamolla ole.

Jutun pinnan alla kulkeva ajatus on kuitenkin jotain muuta. Väitän, että tekstin tarkoitus on selitellä toimittajan ammattikunnan puolesta, miksi Suomen ensimmäiset aidot videokuvat teurastamoilta eivät ole toimittajilta vaan aktivisteilta peräisin. Toimittaja ‘harmittelee’, että

HKScanin median käyttöön tarjoamissa kuvissa ei näy vilaukseltaakaan eläimiä. Hän selittelee toimittajien asemaa monessa kohdassa (8–11):

8. Juttukeikkaa teurastamolle **lupailtiin**, mutta kerta toisensa jälkeen ajankohta siirtyi.
9. **Toimittajien** kysymyksiin vastattiinkin hyvin ja selkeästi.
10. Ylistettyjä lihankäsittelytiloja tai navettatiloja **emme päässeet kuvaamaan**.
11. **Kysyin** viestintäjohtajalta myös mahdollisuutta kuvata valvomoa tai vastaavaa, mutta ei, tyytyminen oli HKScanin tarjoamiin kuvamateriaaleihin.

Toimittajien pitäisi olla yhteiskunnan tiedonvälittäjiä, valtasuhteiden analysoijia ja kriittisiä huomioita esittäviä ammattilaisia. Heidän ei pitäisi tyytyä markkinointia tekevän yhtiön antamiin materiaaleihin. Teurastamisaiheeseen – ja oikeastaan vielä laajemmin eläintuotannon eri puoliin – suomalaiset toimittajat eivät ole itsenäisesti tarttuneet. Oikeutta eläimille -järjestö ja yksittäiset aktivistit ovat jo kymmenen vuoden ajan tuottaneet kuvaa suomalaisilta eläintiloilta, koska toimittajat eivät ole sitä tehneet. Sen lisäksi, että toimittaja Haapalainen penää teurastamoilta läpinäkyvyyttä, hän kehuu Outokummun mediatilaisuutta ja teurastamon toimintaa monissa kohdissa (12–17):

12. He kertoivat **kattavasti**
13. Toimittajien kysymyksiin vastattiinkin **hyvin ja selkeästi**
14. johtaja osasi kertoa **selvästi**
15. HKScanin laatuksiteerit täyttävää kuvamateriaalia mainostoimisto oli kuvannut **mukavan** määrän.
16. Uskon, että - - Outokummun teurastamossa käsitellään eläimiä **hyvin ja hellästi**.
17. uskon, että Outokummussa siinä **pyritään mahdollisimman turvalliseen ja kivuttomaan toimenpiteeseen**

Lihavoiduissa esimerkeissä (12–14, 16) on *sti*-adverbeja, jotka voidaan johtaa adjektiiveista, jotka ovat yleisemmin kuvailevia tai kategorioivia (VISK § 373). Esimerkissä 17 adjektiivi *turvalliseen*, jonka edellä on intensiteettisanana käytettävä nominin genetiivimuotoinen *mahdollisimman* (VISK § 664). *llinen*-adjektiivien kantana esiintyy myös abstraktia jaollista entiteettiä ilmaisevia substantiiveja, kuten sanoissa *ajallinen*, *laadullinen*, *maltillinen*, *vastuullinen*, ja tässä esimerkissä *turvallinen* (VISK § 278). *Kivuttomaan*-sanaan sisältyy karitiivijohdos, joka on johtimen *-tOn* sisältävä adjektiivi. Se ilmaisee kantasubstantiivinsa *kipu* tarkoitteen puuttumista ja kuuluu absoluuttisiin adjektiiveihin. Absoluuttista ominaisuutta ilmaisevat adjektiivit kuvaavat ominaisuuksia, joita entiteetillä joko on tai ei ole. (VISK § 292 & § 606.) Intensiteettipartikkelia *mahdollisimman* ei voi määrittää, kieltää eikä kysyä (VISK § 664). Sen käyttäminen abstraktiivisen *turvalliseen*-adjektiivin ja absoluuttisen adjektiivin

kivuttomaan kanssa tuo ilmaisuun määrittelemättömyyttä ja epätarkkuutta. Kivuton absoluuttisena adjektiivina tarkoittaa siis kivun poissaoloa, ei osittaista poissaoloa. Toimenpide merkitsee jonkin määrätehtävän suoritusta ja tekoa, usein lääketieteellistä toimenpidettä tai hoitotoimenpidettä (KS s.v. *toimenpide*). Tässä toimenpide tarkoittaa eläimen kuolemanhetkeä teurastamossa.

Toimittaja esittää itsensä ymmärtävänä ja asiallisena ihmisenä, joka ei ole lihantuotantoa vastaan. Hän toistaa HKScanin väen representaatioita ja yhtyy niihin. Toimittajan vakuuttelu on paikoin naiivia: hän toistaa kahdesti uskovansa teurastamon hyviin käytäntöihin ja mainitsee erikseen esimerkissä 19, että hänellä ei ole syytä epäillä asiaa. Näin hän toisintaa suoraan lihayhtiön ylläpitämää hyvinvointidiskurssia.

18. **HKScanin laatukriteerit täyttävää** kuvamateriaalia mainostoimisto oli kuvannut mukavan määrän.
 19. HKScanin väki kertoi kuin yhdestä suusta, että **eläinten hyvinvointi on tärkeää** ja että **eläimet teurastetaan niin asiallisesti** sekä **kivuttomasti** kuin mahdollista. Minulla ei ole syytä epäillä tätä.

Yle on julkaissut samaan diskurssiin kuuluvan jutun vielä vuoden 2016 lopussa. Jutun otsikko on *Liha ei päädy lautaselle tappamatta eläintä*. Se on toimittajan reportaasi teurastamovierailulta. Juttuun liittyy myös kuvia. Toimittajan mielestä “jokaisen tulisi päästä possutilalle ja teurastamolle näkemään koko prosessi, jotta arvostus syömäänsä lihaa kohtaan kasvaisi”. Tämä on jutun viimeinen virke. Finaalinen lause, jonka tyypillinen konjunktio on adverbiaalikonjunktio *jotta*, ilmaisee tarkoitusta tai tavoitetta, joka on tapahtuman tai asiointilan motivoija. Se ilmaisee tavan saada toinen asiointila aikaan. Finaalinen ilmaus esittää harvemmin tavoitteen toteutuneena. Predikaatti sisältääkin usein mahdollisuutta ilmaisevan modaalisen verbin kuten *voida* tai se on konditionaalimuodossa, kuten tässä *tulisi*. Asiantilan toteutuminen jää siis avoimeksi. (VISK § 1133.)

Kandidaatintutkielmassani analysoin teurastamon tiedotetta, joka puhui teurastuksesta ja siihen liittyvistä vaiheista toistuvasti prosesseina. Ylen toimittaja valitsee samanlaisen lähestymistavan: nimeämällä näkemänsä prosessiksi hän toistaa suhtautumista teurastamiseen automaattisena tapahtumasarjana, joka vain tapahtuu. Mainitun virkkeen lisäksi tekstin viimeinen väliotsikko (20) kertoo toimittajan näkemyksistä. Hän puhuttelee lukijaa me-muodossa (21), mikä sisältää oletuksen siitä, että kaikki lukijat syövät lihaa, mikä normalisoi lihansyöntiä ja tapaa suhtautua teurastamisprosessiin. Samalla oletus sulkee pekonista tai ylipäänsä lihasta kieltäytyvät me-ryhmän ulkopuolelle.

- 20. Lihan arvostus kasvoi entisestään
- 21. Lautasille **emme** esimerkiksi pekonina päätyvä liha

Toimittaja ei esitä näkemästään kritiikkiä, vaan myötäilee liha-alaa ja kiittelee kokemuksen saamisesta (22–24).

- 22. Tämän päivän **lihantuotannon vaatimukset ovat kuitenkin kovat** - ne eivät **tunnu sallivan** nykykustannusten valossa possujen hyvinvointiin pohjautuvaa ratkaisua.
- 23. puhtaan lihan saavuttamiseksi tehdään **valtavasti** tarkastustyötä
- 24. **Olen tyytyväinen** siihen, että minulle avattiin ovet näihin paikkoihin ja **sain nähdä totuuden** sellaisena kuin se on tämän päivän tuotannossa.

Esimerkki 22 on hyvä esimerkki hämärästä kielenkäytöstä. Referatiivirakenteen ”eivät tunnu sallivan” *vAn*-muoto ilmaisee hallitsevan rakenteen tarkoittaman tilanteen ajankohtaan nähden päättymätöntä tilannetta (VISK § 538). *Kuitenkin* on konsessiivisen suhteen konnektiivi. Konnektiiveilla on lauseessa kytkevä tehtävä: ne liittävät yhteen lauseita merkityksensä mukaisella tavalla additiivisesti tai kontrastoivasti. Konnektiivien luokka on avoin eikä niillä ole lauseessa yhtä kiinteää sijaintipaikkaa. Lisäksi konnektiivit kytkevät toisiinsa lausetta laajempiakin tekstikokonaisuuksia. (VISK § 820, § 963 & § 1142.) *Kuitenkin*-sanana merkitys on samansisältöinen kuin konnektiivin ’joka tapauksessa’ (VISK § 1142). Tässä yhteydessä sanan merkitys tuottaa vaikutelman lihantuotantoalan puolustamisesta: vaatimukset ovat ’sentään’ ja ’yhtä kaikki’ kovat.

Ainoa kriittinen viesti on muotoiltu seuraavasti:

- 25. Parannusta vuosikymmenien saatossa on tapahtunut, mutta edelleen parannettavaa olisi mm. porsituksen, kastraation jälkipuudutuksen ja hiilidioksiditainnutuksen osalta.

Toimittaja luettelee yleisesti tiedossa olevat ja pahimmat puutteet, jotka liittyvät sikojen kasvattamiseen. Hän tulee samalla kehuneeksi parannuksia, joita ei kuitenkaan mainitse. Mitä parannuksia sikaloissa on tapahtunut *vuosikymmenien saatossa*? Tällä ilmaisulla toimittaja myös antaa ymmärtää, että sikoja on kasvatettu näin aina ja että ennen on ollut huonommin. Hän jättää mainitsematta muun muassa emakkojen häkittämisen, mikä on eläinten

hyvinvoinnin asiantuntijoiden ja tutkijoiden mukaan merkittävä epäkohta, joka estää eläimen lajityypillisen käyttäytymisen. Mainitsematta jää myös se, että lihankulutus on niinä vuosikymmeninä kasvanut, mikä tarkoittaa useampien yksilöiden käyttämistä tuotannossa (Luke 2016). Eläinten tuotanto on entistä tehokkaampaa ja keskittyneempää. Tiloja on entistä vähemmän, ja ne ovat suurempia. Lihaa tuotetaan teollisemmin ja tehokkaammin. (Kotilainen 2015: 47.) Näiden seikkojen valossa toimittajan hampaattomuus on hämmästyttävää.

5.1.3 KOTIMAISEN LIHAN VIIKKO -KOULUMATERIAALI

Kotimaisen lihan viikko -koulumateriaali on Lihasta-viestintähankkeen tuotos. Lihasta-sivulla sanotaan, että se on “Atrian ja HKScanin viestintähanke, jonka tarkoituksena on kiinnittää huomiota lihan alkuperään ja nostaa suomalainen liha näkyvämmiin osaksi ruokakeskustelua”. Materiaali liittyy Kotimaisen lihan viikkoon, joka oli kouluissa 14.–18.11.2016 järjestetty teemaviikko.

Teurastamista käsitellään sivuilla 9 ja 10 väliotsikollisissa kohdissa ALKUTUOTANTO sekä TEURASTUS JA LIHANLEIKKUU, mutta näitä ei näy sisällysluettelossa. Sisällysluettelossa luetellaan Tuotantoeläinten elämä ja hyvinvointi, Lihan matka tilalta pöytään, Työtä ja elinvoimaa Suomeen, Ympäristövaikutukset ja Monipuolinen ravinnonlähde. Jo otsikoita tarkastelemalla huomataan, että koulumateriaali ei puhu tuotantoeläimen kuolemasta ja pahoinvoinnista tai eettisyydestä. Sen sijaan vahvistetaan, että lihan syöminen on ravitsemuksellisesti tärkeää, ja lisäksi Suomen hyvinvointia tukevaa toimintaa. Eläin representoidaan otsikoissa lihaksi, vaikka eläin on tilalta lähtiessään vielä elävä eläin. Tämä ei ole vain yksittäinen maininta, vaan jatkuu materiaalin loppupuolella Puuhapaketin tehtävien teksteissä, joissa puhutaan lihan matkasta. Johdannossa mainitsemani Carol Adamsin (2016: 225) termi poissaoleva viittauskohde näkyy tässä selvästi: eläin representoidaan lihaksi jo silloin, kun se on vielä elossa oleva ja tunteva, hengittävä yksilö.

Anni Paimen (2013) on tutkinut pro gradu -työssään kuudennen luokan biologian oppikirjojen tuotantoeläinten kuvaa. Eläinten hyötykäytön näkökulma ruoantuotannossa on erittäin vahva, ja oppikirjoista välittyy oppijalle selkeä kuva eläimestä ihmisen hyödykkeenä. Sen elämää kuvaillaan hyvin vähän. Etenkin uudemmissa oppikirjoissa painottuu hyötykeskeisyys ja tuotannon kuvailu. (Paimen 2013: 47–49.) Kotimaisen lihan viikko -koulumateriaali toteuttaa samanlaista eläinkuvaa. Sivulla 10 on Atrian kuva täysin siististä ja

kliinisestä tilasta, jossa näkyy puhtaan valkoisia ja tyhjiä liukuhihnoja. Teksti korostaa sitä, että teurastamoissa huolehditaan eläinten hyvinvoinnista. Tainnuttamisen mainitaan: tainnutus tehdään siksi, että *se [eläin] ei tunne kipua*. Tainnutuksen jälkeen eläin lopetetaan *nopeasti*.

Koulumateriaali on ilmestynyt reilu vuosi teurastamokohun jälkeen, mutta se ei sisällä kriittistä otetta. Tainnutuksen ongelmista tai eläinten käyttäytymisestä ei ole puhetta. Lihantuottajilla on muun muassa eläintuotantoon liittyvien kohujen myötä alati kasvava paine vastuullisuusviestintään ja kielteisten asioiden piilottamiseen. Pauliina Tuomela onkin vastikään omassa oppiaineessani tutkinut tuotantoeläinten hyvinvoinnin rakentumista lihanjalostajien vastuullisuusviestinnässä. Liha-alan tavoitteena on myydä lihaa entistä enemmän. Tavoitteen toteutumisen kannalta eläintuotannon epämiellyttävien yksityiskohtien kertominen ei olekaan järkevää, sillä kuluttajan herättely tietoiseen kauppareissun voisi tarkoittaa lihankulutuksen loppua. Rakentamallaan representaatioilla lihanjalostajat oikeuttavat eläintuotantoa ja yrittävät vakuuttaa kuluttajan uskomaan, että suomalaisen lihan ostaminen on eläinten hyvinvoinnin, vastuullisuuden ja eettisyyden kannalta turvallista. (Tuomela 2017.)

Koulumateriaalin Ympäristövaikutukset-kohdassa todetaan, että “Kotimainen liha onkin hyvää lähiruokaa, joka säästää ympäristöä ja tuo lähiseudulle elinvoimaa.” Lihan suomalaisuutta korostetaan moneen kertaan. Kertomatta jää, että suomalainen tuotantoeläin saa osan ruoastaan ulkomailta. Broilerin kohdalla mainitaan soija osana lintujen ruokavaliota, mutta soijan tuotannon ongelmista ei mainita. Valtaosa Suomeen tuodusta soijasta tulee Brasiliasta. Soijan viljelyyn liittyvät ongelmat ovat WWF:n raportin (WWF 2013) mukaan edelleen suurelle yleisölle melko tuntemattomia. Tuotantoon liittyviä ongelmia, kuten metsäkatoa ja sitä kautta ilmastopäästöjen kasvua, luonnon monimuotoisuuden heikkenemistä ja eroosiota. Ihmiskunnan tulevaisuudesta huolissaan olevien tieteentekijöiden vetoomuksessa 13.10.2017 listataan 13 esimerkkiä asioista, joita ihmiskunta voisi tehdä päästäkseen kestäväälle pohjalle ja välttyäkseen tuholta. Yksi näistä esimerkeistä on ruokavaliomuutos kohti enimmäkseen kasveihin perustuvia ruokia. Elämme siis globaalissa tilanteessa, jossa 15 000 tieteentekijää on esittänyt hätähuudon koko maapallon tulevaisuuden puolesta, mutta suomalaiset lihantuottajat viherpesevät suomalaisen lihan mainetta vaikuttaen koulumateriaalin avulla kasvavan sukupolven asenteisiin. (Ripple, Wolf, Newsome ym. 2017.) Lapsiin ja nuoriin vaikuttamispyrkimysten voi nähdä olevan osa hegemonian rakentamista.

Materiaali korostaa suomalaisuutta (26–32). Suomalaisuutta korostavia esimerkkejä on niin paljon, että en voi listata kaikkia tapauksia. Esimerkkien perusteella Suomessa eläimiä kohdellaan paremmin, tuotantoketju on turvallisempi, ja suomalainen liha on jopa ympäristön kannalta *parempi* valinta. Komparatiivijohdos *parempi* ilmaisee, että ominaisuutta ‘hyvä’ on enemmän kuin verrattavassa entiteetissä (VISK § 633). Materiaali vähättelee eläintuotannon ongelmia. Esimerkissä 33 sanotaan, että *lihatuotteita sisältävät ateriat voivat kuormittaa ympäristöä kasvisaterioita enemmän*, vaikka todenmukaisempi ilmaisu olisi esimerkiksi **kuormittavat tai todennäköisesti tai yleensä kuormittavat**.

26. **Suomessa** tuotantoeläinten terveydestä ja hyvinvoinnista pidetään **poikkeuksellisen** hyvää huolta.
27. **Suomessa** eläimiä ei lääkitä turhaan
28. **joissakin maissa** on tapana typistää eli leikata sikojen saparo ja broilereiden nokka. **Suomessa** typistäminen on kuitenkin kiellettyä.
29. **Suomessa** esimerkiksi broilerit tuodaan kasvattamoon ja siirretään teurastamoon samaan aikaan, jotta halli voidaan pestä ja desinfioida ennen uusia lintuja.
30. **Suomalaiset** tuotantoeläimet saavat **turvallista ja laadukasta** rehua, jonka valmistaja tunnetaan.
31. **Suomessa** lihantuotannon ympäristövaikutukset ovat **pienemmät kuin monissa muissa maissa**
32. **Suomalainen** tuote on eläinten ja ympäristön kannalta **parempi** valinta
33. Pääosin lihatuotteita sisältävät ateriat **voivat** kuormittaa ympäristöä kasvisaterioita enemmän, mutta lautasmallin mukaan koostetulla lautasella liha on vain yksi osa monipuolista kokonaisuutta.

Esimerkissä 26 sanotaan, että nimenomaan Suomessa tuotantoeläinten terveydestä ja hyvinvoinnista pidetään *poikkeuksellisen hyvää huolta*. Poikkeuksellisen merkityksiä ovat *tavallisesta poikkeava, epätavallinen, erikoinen, harvinainen, harvinais-, erikoislaatuinen, tavaton, normaalin käytännön vastainen* (KS s.v. *poikkeuksellinen*). Se toimii vahvistussanana adjektiivin *hyvää* edessä. Esimerkit 26, 27, 29 ja 30 kertovat epäsuorasti, että muualla maailmassa asiat ovat toisin. Implikaatiolla tarkoitetaan merkitystä, joka on pääteltävissä ilmauksesta, vaikka sitä ei sanota suoraan (VISK s. v. *implikaatio*). Esimerkeissä 28, 31 ja 32 suomalaisuuden paremmuutta korostetaan avoimesti. Kotimaisuuden korostamiseen on monia syitä, kuten taloudelliset syyt. Joka tapauksessa se on merkki sisäryhmän suosimisesta: kotimaisen tuotteen valinta on suomalaisen yhteiskuntaan kuuluvan jäsenen elannon ja hyvinvoinnin tukemisen osoitus (Helkama 2009: 123). Materiaali hyödyntää kauttaaltaan vanhoja myyttejä suomalaisesta puhtaasta luonnosta ja kansallisista arvoista. Kuvituskuvat näyttävät naudat ja lihakarjan vapaina vihreillä laitumilla. Toistamalla näitä käsityksiä ideaalisesta suomalaisesta yhteiskunnasta rakennetaan yhä uudestaan käsitystä tietynlaisesta suomalaisuudesta ja Suomesta, ja tähän perinteiseen kuvaan kuuluvat lihantuotanto ja

-kulutus. Kansallisuusmyytilä luonnollistettu eläintuotanto häviää kuin näkyvistä, ja karkaa siten eettisen kyseenalaistamisen ja kriittisten näkökulmien saavuttamattomiin. (Kotilainen 202015: 44–45.) Hyvinvoinnista ja suomalaisuudesta puhuminen häivyttää muita eläintuotantoon liittyviä vaiheita, kuten lihantuotannon välttämättömän osan eli muunlajisten yksilöiden tappamisen.

Paimenen tutkimien oppikirjojen antama aines eläinten käytöstä ruuan tuotannossa ei anna lapsille eväitä moraalisen kehityksen pohjaksi tai ohjaa lapsia pohtimaan asioita moraalisesta näkökulmasta (Paimen 2013: 91). Samoin on Kotimaisen lihan viikko -materiaalin laita. Materiaaliin sisältyvässä tehtäväpaketissa ohjaillaan oppilaita oppimaan lihantuottajien käyttämiä käsitteitä (35–37) ja etsimään lisätietoa ryhmätyötä varten Lihasta-hankkeen verkkosivuilta (34). Eläinsuojelulainsäädäntöä määritellään näin: “Ryhmä lakeja, joilla valvotaan, että suomalaiset eläimet voivat hyvin.” Rehu-sanana määritelmä löytyy selitysosioista tällaisena: “Eläimille viljasta valmistettua ruokaa kutsutaan tällä nimellä.” Suomessa käytetään myös tuontirehua ja muutakin valkuaista, mikä ei ole viljaa.

34. Haluaisitko oppia lisää kotimaisesta lihantuotannosta? Hienoa!

35. Sikava ja Naseva – kuulostavat sikakivalta ja tosi nasevalta, mutta mitä ne oikeasti tarkoittavat?

36. Sikava ja Naseva

37. pihatto, laidun, siipikarja

Kotimaisen lihan viikko -materiaali yksinkertaistaa asioita tarpeettomasti ja ohjaa lapsia näkemään eläintuotannon lihantuottajien ideologian lävitse.

5.2 HÄTÄTEURASTAMINEN JA LAIDUNTEURASTAMINEN

Maaseudun Tulevaisuuden lyhyt juttu *Hätäteurastettavan naudan voi tulevaisuudessa tarkastaa etänä* liittyy hätäteurastamiseen. Juttu uutisoi Eviran hankkeesta, jossa kokeillaan nautojen ante mortem eli ennen teurastusta tehtävän tarkastuksen tekemistä videon avulla. Hätäteurastamisen käsitettä ei kuvailla sen enempää, sillä jutun kohderyhmä tietää asian määrittelemättäkin. Hankkeesta uutisoimisen lisäksi juttu ilmoittaa suoraan lukijoille, että kiinnostuneet voivat ottaa yhteyttä Paloseen [Eviran ylitarkastaja]. Jutun ingressissä motivoidaan etätarkastuksen puoltaminen vetoamalla siihen, että se *säästää kustannuksia ja lyhentää eläimen kärsimyksiä*. Ensimmäisessä kappaleessa kerrotaan, että *tavoitteena on*

helpottaa hätäteurastusta ja parantaa lihantarkastuspalveluiden saatavuutta. Kolmannessa kappaleessa vedotaan eläimen omistajiin konditionaalimuodossa, johon liittyy mahdollisuuden merkitys eri mielessä kuin muihin modaalisuuden ilmaisukeinoihin. Se osoittaa suunniteltua, ennustettua tai kuviteltua asiaintilaa. (VISK § 1592.)

38. Videotarkastukset **tietäisivät** säästöjä, koska eläinlääkäriin matkakustannukset **jäisivät** pois.

Lisäksi mainitaan, että videotarkastus

39. helpottaa myös eläinten **oloja**, koska tarkastuksen ja lopettamisen välinen lyhentyy.

Oletettavasti viimeisestä lauseesta on unohtunut sana välinen **aika** lyhentyy. Tässä aikamuoto on preesens. Konditionaali-muotoisesta suunnitelmasta on päädytty kielen tasolla todellisen maailman tasolle, vaikka tässäkin kohdassa voisi yhä käyttää konditionaalimuotoa. Eläimen näkökulma on mukana, mutta sivuosassa. Tärkeämmät asiat mainitaan ensin. Eläinten näkökulma on mukana argumentoinnin tukena.

Lauseen informaatorakenteeksi sanotaan sen informaation sijoitteluun liittyvää jäsenystä. Informaatorakenteeseen kuuluu lauseen jakautuminen temaattiseen ja remaattiseen osaan. Teema tulkitaan lauseen puheenaiheeksi ja on tyypillisesti sidoksissa edeltävään kontekstiin, kun taas verbin jälkeinen aines mahdollisesti yhdessä verbin kanssa muodostaa lauseen reeman. Näitä analysoimalla voi nähdä, mihin informaatio liittyy, mitä pidetään annettuna ja mitä esitetään ilmauksen varsinaisena uutisena. (VISK § 1316 & § 1370.) Ensin mainitaan tapahtuman helpottuminen ihmisen, eli tuottajan, kannalta. Fokuspartikkeli *myös* ja siihen liittyvä sanajärjestys paljastavat tärkeyshierarkian: videotarkastus *helpottaa myös* eläinten oloja (VISK § 1097). Tuotantoeläinten yhteydessä käytetään usein *olot*-sanaa. Kielitoimiston sanakirja antaa tälle monikolle sopivat merkitykset ‘asioiden tila’ ja ‘olosuhteet’ (KS s. v. *olo*). Se on siis hyvin merkitykseltään hyvin väljä, laaja ja yleinen. Mikäli eläinten näkökulma olisi jutun keskiössä, oloja varmasti avattaisiin ja kuvattaisiin tarkemmin. Hätäteurastaminen tehdään Eviran (2016b) mukaan “ainoastaan muutoin terveelle eläimelle, joka on joutunut äkilliseen onnettomuuteen ja joka tämän takia ei ole kuljetuskuntoinen”. Videotarkastus ei siis suinkaan helpota onnettomuuteen joutuneen eläimen oloja sinänsä, mutta voi tuki lyhentää aikaa, jona eläin tuntee esimerkiksi kipua, kärsimystä tai tuskaa.

Jutun alaosassa olevat asiasanat antavat lisäosviittaa jutun näkökulman ja painotusten tulkinnalle. Asiasanat ovat Eveliina Palonen, Evira, ante mortem -tarkastus, digitalisaatio, etävalvonta, etäyhteys, hätäteurastus, teurastus, video ja älypuhelin. Juttugenreltään uutinen on sijoitettu politiikka ja talous -osioon. Tekstin pääasiallinen funktio on hankkeesta tiedottaminen. Uutisesta ei käy ilmi aiheen poliittisuus, mutta hätäteurastamisen kuvaamisen puoltaminen löytyy verkosta Keskustan *Työtä ja tervettä järkeä. 202 ratkaisua sääntelyn ja byrokratian purkamiseksi* -esityksestä (Keskustan eduskuntaryhmä: 2016).

Käsittelen seuraavaksi syyskuussa ilmestynyttä uutista, joka niin ikään liittyy hätäteurastamiseen. Lyhyt uutinen on ilmestynyt Aamulehdessä otsikolla *Kammottava eläinsuojelurikos paljastui Suomessa: Yli sata lammasta hätäteurastettiin*. Otsikon ensimmäinen sana on affektinen adjektiivi. Asiantiloihin kohdistuvia affektisia ilmauksia sisältäviä puhetoimintoja ovat esimerkiksi arviot ja kannanotot (VISK § 1707). Tässä affektiivisuutta ei pidä ajatella puhujakeskeisesti eli niin, että kyse olisi puhujan itseilmaisusta, vaan se on ymmärrettävä myös osaksi kielellistä yhteistoimintaa (VISK § 1708). Kyseessä ei siis ole toimittajan oma mielipide tai lipsahdus, vaan toimittaja rakentaa yhteistä mielikuvaa ja suhtautumistapaa käsiteltävää aihetta kohtaan. Oletuksena on, että kenen tahansa lukijan on helppo jakaa toimittajan näkemys aiheesta. Kuten otsikko kertoo, juttu kertoo eläinsuojelurikoksesta. Kuvituksena on nuolella merkitty karttakuva, jonka valintaa toimittaja perustelee heti lyhyen jutun alkupuolella:

40. Kuvat ovat **niin poikkeuksellisen järkyttäviä**, ettemme julkaise niitä Aamulehdessä.

Sekä dialogipartikkeli *niin* (VISK § 798) että adjektiivi *poikkeuksellisen* vahvistavat adjektiivia *järkyttäviä*. Lammastilan näkymää kuvataan passiivein (*on paljastunut, jouduttiin hätäteurastamaan, on laiminlyöty*) ja kopulalausein. Kopulalauseessa on verbinä *olla*. Kopulalauseet ovat aspektiltaan tilojen kuvauksia. (VISK § 891.)

41. Näky **oli** lohduton.

42. Tilalla **oli** vakavasti sairaita ja loukkaantuneita eläimiä.

Poliisin ja aluehallintoviranomaisten rooli on aktiivinen:

43. **Poliisi julkaisi** tilalta kolme kuvaa, joissa paljastuu, kuinka törkeästi eläimiä on laiminlyöty.

44. **Aluehallintoviranomaiset ja poliisi tekivät** lammastilalle maanantaina eläinsuojelutarkastuksen.

Tilan omistajaa ei mainita, eikä hänen tekojaan tai tekemättä jättämisiään kuvata aktiiviverbein. Tilan omistajan häivyttäminen näkyy erityisen hyvin esimerkissä 45.

45. Lampaiden turkki **oli päässyt kasvamaan ja likaantumaan** kymmenien kilojen painoiseksi.

Päästä-verbin käyttö tuo lauseeseen sattumalta tapahtumisen tunnelman. Päästä-sanana merkityksiin kuuluukin muun muassa ‘vahingossa, sattumalta, tarkoituksetta, vastoin tahtoa, väkisin tapahtuvasta olotilan tms. muutoksesta’ (KS s. v. *päästä*). Lisäksi “narut olivat hiertäneet eläinten jalkoja poikki”. Tekstissä ei siis mainita, miten narut ovat päässeet eläinten jalkoihin, ja että omistaja on jättänyt naruja huolimattomasti lojumaan. Useat kopulalauseet peräkkäin rakentavat asiantilan kuvauksen, jossa tekijää ei näy.

Aineistossa kaksi juttua käsittelevät laidunteurastamista. Ensin ilmestynyt juttu on ilmestynyt EläinlääkintäSanomat-lehdessä, joka on eläinlääkintäammattilaisten lehti. Omien sanojensa mukaan se kertoo eläinlääkärin työstä, alan uutisista, tutkimustuloksista ja tapahtumista. Lehti jaetaan eläinlääkäreille, eläinlääkäriasemille, apteekkeihin sekä yhteistyökumppaneille. Vanhoja numeroita löytyy verkosta. Juttu on ilmestynyt kesäkuussa (1–2/2016) kahdella otsikolla varustettuna. Ensimmäinen otsikko on *EU nihkeä ylämaankarjan laidunteurastukselle* ja toinen *Tuottajasta ja ministeriöstä laidunteurastus olisi YLÄMÄÄNKARJALLE PARAS LOPPU*. Otsikoiden välissä on kuva ylämaankarjasta. Sivulla on myös henkilökuvaa Esko Rissasesta, jonka haastatteluun juttu pohjautuu. Hänen mukaansa

46. Tainnutus ja verenlasku laitumella on eläimen näkökulmasta ehdottomasti **paras tapa kuolla**.

Ehdottomasti on kommenttiadverbiaali superlatiivimuotoisen *paras*-adjektiivin edellä. Kun kommenttiadverbiaali on välittömästi adjektiivin edellä, sen voi tulkita määrittävän adjektiivin lisäksi koko lausetta (VISK § 617). Rissanen väittää, että hänen kuvailemansa tapa on eläimen näkökulmasta nimenomaan paras, ei parempi kuin jokin muu tapa. Rissanen ei ole kysynyt mielipidettä eläimeltä; hän kertoo oman mielipiteensä, joka on verhottu eläimen näkökulmaksi. Tapetuksi ja teurastetuksi tulemiselle kun on olemassa muitakin vaihtoehtoja, mutta eläintuotannon näkökulmasta vaikkapa vanhuuteen kuoleminen ei ole olemassa

ihmisten antamien vaihtoehtojen valikoimassa. Sitaatin sisältö on nostettu otsikkoon, ja siinä näkökulma tulee esiin: mielipide on lähtöisin tuottajasta ja ministeriöstä. Kuoleminen on otsikkoon muutettu lopuksi.

Toinen laidunteurastamiseen liittyvä juttu on ilmestynyt Savon Sanomien mielipidekirjoituksena otsikolla *Tavoitteena on sallia laidun-teurastus kaikille nautaeläimille*. Se on maa- ja metsätalousministeriön elänlääkintöneuvos Marjatta Rahkion kirjoittama vastine kansanedustaja Kari Kulmalan (ps) kaksi päivää aiemmin samassa lehdessä ilmestyneeseen kirjoitukseen. Hän selittää lainsäädännön nykytilannetta. Laidunteurastaminen ei ole sallittua Suomessa, koska “perusteluista ja neuvotteluista huolimatta EU-komissio” ei ole antanut siihen mahdollisuutta. Jutussa on aktiivisena toimijana Suomi.

- 47. **Suomi** on useaan otteeseen esittänyt - - -
- 48. **Suomi** ilmoitti EU-komissiolle - - -
- 49. Tässä tilanteessa **Suomen** ei ole mahdollista antaa - - -
- 50. - - - **Suomi** ehdottaa
- 51. **Suomi** aikoo - - -

Jutun näkökulmasta EU ja kaksi muuta jäsenvaltiota asettuvat Suomen tahtoa vastaan. Jutusta ei käy ilmi, tarkoittaako Suomi joitain tiettyjä edustajia vai maa- ja metsätalousministeriön lausuntoja. Laidunteurastamista perustellaan siten, että teurasmatkat aiheuttavat laitumella eläneille eläimille stressiä, ja niiden käsittely aiheuttaa sekä kuljettajille että teurastamon työntekijöille työturvallisuusriskin. Kuolemasta ei puhuta, mutta ylämaankarjan ampuminen, tainnuttaminen ja verenlasku mainitaan Suomen EU-komissiolle tekemän ilmoituksen yhteydessä.

5.3 KUOLEMAN OSUUS TAVANOMAISEN TEURASTAMISEN AINEISTOSSA

Tässä alaluvussa käsittelen kootusti kuolemaan liittyviä aineistokohtia. Tavanomaisen teurastamisen aineistoon kuuluu siis hätä- ja laidunteurastamiseen liittyvät tekstit, toimittajien reportaasit, Eviran teksti, koulumateriaali, Voimassa ilmestyneet jutut sekä Ylen papin haastatteluun perustuva osuus.

Kuoleminen on affektinen, tunnepitoinen käsite. Muun muassa kuolinilmoituksissa ja muistopuheissa pyritään välttämään *kuolla*-sanaa ja käyttämään kiertoilmausta. Suomen kielessä onkin useita satoja kuolemista merkitseviä sanoja ja sanontoja. Kuolemalle on toistakymmentä eri merkitysvivahteita sisältävää ilmaisua. (Länsimäki 1993; Hakola, Kivistö & Mäkinen 2014: 14.) Huomattavaa on, että kielitoimiston sanakirja ei mainitse eläintä kuolema-sanan merkityksessä ja esimerkeissä. Laajemman käytön esimerkeistä löytyy *liikeyrityksen, puolueen kuolema, aatteen kuolema, jopa myymälä-, lehtikuolema* sekä *Metsäkuolema*. Ei-inhimillisen eläimen kuolema on olematon sanaston tasolla.

Eviran ohjeistuksessa puhutaan kuolemasta, sillä termien epämääräisyys ei ole vaihtoehto ohjeistus- ja lakitekstissä. Erotuksena tainnuttamismenetelmiin puhutaan kuoleman varmistavasta menettelystä. Kuolemanhetki representoidaan tekstissä muun muassa murskaantumisena, mikä on siis eräs tappamisen – tai Eviran kielellä lopettamisen – menetelmä. Olennaista näyttää olevan murskaamiseen kuuluva aika: sen pitää olla *välitön* ja *äkillinen*. Äkillisyyttä ja nopeutta korostetaan tämän menetelmän yhteydessä 5 kertaa: *välittömän murskaamisen, äkillinen maserointi, välitön kuolema, nopeasti pyörivät mekaanisesti toimivat terät ja kaikki eläimet kuolevat välittömästi*. Kuoleman varmistaminen tapahtuu joko verenlaskulla, puikotuksella, sähkövirralla tai hapettomuudella. Kaasumenetelmien yhteydessä kuolemanhetki representoituu hapettomuutena, joka voidaan toteuttaa *kuiluissa, tunneleissa, kammioissa* tai *ennalta sinetöidyissä rakennuksissa*.

Ylen toimittajien mielipide- ja reportaasijutuista toisessa mainitaan kerran kuolema, toisessa kerran “kuolevia” eläimiä. Toimittaja Lappeteläisen reportaasissa sanotaan, että “kuoleman kohtaaminen sekä jännittää että pelottaa yhtä aikaa”. Jännittää (KS s.v. *jännittää*) merkitsee sitä, että jokin tapahtuma aiheuttaa vaarallisuutensa, epävarmuutensa tai muun sellaisen johdosta jännitystä tai hermoilemista ja arastelua. Pelottaa (KS s.v. *pelottaa*) viestii pelon tunteesta, jota kuvataan Kielitoimiston sanakirjassa verbein kammottaa, kauhistaa, hirvittää, huolestuttaa ja arveluttaa. Verbeillä ei tässä yhteydessä ole niin paljon merkityseroja, että niitä molempia tarvitsisi välttämättä käyttää. Tässä merkityksellistä onkin kahden tunneverbin käyttö yhdessä lyhyessä virkkeessä. Kokijaobjektilliset tunne- ja tuntemusverbit ilmaisevat ärsykkeen vaikutusta kokijaan. Ärsyke on “[k]uoleman kohtaaminen”. Verbit ovat muodoltaan kausatiivijohdoksia, tunnekausatiiveja. Tunnekausatiivilause ilmaisee tunnetilaa. Se esittää kokijan jonkin, usein spesifioimattoman ärsykkeen vaikutuksen alaisena. Kokijaa edustaa partitiiviobjekti tai nolla – tässä nolla. (VISK § 467.) Tyypillistä on, että

nollapersoonaa vaihtelee yksikön ensimmäisen persoonan kanssa: aineistoesimerkkiä edeltävät virkkeet ovat ensimmäisessä persoonassa. Nollapersoonan avulla yksityistä ihmistä koskeva yksittäinen tapahtuma voidaan esittää ketä tahansa koskevana. Nollapersoonan merkitys tässä on yleistäminen: kun asioita kuvataan siltä kannalta, miten ne vaikuttavat ihmiseen yleensä, käytetään usein nollapersoonaa. (VISK § 1348.)

Toinen toimittaja sanoo, että on “nähty kuolevia eläimiä”, vaikka ei tällä kertaa pääsytäkään todistamaan teurastamista. Kuolevia on VA-partisiippi monikossa. VA-partisiippi on nominaalinen verbinmuoto, jota käytetään adjektiivien tapaan substantiivin kongruoivana etumäärityksenä. (VISK § 122.) Se ilmaisee päättymätöntä tilannetta suhteessa toiseen tilanteeseen. VA-partisiippi jättää auki sekä tilanteen alkamisen että sen päättymisen (VISK § 522). Toimittajan käyttämä sana ei liity todennäköisesti tuotantoeläiminä pidettävien eläinten kuoleman todistamiseen, mutta sanavalinta on silti kiinnostava, sillä se, että voi olla kuoleva, tarkoittaa tietoa lähiaikoina etenevästä tilasta, joka johtaa lopulliseen kuolemaan. *Kuolevan* valinta piilottaa samalla kuoleman aiheuttajan tai syyn, mikä voi olla yhtä hyvin sairaus kuin tappaminenkin.

Jutuissa käytetään useimmiten termiä lopettaminen ja teurastaminen. Molempia juttuja leimaa toimittajan ääni ja ikään kuin suoraan puhuminen, mikä näkyy myös otsikoissa: *Eläin pitää tappaa, ennen kuin se syödään - ei se ole salaisuus* ja *Liha ei päädy lautaselle tappamatta eläintä*. Molemmat käyttävät tappamista, lopettamista ja teurastamista kuvatessaan prosessia. Ensinmainitun jutun toimittaja käyttää myös kiertoilmausta “lihantuotannon ikävin vaihe”. Kuolema representoituu lihantuotannon prosessin osaksi, vaiheeksi, ja näin ollen välttämättömyydeksi. Se luonnollistuu ja loitontuu, kun sille ei nimetä aiheuttajaa. Samassa tekstissä (esimerkissä 5) kuoleman hetki ja teurastamisprosessi ilmaistaan sanalla *homma*.

Laidunteurastamista puoltavassa jutussa mainitaan kuolema, kun halutaan korostaa laidunteurastamisen etua tavanomaiseen teurastamossa teurastamiseen verrattuna: tapa on “eläimen näkökulmasta paras tapa kuolla”. Kuolema on tässä ikään kuin luonnollinen osa elämää, ja luonnollisen elämän loppu, vaikka kuoleman hetken päättääkin ihminen. Kuten yllä analyysissä totesin, kuoleminen on otsikkoon muutettu lopuksi. Toisessa laidunteurastamisen jutussa puhutaan teurastamisesta, lopettamisesta sekä *ampumisen tai tainnuttamisen ja verenlaskun* sallimisesta.

Ylen "En mä siellä jumalanpalveluksessa jaksa käydä" – viisi pappia kertoo, mikä kirkossa pännii -jutussa papin sitaatissa (esimerkki 52) on sana verbi *kuolla*. Papin sitaatissa tulee esiin ajateltu muunlajisen eläimen halu elää. Maailma tuotantoeläimen silmin -juttu on ilmestynyt Voima-lehden välissä Vegelehti-nimisessä liitteessä. Juttu kertoo Oikeutta eläimille -yhdistyksen julkaisemasta virtuaalitodellisuuselokuvasta, jossa katsoja saa virtuaalilaseilla katsella tuotantotiloissa ympärilleen kuin olisi kuvatussa tilassa itsekin. Se on ainoa Eviran ohjeistuksen lisäksi, jossa kuolema tulee esiin monessa kohdassa (53–56):

52. Lihatalous piirtää kuvaa, jossa iloinen possu marssii teuraalle. Mutta en usko, että yksikään eläin haluaa **kuolla** tai joutua ihmisen ruoaksi.
53. Elokuvasa tulevat selkeinä esiin monet teollisen eläintuotannon epäkohdat: tilojen ahtaus ja virikkeettömyys, tuotannon tehdasmaisuus, emojen kyvyttömyys hoivata jälkikasvuun, lajitovereitteinsa joukkoon jätetyt **kuolleet** ja kärsivät eläinyksilöt.
54. Eteemme avautuu vehreä laidun ja huojuva koivikko, ja sen keskellä vapaasti laiduntavat lehmät ja lampaat – samanlaiset olennot, joiden **kuolemaa** juuri edellisessä kohtauksessa todistimme.
55. Tuulispää huolehtii eläimistä, joita muuten uhkasi **kuolemantuomio** ihmisten käsissä.
56. Tuotannossa elävien ja **kuolevien** lajitovereidensa tapaan kaikki Tuulispään asukkaat ovat ainutlaatuisia, tuntevia yksilöitä.

Esimerkeissä 54–56 kuvattu ja mainittu Tuulispää on eläinten turvakoti. Esimerkissä 56 rinnastetaan eläminen ja kuoleminen, mikä puuttui esimerkiksi koulumateriaalista, jossa elämän rinnalla käsiteltiin hyvinvointia ja kuolema häivytettiin Lihan matka tilalta pöytään -otsikon alle Teurastus ja lihanleikkuu -otsikon alle. Esimerkissä 55 teurastaminen tai lopettaminen representoituu kuolemantuomioksi. Sanaa seuraa ilmaus *ihmisten käsissä*, eli merkityssisällöltään kuolema-sanan käyttäminen olisi ollut riittävä. Substantiivi kuolemantuomio merkitsee kuolemanrangaistuksen määräävää tuomiota (KS s.v. *kuolemantuomio*). *Kuolemantuomio* vie ajatukset ihmisoikeuksiin ja oikeuteen elää. Ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa sanotaan, että kullakin yksilöllä on oikeus elämään, vapauteen ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen (YK 2017). Vaikka useissa maissa on vielä kuolemantuomiot olemassa, Suomi on liittynyt kuolemantuomion kieltäviin YK:n ja Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksiin ja kiello löytyy myös Suomen perustuslaista. Se on lukijalle itsestäänselvää, joten sanan käyttö herättää huomion. Teksti yhdistää tuotantoeläinten kuoleman kuolemantuomioon, mikä tuo esiin eron suhtautumisestamme eläimiin ja ihmisiin.

Tavanomaiseen teurastamiseen liittyvistä teksteissä viidessä ei mainita kertaakaan kuolemaa. Häätäteurastamista koskevassa Maaseudun Tulevaisuuden jutussa ei puhuta

kuolemasta, vaikka juttu kertoo Eviran hankkeesta, jossa kokeillaan nautojen ante mortem -tarkastuksen tekemistä videon avulla. Käsitettä ei kuvailla enempää, sillä oletettavasti jutun kohderyhmä tietää asian määrittelemättäkin. On silti merkillepantavaa, että ante mortem suomennetaan ennen teurastusta -tarkastukseksi, vaikka sanatarkasti se tarkoittaa ennen kuolemaa. Jutussa puhutaan teurastamisesta. Myöskään toisessa hätäteurastamista koskevassa jutussa ei kirjoiteta kuolemasta vaan hätäteurastamisesta. Toisessa laidunteurastamisjutussa ei mainita kuolemaa. Siinä käytetään termejä kotilaitumella teurastaminen, lopettaminen, laidunteurastaminen, ampuminen, tainnuttaminen ja verenlasku. Voima-lehden Oikeustajua etsimässä -jutussa ei puhuta kuolemasta, vaan tappamisesta ja tainnutuksista. Kotimaisen lihan viikko -koulumateriaalissa käytetään teurastamoon liittyviä sanoja ja lopettamista. Useimmiten puhutaan siis teurastamisesta tai lopettamisesta. Tuotantoeläimen kuoleman hetki on siis useimmiten *loppu*.

Hyvinvointi-sanaa käytetään nykyään erittäin paljon. 2000-luvun alussa on perustettu Eläinten hyvinvoinnin tutkimuskeskus. Suomessa on myös Eläinten hyvinvointikeskus (EHK), joka on vuonna 2009 perustettu kansallinen eläinten hyvinvoinnin asiantuntijaverkosto. Tuottajat voivat hakea eläinten hyvinvointikorvauksia, joihin liittyvät toimenpiteet koskevat muun muassa eläinten ruokintaa ja hoitoa, pito-olosuhteiden parantamista, laidunnusta ja ulkoilua. Hyvinvoinnista puhutaan siis paljon. Siitä puhutaan, vaikka tarkoitettaisiin kivun lieventämistä tai perustarpeiden tyydyttämisestä. Sairauksien ja fyysisten ongelmien lisäksi tuotantoeläimillä on myös psyykkisiä ongelmia, joten voitaisiin puhua myös pahoinvoinnista, kärsimyksestä ja ahdistuksesta. (Aaltola 2013: 22–23.) Eläinten hyvinvoinnin tutkijat puhuvat “stressistä” monitonisten käyttäytymismallien ja sijaistoimintojen yhteydessä. Kärsimys-sanaa näkyy toisinaan käytettävän, mutta silläkin viitataan usein fyysiseen kipuun, kuten aineistoesimerkissä 57, ei niinkään henkiseen kärsimykseen. Esimerkki on siis peräisin hätäteurastamista koskevasta jutusta.

57. säästää kustannuksia ja lyhentää eläimen kärsimyksiä [MS1802]

Jos eläin on valmis ponnistelemaan saadakseen tai välttääkseen jotain, voidaan tehdä kärsimystä aiheuttavien asioiden lista ja kärsimyksen määritelmä (Dawkins 2013: 44). Kärsimys voidaan siis empiirisesti todistaa, mikä on tärkeää, sillä kärsimykseen kohdistuu sekä filosofista skeptisismiä että maallikkojen tietämättömyyttä eläinten elinoloista (Calarco

2013: 170). Joskus harvoin toimittajat pääsevät opastetulle kierrokselle teurastamoon. Lihansyöjien maa -tietokirjan toimittaja (Anttonen & Vornanen 2016: 145) kuvaa näkemäänsä näin:

Veren puna on jyrkkä kontrasti valkoisella suojapuvulle. Se hallitsee koko teurastamohallia. Seinät, lattia ja katto ovat vitivalkoiset ja kaikki työntekijät valkoisissa suojapuvissa. Korvilla on melun takia kuulosuojaimet. Työntekijät hoitavat yksittäisiä tehtäviä, jolloin yksikään heistä ei ole vastuussa eläinyksilön koko teurastusprosessista – vastuu kuolemasta on siis hajautettu.

Kun eläin tapetaan, lihakset muuttuvat lihaksi. Kun lihas muuttuu lihaksi, muuttuu myös eläimen nimi. Lehmän sijasta syödään nautaa ja kanojen sijaan broileria tai siipikarjaa. Erityisesti lapsille puhuttaessa lihasta käytetään kiertoilmaisuja, kuten nauravat nakit ravintolan ruokalistalla. Yhteys tutun eläimen ja ruokalajin välillä häivytetään. (Anttonen & Vornanen 2016: 11.) Mainonnan idylliset kuvastot perhekeskeisestä kotimaisesta pientilallisten perinteisestä tuotannosta ovat merkittävä tekijä tuottajatiilojen arjen ja lihayritysten toiminnan peittelyssä (Kotilainen 2015: 47). Pahan teon ja sen seurausten kaunistelevalle nimeäminen edesauttaa toiminnan toteuttamista. Niin ikään vastuun siirto ja hajauttaminen ovat tehokkaita mekanismeja pahan toteuttamisessa. (Helkama 2009: 284–285.) Käsitän, että teurastamisen kuvaaminen prosessina, eläinten esittäminen itseohjautuvina sekä koko toiminnan nimeäminen automaattiseksi ja mekaaniseksi ovat osatekijöitä väkivallan silottelussa.

Mikäli asiaa tarkastellaan laajemmalla aikaperspektiivillä, kiertoilmaukset eivät ole vain nykyajan vitsaus. Tapetuista eläimistä on käytetty kiertoilmauksia erilaisten uskomusten ja pelkojen takia. Suomessa on uskottu viljelykulttuurin aikana väkeen – eräänlaiseen yliluonnolliseen voimaan, jota on kaikissa olennoissa, mutta eri määriä. Yksi syy käyttää kiertoilmauksia saattoi olla se, että teurastetun eläimen väkeä ei haluttu herättää aiheuttamaan eläville pahaa. Toinen selitys on ajatus jäljelle jääneen karjan hämäämisestä: teurastettua sanottiin ääneen metsäotukseksi tai pellonjänikseksi, jotta karja uskoisi, ettei isäntä tee sille pahaa. (Lehikoinen 2009: 24 & 71.)

Norbert Eliaksen sivilisaatioteorian mukaan ihmisten suhtautuminen väkivaltaan on muuttunut herkkätunteisemmaksi, ja siksi kaikki väkivallasta muistuttava, eläimellisyyteen ja ruumiillisuuteen viittavat asiat pyritään piilottamaan sekä ihmisestä itsestään että hänen syömästään ruoasta. Mitä enemmän lihassa on merkkejä eläimestä, sitä vahvempi on yhteys

väkivaltaa vaatimaan tappamiseen. Kaupan muovitettujen leikkelepakettien äärellä eläinten teurastus on kaukainen asia. (Anttonen & Vornanen 2016: 32.) Kupsala huomauttaa Philoon ja Viallesiin (2007: 31) viitaten, että teurastamisen siirtäminen pois näköpiiristä liittyy laajempaan muutokseen, mihin liittyy kaikkien psykologisesti häiritsevien ilmiöiden, kuten kuoleman ja mielisairauksien, piilottaminen.

Mainitsin työn alussa siitä, että ihmisen kuoleman rituaaleja, kuten hautajaisia ja vainajan muistamista, sovelletaan lemmikkieläimiin. Näen, että vaikka kuolema sinänsä onkin neutraali käsite, sitä vältetään tuotantoeläinten kuolemishetken vuoksi myös siksi, että kuolemalla ja tappamisella on lähtökohtaisesti erittäin merkittävä ero. Tuotantoeläinten asema epämääräisenä elollisena materiaalina vaikeuttaa asiasta puhumisesta, ja siksi lopettamisesta ja tainnutushetkeen keskittyminen on helpompaa. Näin tappava elementti ja kuolemaan yleensä liittyvät rituaalit jäävät tuotantoeläinten elämän loppumishetkestä pois. Lemmikkieläinten kohdalla tämä hetki sen sijaan on merkityksellinen. Lemmikkieläimen kuolema on olemassa, ja se kielennetään vaihtelevasti suoraan kuolemana tai epäsuorasti metaforien keinoin esimerkiksi lähtönä tai unena, elämän suurimpana suruna tai menetyksenä. Lemmikkieläintä ikävöidään ja hyvästellään ihmisten kuolemaan liittyvien sururituaalien keinoin jäähyväisrunoin ja hautapaikan koristeluin. (Suhonen 2015.) Koiralle halutaan suoda rauhallinen kuolema ja viimeinen leposija kotipihassa tai lemmikkien hautausmaalla, jonne voidaan viedä muistokynttilä. Samanaikaisesti naudan tai sian kuolema on vähän vaivalloinen ja epämiellyttävä sivuseikka, jonkinlainen välttämätön paha. Tuotantoeläimen kuolema lautasella ei herätä surua vaan ruokahalun. (Karhu 2015: ei sivunumeroa.) Muistokynttilän sijaan kynttilä luokin tunnelmaa pihviaterialle ja viinilasillisille.

5.4 TEURASTAMINEN TYÖNÄ

Käsittelen tässä alaluvussa teurastamista työnä. Kriittiseen diskurssianalyysiin kuuluu myös huomioida ne ainekset, joita aineistosta ei löydy. Käsittelen teurastamista työnä siitä näkökulmasta, selittykö kuoleman sivuuttaminen ammatin luonteen ja maineen kautta. Teurastajan rooli tulee aineistossa harvoin esiin. Eviran tekstissä puhutaan *lopetuksesta vastaava henkilöstä*, ja tekijään viitataan kolme kertaa koko tekstissä. Esimerkiksi ammattinimikettä teurastaja tai työntekijä ei käytetä. Ylen toimittajan reportaasijutussa

toimittaja kuvailee pääpiirteissään teurastamisen vaiheet. Monissa kohdin kuvailu tehdään passiiviverbein: possut *otetaan* tila kerrallaan käytävään ja rintakehään *isketään* nopealla vedolla iso viilto. Ihmisen rooli näkyy kahdessa kohdassa: *teurastamon työntekijä* kiinnittää eläinten jalat ketjuihin ja *veitsen käsittelijän* läpi kulkee muutamien sekuntien välein uusi eläin. Tässä huomionarvoista on se, että ihminen vain kiinnittää eläinten jalat ketjuihin, mutta automatiikka nostaa ruhon katonrajaan. Tässä vaiheessa eläin on jo kuollut. Sitä on siis edeltänyt kuoleman hetki, mutta ihmisen osuus häivytetään pois sekä passiiviverbin että mekaanisen laitteen toimijuuden kautta: “Possut otetaan tila kerrallaan käytävään, jossa puskurit kuljettavat niitä kohti hissiä. - - Puskurit siirtävät rauhallisina pysyvät possut ryhmiin, jotka päätyvät hiilidioksidilla täytettyyn tilaan.” Puskurit toimivat aktiivisina toimijoina, ja ne *siirtävät*, eivät esimerkiksi **pakota**, **töni** tai **työnnä** sikoja kaasutettavaksi. Huomionarvoista on sekin, että kuollut possu, jonka rintakehään on isketty viilto, *siirtyy* puhdistettavaksi ja suolistukseen. Niin ikään veitsen käsittelijän läpi *kulkee* uusi eläin. Persoonamuodossa olevat preesensissä olevat verbit luovat tarkemmin luettuna mielikuvan, jossa kuollut eläin ikään kuin itse liikkuisi ja siirtyisi teurastamon tiloissa eteenpäin toisiin vaiheisiin. Tätä toimittaja ei tietenkään ole tarkoittanut, mutta demonstratiivipronominin *se* ja verbien *siirtyä* ja *kulkea* valinta rakentavat kuvaa vastarinnattomasta ja rauhallisesta eläinjoukosta, joka kulkee itse vapaaehtoisesti kohti kuolemaa ja antautuu ruoantuotannon raaka-aineeksi.

Ennen vanhaan teurastamistapahtumaan suhtauduttiin vakavasti. Sitä ei saanut tehdä yksin, eikä paikalla olijat saaneet laskea leikkiä tai etenkin nauraa. Ideaalitilanne oli, että tapahtuman aikana oltiin hiljaa. Kirves piti iskeä tarkkaan, jotta eläin ei huutaisi, sillä se aiheuttaisi lihaan huudon makua. (Lehikoinen 2009: 70.) Teolliseen eläintuotantoon siirtyminen tarkoitti tuottamisen ja teurastamisen erottamista sekä teurastamisen fyysistä etäännyttämistä tiloilta. Tuottajat ja teurastajat ovat nykyään selvästi eri ammattiryhmiä. Monet tuottajat eivät voi kuvitellakaan, että toimisivat teurastajan työssä. Tämä työnjako ja etäisyys ylläpitävät myös tunteellista etäisyyttä teurastamisen tapahtumaan. (Kupsala 2007: 28–30.) Tämä näkyi myös 2015 teurastamokohun yhteydessä. Tuottajia haastateltiin, ja he ilmaisivat epäuskonsa ja pettymyksensä teurastamoihin. En nähnyt missään mainintaa, että itse teurastajia olisi yritetty haastatella. Tämä havainto koskee myös tämän tutkimuksen aineistoa. Esimerkiksi Ylen toimittajan reportaasijutussa ääneen pääsee sikatilallinen, mutta teurastamossa toimivilla ihmisillä ei ole omaa ääntä.

Ammattinetin (Ammattinetti 2016) mukaan teurastustyö vaatii hyvää käden taitoa ja kohtuullisia ruumiinvoimia esimerkiksi ruhojen siirtelyssä sekä hyvää liikkeiden hallintaa. Ammatin kelpoisuusvaatimukset ovat 18 vuoden ikä ja hygieniaosaamistodistus. Valtioneuvoston asetuksessa säädetään siitä, millä edellytyksillä alle 18-vuotiaat työntekijät voivat tehdä töitä, jotka on luokiteltu nuorille työntekijöille erityisen haitallisiksi tai vaarallisiksi. Erityisen haitallisiksi on listattu muun muassa kuolleiden käsittely ja kuljetus ja teurastus. (Työsuojelu 2017.) Kuolemaan liittyvän työn piiloutuminen julkiselta katseelta liittyy osittain yhteiskunnan soveliaisuuskäsityksiin. Kuolemaan liittyvästä työstä voi olla siten vaikea puhua, ja kuoleman kanssa toimivat eristetään helposti muusta yhteisöstä. (Hakola, Kivistö & Mäkinen 2014: 78.) Mainitussa reportaasijutussa sikatilallisen kasvot näkyvät kuvassa, mutta teurastamossa otettu kuva näyttää lihankäsittelijöistä vain selkäpuolen.

Teurastamotyö on erittäin fyysistä. Ripustajat ja työntelijät, jotka ovat tekemisissä tappamisen kanssa, ovat miehiä. (Vialles 1994: 110; Lappalainen 2012: 225–227, Anttonen & Vornanen 2016: 141.) Tämä näkyi sekä johdannossa mainitsemani Ranskan että Suomen teurastamokohujen videoissa. Lihaan kytkeytyvä väkivalta ja eläimen tappaminen teräaseella onkin perinteisesti kuulunut miehille. Miehet esimerkiksi syövät lihaa reilusti naisia enemmän. Lihansyönnin maskuliinisuus juontaa juurensa vanhoihin myytteihin voimakkuudesta ja hallitsemisesta. (Anttonen & Vornanen 2016: 49.) Tappamisen sukupuolittuneisuus on olemassa myös metsästyksen piirissä, vaikkakin naismetsästäjien määrä on lisääntynyt viime vuosina (Anttonen & Vornanen 2016: 200–203). Tutkimusten mukaan naisten ja miesten asenteissa eläimiä kohtaan on eroavaisuuksia. Miehet uskovat naisia vähemmän, että eläimet kokevat masennusta, ahdistusta, rakkautta tai surua. Naiset ovat keskimäärin miehiä huolestuneempia tuotantoeläinten hyvinvoinnista ja arvostavat enemmän lajityypillisen käyttäytymisen toteutumista. (Walker, J. K., McGrath, N., Nilsson, D. L., Waran, N. K., & Phillips, C. J. 2014; Kupsala, Vinnari, Jokinen & Räsänen 2015.) Työn vaarapuolista ei juuri kirjoiteta. Laidunteurastamiseen liittyvässä eläinlääkintöneuvoksen kirjoittamassa mielipiteessä laidunteurastamista puolustetaan sillä argumentilla, että ulkona kasvaneiden eläinten käsittely aiheuttaa *teurastamon työntekijöille turvallisuusriskin*.

Olen etsinyt teurastamotyöhön liittyvää tutkimusta Suomesta, mutta lähin teurastajien käsityksiä kartoittava tutkimus löytyy Virossa. Kristina Mering (Mering 2016) on tutkinut Tallinnan yliopistossa teurastajien käsityksiä työstään. Voidakseen tehdä työnsä heidän on

torjuttava kaikki tunteensa. He työskentelevät alalla, koska muita ansaintamahdollisuuksia ei ole saatavilla. Teurastamotyöntekijöiden vaihtuvuus on erittäin suurta. Teurastajien usko siihen, että maailmassa täytyy olla teurastajia ja että jonkun täytyy tehdä tappaminen auttaa heitä jaksamaan työssään. Teurastajat siis oikeuttivat oman roolinsa oikeuttaessaan teurastamon instituutiona. Haastatellut olivat hämmentyneet Meringin kysytyä, millainen maailma olisi ilman teurastamoja. He olivat kysyneet, kuka sitten tappaisi tiloilla kasvatetut eläimet. (Mering 2016.)

Filosofi Tere Vadén kirjoittaa filosofi Zizekin erottelemista väkivallan muodoista. Subjektiiivinen väkivalta on sellaista, jolla on tekijä ja nimettävissä oleva uhri, kuten ryöstöissä tai tappeluissa. Objektiiivinen väkivalta taas on rakenteellista: nälkään tai saasteisiin kuolemista. Tällaisissa tapauksissa tietyn tekijän tai aiheuttajan nimeäminen on mahdotonta. Objektiiivinen väkivalta sisältyy kapitalismiin. (Vadén 2012: 195.) Tämä on erittäin mielenkiintoinen jako, jonka käyttäminen teurastamotyön yhteydessä on paljastavaa. Teurastaminen työnä sisältyy kapitalistiseen järjestelmään osana eläintuotantoa ja erityisesti tehotuotantoa, ja sillä on yhteiskunnan siunaus. Siinä mielessä se on objektiiivista väkivaltaa. Kuitenkin teurastaminen on konkreettista ja aktiivista, ja väkivallan tekijä ja sen uhri voidaan nimetä. Pahan tekemistä helpottavat moraalinen poiskytkemisen mekanismit (Helkama 2009, 284). Kielen tasolla tekijyyttä vieritetään pois ihmisiltä koneille ja teurastamon rakenteille. Lisäksi eläinten siirtymistä teurastamon tiloissa kuvataan kuin ne osallistuisivat itse teurastamistoimintaan ja kuolemiseensa.

Fordistisen mallin mukaisesti järjestetyssä eläintuotannossa eläinten kasvattajan, jolle voi muodostua tunteita kasvattamiaan eläimiä kohtaan, ei tarvitse olla vastuussa eläinten teurastamisesta. Teurastamoissa tappamisen tapahtuma on jaettu useaan välivaiheeseen, ei kenenkään yksittäisen henkilön voida sanovan olevan vastuussa eläinten kuolemista. (Anttosen 2010: 36 mukaan Franklin 1999: 40–41 & Vialles 1994/1987: 45–46 & 49–52). Valtamedia on yleisesti tukenut eläintuotannon eri vaiheiden ja etenkin teurastamojen arjen piilottamista sekä konkreettisesti kuvaston tasolla että aiheesta vaieten. Teurastajan ammattiin liittyy yleisesti inhon tunteita ja se on myös sosiaaliselta statukseltaan alhainen. (Anttosen 2010 mukaan Fiddes 1991: 82–83 & Vialles 1994/1987: 6.) Tutkimukset useista maista osoittavat, että teurastajat kokevat stressiä ja käyttävät sairauslomaa työn kuormittavuudesta selviytymisen strategiana. Muita työstä johtuvia oireita ovat somatisaatio, ahdistuneisuus, vihaisuus, ja psykoottisuus. (Kristensen 1991; Emhan, Abdurrahim; Yildiz, Ahmet Şener; Bez,

Yasin; Kingir, Said 2012.) Human Rights Watchin (2004) mukaan työntekijät purkavat turhautumistaan eläimiin tai toimivat kyseenalaistamatta asioita. Jotkut työntekijät ovat sadistisia. (Grandin 1988; Human Rights Watch 2004.) Sadismi on kenties harvinaista, mutta silti todellista. Ihminen kokee luontaista vastenmielisyyttä satuttaessaan tai tappaessaan, mutta ennen pitkää toiminnan jatkuessa hän alkaa saada mielihyvää toisen kärsimyksestä. Sadismin syntyyn liittyy monia tekijöitä, mutta eräs suojaava tekijä voi olla syyllisydentunto. (Helkama 2009: 287.) Toinen apukeino voi olla empatian roolin vahvistaminen. Empatian merkitystä on tutkittu muun muassa natsi-Saksassa juutalaisia auttaneiden ja pelastaneiden ihmisten joukossa. Pelastajat erottuivat verrokkiryhmistä myötätunnolla ja vahvemmillä sosiaalisella vastuuntunnolla. (Helkama 2009: 250.) Empatia on sekä sisäsyntyistä että yhteiskunnan muokkaamaa (Aaltola 2017: 95).

Länsimaisten eetikkojen keskuudessa on ollut suosittu kantilainen ajatus, että eläimiin kohdistuva julmuus vahvistaa julmuuden taipumuksia ihmisessä, mikä voi johtaa myös väkivallantekoihin kanssaihmissä kohtaan. Vaikkakaan vastaavuus väkivallantekojen välillä ei olisikaan selvä, julmuus ja räähkääminen joka tapauksessa rapauttaa ihmisen omaa moraalista luonnetta. (Oksanen 2012: 178–180; Kupsala 2007: 22.) Vastaavaa ajattelua on edustanut Suomessa esimerkiksi J. V. Snellman, joka uskoi eläinten tylyn kohtelun synnyttävän raakuutta (Lehikoinen 2009: 83). Mikäli katsomme, että jokin on moraalisesti paha, teon kohteella ei pitäisi olla merkitystä. Teko on siis paha kaikille relevantilla tavalla samanlaisille yksilöille: paha on paha riippumatta siitä, kuka kohteena on. Pahan tekijänä ei kuitenkaan voi olla muu kuin ihminen, sillä pahuuden havaitsemiseen ja arvottamiseen tarvitaan ihmistä. (Gylling 2010: 34–38.)

6 HALAL-TEURASTAMINEN SUOMESSA

Toinen tutkimuskysymykseni koskee halal-teurastamisesta syntyvää representaatioiden kokonaisuutta: Millainen kuva halal-teurastamisesta syntyy juttujen perusteella? Halal-teurastaminen on ollut vuonna 2016 puheenaiheena niin uutisissa, blogeissa kuin eduskunnassakin lähinnä uutisoidun halal-teurastamon mahdolliseen perustamiseen liittyen ja kirjallisen kysymyksen ja täysistunnon keskustelujen kautta.

Aineiston 19:ssä jutussa käsitellään erityisesti halal-teurastamista tai halal-lihaa. Alkuvuodesta uutisoitiin vilkkaasti mahdollisen halal-teurastamon perustamisesta. Samalla halal-teurastamiseen liittyen tehtiin kirjallinen kysymys ja vastaus sekä lakialoite eläinsuojelulain 33 b §:n muuttamisesta. Tekstilajit ovat uutinen, kirjallinen kysymys ja vastaus, täysistuntopöytäkirja, lakialoite, tiedote ja blogiteksti. Blogitekstit ovat mukana siksi, että ne ovat poliittisten henkilöiden kirjoittamia.

Maaseudun Tulevaisuuden politiikka ja talous -osion alla ilmestynyt juttu Elävänä myydyllä lampaalla vaara joutua rituaaliteurastettavaksi on aineistossa vuoden ensimmäinen juttu. Se on ilmestynyt 29.2.2016. Uutiselta vaikuttava juttu kertoo tapauksesta, joka on tapahtunut vuoden 2015 ”lopulla” Turun seudulla (58). Tapahtuman ja jutun välissä on kulunut aikaa ainakin kaksi kuukautta, joten jutun kärki ei olekaan uutisarvossa. Toimittaja on haastatellut Suomen lammasyhdistyksen puheenjohtajaa ja valvontaeläinlääkäriä, ja rakentanut aiheen ympärille pelkoa levittävän jutun. Toimittajalla on yhteyksiä alaan: hän on muun muassa Suomen lammasyhdistyksen lehden toimitussihteeri ja Iloisen pässin maalaispuoti Oy:n yrittäjä (Suomen lammasyhdistys 2017; Iloinen pässi 2017). Nämä yhteydet eivät käy ilmi jutusta. Jutun otsikko (59) maalailee kauhukuvaa rituaaliteurastamisesta, kuten myös jutun kuvituskuva. Kuvassa on eläviä valkoisia lampaita makoilemassa ulkona, ja kuvateksti varoittaa otsikon tavoin, että lammas voi *pahimmillaan päätyä rituaaliteurastuksen uhriksi*. Toimittaja kertoo, että eläviä lampaita haluavat ostaa usein muslimit. Hän väittää, että muslimeilla *lampaanlihan käytön edellytyksenä on halal-teurastus*. Toimittaja selittää pääpiirteissään niin sanotun perinteisen halal-teurastamisen menetelmän, mutta ei kerro, mistä hänen tietonsa ovat peräisin.

58. Turun seudulla paljastui viime vuoden lopulla tapaus, jossa kolmen lampaan teurasjätteet löydettiin ulkoilualueelta.

59. Elävänä myydyllä lampaalla vaara joutua rituaaliteurastettavaksi

Jutun aihesanat osoittavat toimittajan intentiot: halal, halal-liha, halal-teurastus, lammas, lampaanliha, muslimi, teurastus. Mikäli jutun todellinen tarkoitus olisi varoittaa lampaankasvattajia myymästä lampaitaan muualle kuin teurastamoihin, asiasanat olisivat toisenlaisia.

6.1 POLITIIKAN TEKSTILAJIT: “USKONNOLLISISTA SYISTÄ NOUDATETTAVA TEURASTUSTAPA”

Aineistossa on 4 institutionaalista poliittista tekstiä: kirjallinen kysymys, vastaus kirjalliseen kysymykseen, lakialoite ja lakialoitteen käsittelyn täysistuntopöytäkirja.

6.1.1 KIRJALLINEN KYSYMYS JA VASTAUS

Lea Mäkipää (ps) on antanut 3.3.2016 eduskunnan puhemiehelle osoitetun kysymyksen, jonka otsikko on: *Kirjallinen kysymys uskonnollisin rituaalein tuotetun lihan teurastuksen, maahantuonnin ja myynnin kieltämisestä tulevassa eläinsuojelulaissa sekä eläinsuojelulain valvonnan tehostamisesta luvattomien teurastusten varalta*. Edustaja perustelee kirjallisen kysymyksen merkittävyyttä vetoamalla lähiaikojen uutisointiin (60). Hän mainitsee Ruotsissa tapahtuneen “eläinrääkkäysasian” ja viittaa eksplisiittisesti Maaseudun Tulevaisuuden juttuun, joka on mukana aineistossani ja jota analysoin pääluvun 6 alussa. Edustaja käyttää jutussa Maaseudun Tulevaisuuden jutun toimittajan sanavalintoja ja jutussa haastatellun Suomen lammasyhdistyksen puheenjohtajan mielipidettä lähdeä osoittamatta (61).

60. rituaaliteurastustetun lihan kysynnän kasvusta sekä laittomista teurasepäilyistä

61. Lammastiloilta kysytään usein eläimiä itse teurastettaviksi, ja näillä eläimillä on vaara joutua rituaaliteurastetuiksi.

Edustaja esittää ennen varsinaista ministerille osoitettua kysymystä vetoavan kysymyksen:

62. Miten voisimme hyväksyä sen, että kaupoissamme saa myydä lihaa, jonka tuotantotapa on laitonta, vaikka se olisi tuotu toisesta maasta?

Käyttäessään me-muotoa kansanedustaja asemoi itsensä tiettyyn ryhmään, ja rakentaa samalla erontekoa muihin ryhmiin. Sosiaalinen identiteettimme rakentuu puheissa ryhmistä, joihin kuulumme ja ryhmistä, joihin emme kuulu. Sisäryhmä ja ulkoryhmä ovat diskursiivisia ilmiöitä: puheet meistä rakentavat 'meitä' ja puheet heistä rakentavat 'heitä'. (Pälli 2003: 95.) Me-pronominini voi tarkoittaa puhujajoukkoa, ja se viittaa yleensä joukkoon, johon puhuja esittää kuuluvansa. Joukko vaihtelee tilanteen mukaan: esim. *me* voi kattaa puhujan ja puhuteltavan, puhujan kansallisen tai poliittisen ryhmän tai ihmiset yleensä (VISK § 716.) Yksilöllä on ryhmiä, joihin hän samastuu ja ryhmiä, joihin hän yksinkertaisesti sanoen ei kuulu tai ei katso kuuluvansa. Sosiaalisen kategorisaation perusjako toimii siis akselilla me–he. (Pälli 2003: 41.) Toinen-pronominini rakentaa tässä erontekoa 'meidän maamme' ja 'toisen maan' välille. Ihmisistä puhuttaessa syntyy kontrasti itseen ja paikanilmauksissa *toinen* tarkoittaa senhetkisestä näkökulmasta etäisyyttä. (VISK § 767.)

Varsinainen kirjallinen kysymys on kaksiosainen:

63. *Aiotaanko valmistuvassa eläinsuojelulain uudistuksessa kieltää uskonnollisilla rituaaleilla tuotetun lihan teurastus, maahantuonti ja myynti Suomessa ja millä tavoin hallitus aikoo tehostaa laittomien rituaaliteurastusten valvontaa?*

Maatalous- ja ympäristöministerin vastauksesta käy ilmi menetelmän virallinen nimi, joka on peräisin EU-tasolta lopetusasetuksesta (64).

64. Uskonnollisista syistä noudatettavasta erityisestä teurastustavasta säädetään lain 33 b §:ssä.

Maaseudun Tulevaisuuden jutun otsikossa ollut termi rituaaliteurastus näkyy siis myös kansanedustajan kielenkäytössä, vaikka edustajan voisi olettaa lainsäätäjänä tietävän laissa käytetyn virallisen termin. Lisäksi voisi olettaa, että edustaja tietää, että Suomi ei voi itsekseen päättää tietyn tuotteen maahantuontia ja myyntiä EU-alueella.

6.1.2 LAKIALOITE JA TÄYSISTUNTO

Lakialoitteen jättäjä on perussuomalaisten Jari Ronkainen. Muut allekirjoittajat (15) ovat niin ikään perussuomalaisista. Heidän lisäksi aloitteen on allekirjoittanut kaksi keskustan edustajaa. Lakialoitteen (LA 23/2016 vp) tarkoituksena on “edellyttää uskonnollisista syistä noudatettavassa teurastustavassa tainnutusta ennen verenlaskua”. Aloitteen perusteluissa käytetään sanaa rituaaliteurastus tarkoitettaessa uskonnollista syistä noudatettavaa teurastustapaa (65). Tapaa kuvaillaan eläinräökkäykseksi (66–68). Tekstissä vedotaan Suomeen “eläinsuojelun mallimaana” ja sivistysvaltioon, jossa tainnuttamatta teurastamista “ei pidä hyväksyä”. Suomea korostetaan viidessä kohdassa.

65. Erilaiset uskonnolliset syyt ovat tuoneet myös **Suomeen rituaaliteurastuksen**

66. Verenlaskua ennen tainnutusta **on pidettävä eläinräökkäyksenä**, jollaista **Suomen** kaltaisessa sivistysvaltiossa **ei pidä** hyväksyä.

67. - - uskonnonvapauden varjolla **ei voida** hyväksyä **eläinräökkäystä**

68. Lainsäädäntömme **on selkeytettävä ja tehtävä** selväksi, **ettei** teurastus eläintä **rääkäten** ole sallittua **Suomessa**.

Lakialoitteessa ei mainita, mitä uskontoa aloitteen tekijät tarkoittavat. Uskonto nähdään joka tapauksessa uhkana (65, 69, 70). Esimerkissä 65 *uskonnolliset syyt* on subjekti ja Suomi adverbiaali. Tämä on kiintoisaa siksi, että merkityksen kannalta subjektille on luonteenomainen tekijän eli agentin rooli (VISK § 908). *On pidettävä* ja *ei pidä* -tyyppiset rakenteet ovat nesessiivirakenteita. Verbiliitto ilmaisee pakkoa tai velvoitetta tehdä jotakin. (VISK § 1581 & § 524.)

69. **Riski** laajenee huomattavasti, mikäli **tätä toimintaa harjoittavien teurastamoiden määrä kasvaa**, jolloin valvonta on entistäkin vaikeampaa.

70. Tämä on tehtävä **ennen kuin** uskonnollinen teurastustapa **yleistyy** - -

Aloitteessa ei kuitenkaan mainita tavanomaisen teurastamisen valvonnan puutteita ja lihankulutuksen lisääntymisen vaikutusta teurastettujen eläinten määrään. Vaikeaa olisi kuvitella tilannetta, jossa suomalaisten tavanomaisten teurastamoiden määrää haluttaisiin rajoittaa valvonnan vaikeuden perusteella. Suhteessa vuoden 2015 syksyn kontekstiin kirjallinen kysymys ja aloite näyttävät siis lähinnä tietyn uskonnon ja tiettyjen ihmisryhmien vastaisena poliittisena toimena.

Täysistuntopöytäkirja (PTK 55/2016 vp) sisältää yllä käsittelemäni lakialoitteen käsittelyn. Salissa on paikalla perussuomalaisten edustajia, joista puheenvuoroja käyttävät aloitteen tekijä Jari Ronkainen, Ritva Elomaa, Olli Immonen, Leena Meri, Jani Mäkelä, Vesa-Matti Haarakkala ja Teuvo Hakkarainen.

Edustajat käyttävät monissa kohdin me-muotoa.

- 71. Vaikka eläimet ovat osa ravintoamme, niin se ei oikeuta eläimen huonoa kohtelua - -
- 72. **Emme** ole yksin asiamme kanssa.
- 73. **Emme** saa sallia millekään uskonnolliselle ryhmälle erivapauksia Suomessa eläinten kohtelussa tai missään muussakaan asiassa.
- 74. Mutta Suomessa **emme** saa kuitenkaan tällaista enää sallia.

Me-pronominilla viittaaminen on hyvin tavallinen viittaustapa; tässä tapauksessa puhuja on suomalainen ja hän puhuu suomalaisista meinä. Kyse ei kuitenkaan ole pelkästä viittaamisesta, sillä me-pronominin käyttö rakentaa suomalaisten kategoriaa yhtenäiseksi ryhmäksi. Me on valinta, jonka käyttäminen tuo esiin ja tuottaa kulttuurisia representaatioita, ikään kuin luonnollistumia siitä, että me on sisäryhmä, joka on toiminnaltaan ja ajattelutavaltaan homogeeninen kategoria. (Pälli 2003: 101–102.) Sallia-verbin merkityksiä ovat antaa lupa t. tilaisuus tehdä jotakin, suostua t. myöntyä johonkin, suoda, suvaita t. sietää jotakin. (KS s.v. *sallia*). Esimerkissä 81 puhutaan jopa meidän eläimistä: edustajan käyttämän diskurssin mukaan se, että “suomalaisten perinteinen arvostus meidän eläimiä kohtaan katoaa” on maahanmuuttajien syy.

Edustajat käyttävät usein länsimaihin, suomalaisuuteen ja sivistykseen liittyvää sanastoa (74–82).

- 75. Tämä on senkaltainen riski, jota **länsimaisessa sivistysvaltiossa** ei pidä ottaa.
- 76. Useissa **länsimaissa** eläimet on tainnutettava
- 77. **meidän kulttuurimme** me emme ole pitäneet tällaisista hyväksyttävänä - -
- 78. Suomi on **hyvinvointivaltio**, ja hyvinvointiin sekä **sivistykseen** kuuluu - -
- 79. **me täällä** säädämme lait, **me** edustamme **suomalaisia**, ja **meidän** on luotava sellainen lainsäädäntö, joka suojelee **suomalaista** elämänmuotoa
- 80. **emme** voi ummistaa silmiä myöskään näitä törkeiltä teoilta, mitä **ulkomailla** tapahtuu
- 81. **suomalaisten** perinteinen arvostus **meidän** eläimiä kohtaan katoaa
- 82. [Koraanin ohjeet ja säännöt] ovat täydellisessä ristiriidassa **meidän** lakiemme, elämäntapamme ja moraalikäsitteemme kanssa.

Islamin representointiin liittyy toiseuttavaa retoriikkaa: islam on jotain muuta kuin modernisaatio, länsimaisuus ja suomalaisuus (Taira 2008: 212). Toiseuden määrittelyssä myös paikalla on merkitystä. Käsitteet täällä ja tuolla ovat deiktisiä ilmaisuja. Se, mikä on täältä katsoen *tuolla*, on sieltä katsoen *täällä*. (Löytty 2005a: 10.) Esimerkeissä edustajat puhuvat myös hyvin eksplisiittisesti siitä, että “suomalaista elämänmuotoa” pitää suojella lainsäädännöllä. Vakaat kulttuurit vaativat, että asiat pysyvät niin, kuten ne ovat. Kirjoittamattomien sääntöjen ja koodien rikkominen aiheuttaa kaaosta. Aivan kuin jokin asia olisi väärässä paikassa. Se halutaan siivota pois ja entinen järjestys halutaan palauttaa. (Hall 1997: 236.) Islam määrittyy irrationaalisuutensa ja aggressiivisuutensa takia kontrollointia vaativaksi uhaksi, joka täytyy torjua voidaksemme jatkaa länsimaista olemassaoloamme (Taira 2008: 214). Edustaja Immosen mukaan *rituaaliteurastusongelma on tällä menolla vaarassa räjähtää käsiin*. Pelkoa herättävä ilmaus *räjähtää käsiin* ennustaa, että tilanne muuttuu hallitsemattomaksi ja että ongelma laajenee katastrofiksi (KS s. v. *räjähtää*). Edustajat luovat puheenvuoroissaan tulevaisuuden uhkakuvia:

- 83. Maahanmuuttajien määrän kasvu Suomessa tuo mukanaan paljon erilaisia yhteiskunnallisia haasteita ja ongelmia.
- 84. Jo nyt on **epäilyjä laittomista teurastuksista tullut julkisuuteen**, ja on mahdollista, että suunta jatkuu.
- 85. milloinkahan meillä sitten on halal-lihaa täällä eduskunnassa myytävänä - toivottavasti ei koskaan
- 86. syntyy **kaikenmoisia mellakoita ja mekkaloita** helposti
- 87. Eläinten kiduttaminen verta vuodattamalla ilman tainnutusta on vain yksi esimerkki siitä, millainen kulttuuri meille on saapunut **turvapaikkaturismin** myötä. Siinä kulttuurissa ei kunnioiteta eläimiä eikä ihmisiä, ei naisia, ei lapsia - -
- 88. meille tulee riski sitten, että jos meille tulee isoja **vähemmistöjä** - -

Esimerkissä 84 viitataan jälleen epäsuorasti Maaseudun Tulevaisuuden juttuun. Myös toinen edustaja viittaa samaan juttuun (89). Edustajat käyttävät halal-teurastamisesta puhumista keinona puhua maahanmuuton ongelmista, joita heidän mukaansa ovat muun muassa *mellakat, mekkalat, laittomat teurastukset*, turvapaikanhakijat, kunnioituksen puute ja *barbaariset tavat*. Kvanttoripronomineista johdettujen adjektiivien joukkoon kuuluva kaikenmoinen (kaikenlainen) määrittelee epämääräisesti ennustettujen ongelmien laatua (VISK § 741). *Mellakoita ja mekkaloita* -ilmaus ilmentää toiston avulla kuvauksen kohteen runsautta. Peräkkäisten sanojen alkuäänteiden toisto, alkusointu eli allitteraatio, on runoudessa ja sananparsissa viljelty poeettinen keino, jota esiintyy myös arkipuheessa. (VISK

§ 1736.) Mellakka-sana merkitys on vakavanlaatuinen levottomuus, väkivaltainen mielenosoitus, kahakka, tappelu (KS s. v. *mellakka*) . Mekkala puolestaan merkitsee melua, metakkaa, rähinää ja hälinää (KS s. v. *mekkala*).

Vähemmistöjen määrän kasvu kuvataan sanalla *muslimi-invaasio* ja *turvapaikkaturismi*. Vähemmistö-ilmauksen käyttäminen on jo itsessään kategorisoivaa, sillä vähemmistöä ei määritellä tarkasti. Sen, että edustajien lakialoite on pohjimmiltaan tarkoitettu tilaisuudeksi puhua maahanmuuttoa vastaan, osoittaa erittäin selkeästi esimerkiksi edustaja Immosen ja Hakkaraisen puheenvuorot 90 ja 91. Molemmat ehdottavat asian ratkaisuksi sitä, että vähemmistön edustajat muuttavat pois Suomesta.

89. Viimeisimmän tapauksen kohdalla Suomesta löydettiin lampaiden ruhoja, joiden kohtaloksi epäillään laitonta rituaaliteurastusta.

90. - - **joko** lopettavat eläinten rääkkäämisen **tai** vaihtoehtoisesti **siirtyvät** jatkossa harjoittamaan tätä rituaaliteurastusta siihen **maahan**, missä sen katsotaan olevan yleisesti hyväksyttyä.

91. Jos nämä ovat islaminuskoisia, jotka tuovat tämän tavan tänne, annetaan heille sianlihaa, ja jos ei kelpaa, niin **lähtevät pois**.

Parikonjunktio *joko–tai* esiintyy väitelausekontekstissa ja asettaa vastakkain toisensa poissulkevat vaihtoehdot (VISK § 1099). Tässä kansanedustajat määrittelevät käytettävissä olevat vaihtoehdot. Argumentaatio etenee siis kovaa vauhtia Maaseudun Tulevaisuudessa käsitellyistä laittoman teurastamisen epäilyn tapauksesta edelleen koko halal-teurastamiseen, eläinten rääkkäämiseen ja maahanmuuttajien ‘kulttuurin’ sisällön arviointiin.

Kansallisuusaatteen ja -valtioiden synty tuotti 1800-luvulla Euroopassa uudenlaista identiteettiä ja sisäryhmämoraalin. Vuosisadan loppupuolella aggressiivinen nationalismi alkoi korostaa oman kansan ylemmyyttä ja antoi oikeutuksen suvaitsemattomuudelle ulkoryhmiä kohtaan. Tämä on johtanut ja johtaa edelleen kulttuuriltaan poikkeavien ulkoryhmien syrjimiseen ja sortamiseen. (Helkama 2009: 112–113.) Stereotyyppittely on osa sosiaalisen ja symbolisen järjestyksen ylläpitämistä. Se luo symbolisen rajan normaalin ja poikkeavan välille, hyväksyttävän ja ei-hyväksyttävän välille. Se kertoo, mitä kuuluu ‘Meihin’, ja mikä on ‘Toinen’. Se sitoo ‘Meidät Normaalit’ yhdeksi yhteiseksi kuvitelluksi yhteisöksi. (Hall 1997: 258.) ‘Toinen’ esitetään niin erilaisena, kaukaisena ja uhkaavana, että rinnakkaiselo näyttää ‘meidän’ ja ‘heidän’ välillään mahdottomalta. (Pietikäinen 2002: 245.) Kuvaus ’heistä’ perustuu tässä puhujien omiin olettamuksiin ’heistä’. Edustajat vahvistavat, että ’he’ ajattelevat eri tavoin kuin puhujan oma etninen ryhmä suomalaiset. Merkille

pantavaa on, että kyse ei ole pelkästään puhujan havainnon kohteina olleista tietyistä yksilöistä, vaan tällainen puhetapa laajenee käsittämään kategoriana kokonaisen etnisen ryhmän ja jopa hyvin laajasti ja epämääräisesti kattamaan kaikki muut kuin suomalaiset. (Pälli 2003: 125.) Suomalaisuuden kriteerejä ei toki avata, ja vaikkapa suomalaisia vähemmistöjä tai toisen polven maahanmuuttajia ei tässä mitään ilmeisemmin lasketa suomalaisten joukkoon mukaan. Suomalaisuutta ei määrittelekään kansalaisuus tai asuinpaikka vaan kielen ja mielikuvien tasolle rakennettu symbolinen suomalaisuus.

Kansanedustajat rakentavat puheenvuoroissaan ei-suomalaisista ja muiden kuin kristinuskon edustajista stereotyyppistä kuvaa barbaarisesta, rikostilastoissa loistavasta ja lukutaidottomasta joukosta, joka kiduttaa eläimiä. Vastakohtaksi tälle kuvalle suomalaisista rakennetaan kuvaa sivistyneinä ja huolestuneina kuluttajina, jotka käyttävät eettisesti tuotettua lihaa ja pitävät huolta “meidän eläimistä” ja yhteisestä hyvinvointivalttiosta. Positiivinen itsekorostus ja negatiivinen toisen esittäminen on osa toiseuden rakentamisen strategiaa (van Dijk 2008: 227). Tässä tapauksessa stereotyyppittelyyn liittyy samalla myös rodullistamista; rodullistaminen on yksi toiseuttamisen muodoista. “Rotuun” liittyviä toiseuttamisen lajeja ovat esimerkiksi lapsellistaminen, primitivisoiminen, eksotisoiminen ja stereotyyppittely. (Löytty 2005a: 91–92.) Rasistinen puhe eduskunnassa on tietyn sosiaalisen kanssakäymisen ainutkertainen mikrotason tilanne, mutta toimii osana laajempaa rasismien oikeutusta ja uudelleentuottamista makrotasolla. (van Dijk 2008: 87.) Täysistunnon puheenvuorot saavat usein huomiota mediassa, mikä voi olla yksi puheenvuoron käyttämisen motiivi.

Useat täysistunnon puheenvuorot rakentavat toiseutta myös suhteessa muihin puolueisiin (van Dijk 2008: 118). Edustajat ihmettelevät, että salissa ei ole muiden puolueiden edustajia, ja että “vihreät eivät tällä hetkellä tee mitään eläinten oikeuksien parantamiseksi”. Eräs edustaja ottaa puheeksi myös *kettutyöt* ja *vihervasemmiston* osoittaakseen, että kukaan muu ei tee eläinten suojelun eteen töitä paitsi perussuomalaisten puolue.

100. Olenkin ihmetellyt, missä viiptyvät ne, joita ennen **kettutyöiksi** kutsuttiin. Miksi **vihervasemmistolaiset** anarkistit ovat tästä hiljaa? - - Missä viiptyvät Suomessa kuvatut videot halal-teurastuksesta? Entä kampanjat ja mediamökä?

101. - -- aloitteen allekirjoittajien joukosta ei esimerkiksi yhtään vihreiden tai muun poliittisen vasemmistopuolueen kansanedustajia löytynytäkään

Edustaja käyttää tehokeinona useiden kysymysten esittämistä peräkkäin. Toiston välittämä lisäsävy on useimmiten tavalla tai toisella ikoninen: sillä osoitetaan kuvauksen kohteen jatkuvuutta tai runsautta tai kuvattavan tunteen tai kokemuksen intensiteettiä. (VISK § 1736.)

6.2 POLIITTISET BLOGITEKSTIT: “RITUAALITEURASTUKSEN LYHYT OPPIMÄÄRÄ”

Käsittelen seuraavaksi kaksi poliittista blogitekstiä; toinen on kirjoitettu toukokuun loppupuolella, toinen kesäkuun alussa. Kirjoittajat ovat perussuomalaisten kaupunginvaltuutettu ja liberaalipuolueen eduskuntavaaliehdokas. 19.5.2016 kirjoitettu teksti *Rituaaliteurastuksen lyhyt oppimäärä* viittaa kansanedustaja Ronkaisen tekemän aloitteen täysistuntokäsittelyyn. Kirjoittaja viittaa myös uutisiin, jotka ovat kevään aikana kertoneet kahden muslimiveljeksien suunnitelmasta perustaa halal-teurastamo Kankaanpähän. Aineistoni sisältää kyseiseen asiaan liittyviä uutisia, mutta käsittelen ne vasta näiden poliittisten tekstien jälkeen. Kirjoittaja huomauttaa, että “muslimien on havaittu teurastavan eläimiä myös laittomasti itse”. Jälleen Maaseudun Tulevaisuuden juttu ja toimittajan haastattelema Suomen lammasyhdistyksen puheenjohtajan kommentti tulee esiin ja uudelleenvahvistetuksi. Näin yksi lausuma saa paljon painoarvoa, ja monessa eri lähteessä toistettuna väite alkaa muuttua totuudeksi. Otsikko korostaa oppimiseen liittyvää mielikuvaa (KS s. v. *oppimäärä*), vaikka kirjoittajalla ei olekaan asiantuntijuutta aiheen määrittelyyn tai opettamiseen. Argumentointi on hyvin samanlaista kuin yllä käsitellyissä perussuomalaisten poliittisissa teksteissä. Kirjoittaja puolustaa suomalaisuutta ja länsimaalaisuutta ja kuvailee ei-halal-teurastamista tavanomaiseksi ja inhimilliseksi.

102. **Länsimainen** teurastustapa pohjautuu **tieteeseen** - -

103. -- kyseinen teurastustapa on oikeasti puhdasta **eläinräikkäystä**.

Kirjoittaja viittaa vuoden 2015 teurastamokohuun, mutta korostaa, että suomalaisissa teurastamoissa tainnuttamatta teurastaminen on *epäkohta*. Hän luottaa siihen, että kuluttajien tietoisuus “ohjaa teurastamoiden kehittymistä parempaan”. Oman sisäryhmän eli suomalaisten kuluttajien puolustaminen ja teurastamoiden toiminnan oikeuttaminen on osa toiseuttamista ja rasisen diskurssin tuottamista (van Dijk 2008: 104–105). Vastaavaa vähättelyä löytyi myös

kandidaatintutkielman aineistosta. Oletus siis on, että teurastamokohun satojen tuntien videomateriaali ei edusta normaaleja olosuhteita, vaan kyse on epäkohdista (Ollila 2016: 15).

104. On kyseenalaista puolustaa rituaaliteurastusta, ja samaan aikaan tuomita suomalaisen teurastamon toiminnan **epäkohdat** - -

Liberaalipuolueen ehdokas käyttää blogitekstissään *Halal-teurastus ja halal-lihan maahantuonto pitää kieltää* paljon adjektiiveja ja affektisia ilmauksia (105–107). Affektisilla ilmauksilla tarkoitetaan kielenaineiksia, joilla puhuja osoittaa suhtautumistaan. Affektisia ilmauksia esiintyy esimerkiksi syytöksissä ja hellittelyissä. (VISK § 1707.)

105. Muslimien pyhän ramadan-juhlan lähestyessä helsinkiläinen kauppakeskus Itis on päättänyt tehdä ratkaisun ryhtyä juhlimaan ramadania mainostamalla **kovaan ääneen** tarjoavansa halal-lihaa kaikille **pyhännälkäsille muslimeille**.

106. **Turhan** kärsimyksen - - aiheuttaminen eläimille **vain** sen vuoksi, että uskonnollinen tapa sitä vaatii, on **primitiivistä** ja **alhaista** eläinten **kiduttamista**, joka **vähentää ihmisen itsensä arvoa** ja **pyhittää julmuuden**.

107. -- eläimeltä **nykäistään** valtimot auki.

Asiaintiloihin kohdistuvia affektisia ilmauksia sisältäviä puhetoimintoja ovat arviot, kannanotot, päivittelyt ja sadattelut (VISK § 1707). Kannanotto on väitelause, jolla puhuja esittää arvion puheena olevasta ihmisestä, asiasta tai tapahtumasta eli ottaa arvottavasti kantaa. Kannanoton tyypillinen kieliopillinen ilmenemismuoto on kopulalause. (VISK § 1212.) Blogitekstissä on useita kannanottoja, jotka sisältävät arvioivia adjektiiveja:

108. Halal-teurastus on **turhan** kärsimyksen aiheuttamista eläimille vain sen vuoksi, että aikuiset ihmiset ovat **taikauskaisia**.

109. **Turhan** kärsimyksen - - aiheuttaminen eläimille vain sen vuoksi, että **uskonnollinen** tapa sitä vaatii, on **primitiivistä** ja **alhaista** eläinten kiduttamista, joka vähentää ihmisen itsensä arvoa ja pyhittää julmuuden.

110. Pohjoismaissa keskimäärin on **korkeat** eettiset standardit eläinten kohtelun suhteen - -

Tekstissä esiintyy luokituksia, erontekoja ja vertailuja, joiden avulla representoidaan maahanmuuttajia ja laajemminkin ulkomaalaisia epärehellisiksi ja eläimille kärsimyksiä aiheuttavaksi joukoksi. Jyrkkä vastaikkainasettelu on tyypillistä etnisten identiteettien rakentumisessa, mikä on haitallista ja ruokkii nationalismia ja rasismia (Pietikäinen 2002: 245). Yksinkertaistava luokittelu on avaintekijä symbolisessa väkivallassa (Hall 1997: 259). Se, millaiseksi miellämme islaminuskoiset ja halal-lihaa toivovat ihmiset, on paljolti representaation politiikkaa. Stereotyypit rakentavat toistuvina representaatioina myyttisiä käsityksiä eri ihmisryhmistä (Rossi 2010: 272).

Lehtonen kirjoittaa, että uskonnollisten tekstien ja symbolien käyttö on laajentunut esimerkiksi poliittiseen retoriikkaan. Sekä uskonnollisten että poliittisten tahojen ideologioissa tekstuaalisuudella on merkittävä rooli, sillä ne perustuvat pikemmin teksteihin kuin empiirisiin todisteisiin. Molemmat myös esittävät paremman maailman utopioita. (Lehtonen 2012: 712.) Lisäisin Lehtosen muotoiluun vielä sen, että molemmat eivät vain esitä utopioita, vaan myös dystopioita. Aineiston poliittiset tekstit luovat uhkakuvia, yleistävät, liioittelevat ja käyttävät joitakin yksittäisiä tapauksia, kuten Maaseudun Tulevaisuuden juttua, yleistyksien pohjana. Diskurssit toimivat merkittävässä osassa rasismien rakentumisessa. Ennakkoluulot ja ideologiat eivät ole synnynnäisiä. Rasistiset representaatiot ilmaistaan, muotoillaan, puolustetaan ja legitimoidaan diskursseissa, ja näitä uudelleentuotetaan ja jaetaan valtaryhmän kesken. Näin rasismi opitaan yhteiskunnassa kielen kautta. (van Dijk 2009: 103.)

Yllä analysoitujen tekstien osatarkoitus näyttää olevan rituaaliteurastus-sanan käyttäminen ja saattaminen julkisuuteen. Analyysin perusteella sana kuuluu erityisesti perussuomalaisten ja Maaseudun Tulevaisuuden sanavarastoon. Sana löytyy myös Kielitoimiston sanakirjasta (KS s. v. *rituaaliteurastus*), ja Haaralan (1997) mukaan sana on lisätty sanakirjaan CD-Perussanakirjan työstämisen yhteydessä eli suurin piirtein vuoden 1996 aikana. Mikäli rituaali-sanaa ajattelisi tarkemmin, sen käytön loukkaavuustarkoitus tulisi kyseenalaiseksi. Suomalaisessa pyynti- ja viljelykulttuurissa eläneet ihmisten elämään liittyi paljon erilaisia uskomuksia liittyen esimerkiksi hyvää tai huonoon onneen ja hedelmällisyyteen. Metsästys- ja kalastusonneen liittyvät uskomukset olivat yleisiä. Eläinuskomuksiin liittyi vielä 1900-luvun alkuvuosikymmeninä erilaisten loitsujen ja taikojen käyttö, jolla yritettiin hallita yliluonnollisia voimia, suojata karjaa pedoilta ja lisätä lypsyonnea. (Lehikoinen 2009: 12–13.) Kuoleman läheisyys on ollut aiemmin yhteiskunnassa pakon sanelemaa, ja kuolemaa ei voitu ulkoistaa yhteisön sisältä ulkopuolelle. Kuolleiden

ruumiiden läheisyyden ongelmaa on yleisesti käsitelty ja käsitellään yhä erilaisten rituaalien ja uskomusten avulla. (Hakola, Kivistö & Mäkinen 2014: 104.) Lähihistorian valossa rituaaliteurastus ei näytäkään niin erilaiselta tai uskonnolliselta kuin sanan käyttäjät haluavat sen näyttävän.

6.3 UUTISJUTUT: “HALAL-LIHAN KYSYNTÄ KASVAA”

Aineistossa on 10 uutista, jotka käsittelevät halal-lihaa ja halal-teurastamon perustamista. Näistä yksi on Eläintieto.fi-sivulla julkaistu tiedotteen ja uutisen tyyppinen teksti, muut ovat sanomalehtien verkkoversioissa julkaistuja uutisia. Otsikot tiivistävät jutun olennaisimman informaation, ja ne leviävät muun muassa sosiaalisen median jaoissa. Vaikka ihminen ei lukisi koko juttua, hän saattaa vilkaista otsikon. Tarkastelemalla näitä otsikoita ilmestymisjärjestyksessään nähdään, millainen sävy aiheen ympärillä käydyssä keskustelussa on ollut.

- 111. Yle: Halal-lihan kysyntä kasvaa Suomessa – suurin osa tulee vielä ulkomailta 3.4.2016
- 112. Talouselämä: Miksi juuri tänne? – Yle: Kaupunki saa Suomen ensimmäisen halal-teurastamon ja allistelee, “**ei ole oltu yhteydessä**” 7.4.2016
- 113. Suomen uutiset: Maahanmuutto lisää **rituaaliteurastuksia** – Meri: “**Uskonnon varjolla ei saa aiheuttaa eläimille tarpeetonta kipua**” 11.4.2016
- 114. Maaseudun Tulevaisuus: Suomen halalissa kaulaa ei katkaista tainnuttamatta 15.4.2016
- 115. Maaseudun Tulevaisuus: Näin halal-teurastus tehdään: Mekkaan päin, jumalan nimeen 15.4.2016
- 116. Maaseudun Tulevaisuus: Juutalaiset eivät hyväksy tainnutusta - kaikki kosher-liha tuontia 17.4.2016
- 117. Eläintieto.fi-sivusto: Suomessa lain mukaan tehty uskonnollinen teurastus ei eläimen hyvinvoinnin kannalta eroa tavallisesta teurastuksesta 22.4.2016
- 118. Yle: Lihakauppa on kauppa luottamuksella - kuluttaja ei voi olla täysin varma teurastusmenetelmästä
- 119. Yle: Teurastamot: Halal-lihan kysyntä kasvussa - tuotantomäärät silti vielä pieniä 4.10.2016
- 120. Satakunnan kansa: Tuottajat nihkeinä: Halal-teurastamo ei ole saanut tarjouksia 26.10.2016
- 121. Kankaanpään seutu: Islamilainen teurastamo ei kiinnosta lampaankasvattajia 27.10.2016

Talouselämä (112) ja Suomen uutiset (113) ovat valinneet otsikkoon lainaukset. Ensimmäisessä lainaus on Kankaanpään kaupunginhallituksen puheenjohtajan Anssi Joutsenlahden (ps) suusta. Mainitsin jo lakialoitteen ja täysistunnon analyysissä, että täällä-sanan käyttäminen on merkityksellistä toiseuden ja rajanvetojen kannalta. Toisessa suoran sitaatin otsikossa on perussuomalaisten kansanedustajan Leena Merin kieltomuotoinen vaatimus (113). Meri on saanut puheenvuoroja aiheesta myös täysistunnossa, jonka pöytäkirja

(PTK 55/2016 vp) on osa aineistoa. Suomen uutiset onkin toki perussuomalaisten äänenkannattaja. Se, että juttu on julkaistu nimenomaan perussuomalaisten lehdessä, onkin jo sinällään merkittävää. Muiden puolueiden lehdissä aihetta ei ilmeisesti vuonna 2016 käsitelty, sillä lukuisista hakusanavaihtoehtoista hakukoneessa ja lehtien sivuilla tehtyjen hakujen perusteella en löytänyt muilta aiheeseen liittyviä uutisia. Suomen uutiset käyttävät jälleen perussuomalaisten käyttämää rituaaliteurastus-termiä. Näin neutraalina pidetty uutiskieli värityy puhekielisempään suuntaan, ja sanomalehti välittää uutisen populistisen sävyn kera (Fairclough 1997: 96).

Muslimitaustaisten maahanmuuttajien uskonnollinen tausta ja identiteetti on noussut keskeiseksi muslimien kuvaamistekijäksi mediassa etenkin 2000-luvulla. Tätä kutsutaan uskonnollistamiseksi. Uskonnollistamiseen on syytä suhtautua kriittisesti, sillä se kiinnittää huomion vain uskoon – muut yksilöön tai ryhmään liittyvät seikat jäävät helposti huomiotta. (Martikainen 2008: 66.) Maahanmuuttajat eivät pääse useinkaan edustamaan itseään mediassa, vaan kantaväestön tai enemmistösuomalaisuuden edustajat puhuvat heidän puolestaan (Rossi 2010: 265).

Monen jutun otsikkoon sisältyy kierto (123–128). Faircloughin (1992: 121–122) mukaan kierto on merkki intertekstuaalisuudesta: kieltolause esittelee muualta tutun ajatuksen tai lainauksen, mutta vain kieltääkseen sen.

123. Maahanmuutto lisää rituaaliteurastuksia – Meri: **”Uskonnon varjolla ei** saa aiheuttaa eläimille tarpeetonta kipua”

124. **Suomen** halalissa kaulaa **ei** katkaista tainnuttamatta

125. **Juutalaiset eivät** hyväksy tainnutusta - kaikki kosher-liha tuontia

126. **Suomessa** lain mukaan tehty uskonnollinen teurastus **ei** eläimen hyvinvoinnin kannalta eroa tavallisesta teurastuksesta

127. Tuottajat nihkeinä: Halal-teurastamo **ei** ole saanut tarjouksia

128. Islamilainen teurastamo **ei** kiinnosta lampaankasvattajia

Kielto on ilmaissukeinona modaalista siten, että kiistäessään jonkin asiointilan se aktuaalistaa lukijan mielessä vastaavan myönteisen vaihtoehdon. Kiellolla siis samalla implikoidaan myönteistä vaihtoehtoa. (VISK § 1610.) Nämä lauseet implikoivat siis, että uskonnon varjolla **saa** aiheuttaa eläimille tarpeetonta kipua, **jossain muualla** kuin Suomessa kauloja katkaistaan tainnuttamatta, **jotkut muut uskonnolliset ryhmät** kuin juutalaiset hyväksyvät tainnuttamisen tai edellyttävät sitä, ja **jossain muualla** kuin Suomessa tehty uskonnollinen teurastus eroaa eläimen hyvinvoinnin kannalta tavallisesta teurastuksesta (123–126).

Eläintieto.fi-sivuston teksti on julkaistu huhtikuun lopussa. Se edustaa neutraalia asiantuntijasävyä ja korostaa, että halal-tapa ei eroa eläimen hyvinvoinnin kannalta millään tavoin. Tätä korostetaan otsikon lisäksi väliotsikossa esimerkissä 126. Sivuston juttu on aineistossa poikkeava teksti siinä mielessä, että se kertoo hieman enemmän halalin määritelmästä ja historiasta sekä kuvaillaan halal-teurastamisen tapaa (130). Tekstin tarkoitus näyttää olevan väärinkäsitysten korjaaminen ja halal-asian ympärillä virinneen keskustelun rauhoittaminen.

129. Suomessa ei uskonnollisia poikkeuksia – teuraseläimet on tainnutettava

130. Halal-teurastustapa perustuu Koraaniin ja Sharia-lakiin, jotka antavat tarkat säännöt ja ohjeet teurastuksen suorittamiseksi. - - Sharia-laki ei varsinaisesti kiellä eläimen tainnuttamista ennen teurastusta, mutta **tainnutuskäytäntö vaihtelee muslimiyhteisöissä. Osa muslimeista hyväksyy tainnutuksen, jos se on palautuva, osa taas suhtautuu siihen nihkeästi.** Suomen teurastamoissa rutiininomaisesti käytettävä nautojen ja lampaiden tainnutus pulppipistoolilla ennen verenlaskua on siis osalle muslimeista täysin hyväksyttävä tainnutustapa, kun tainnutus muilta osin tehdään halal-ohjeiden mukaisesti.

Teksti huomioi sen, että “tainnutuskäytäntö vaihtelee muslimiyhteisöissä” ja että “osa muslimeista hyväksyy tainnutuksen, jos se on palautuva, osa taas suhtautuu siihen nihkeästi”. Eläintieto.fi-sivusto ohjaa halal-lisätietoa kaipaavan ruotsinkieliseen halal-sertifiointia käsittelevään sivustoon tarjoamalla sivuston linkin jutun päätteeksi. Useimmiten halal-lihaa ja teurastustapaa käsittelevät jutut niputtavat kaikki muslimit samaan kategoriaan ja kertovat halalista ilman muslimien näkemyksiä.

Aineiston ensimmäinen vain halal-lihaa koskeva Ylen juttu on huhtikuun alusta. Uutisen kirjoittamisen syy on se, että “lisääntyvä muslimien määrä Suomessa on kasvattanut halal-lihan kysyntää”. Toimittaja ei tosin viittaa mihinkään tilastoon tai muuhun jutun ulkopuoliseen tapahtumaan, vaan toteaa asian. Toimittaja kertoo halal-ruoan olevan ruokaa, jota “muslimit saavat uskonnollisten sääntöjen mukaan syödä”. Hän siis niputtaa kaikki muslimit yhteen ja kirjoittaa ikään kuin kaikkien muslimien olisi pakko noudattaa näitä “uskonnollisia sääntöjä”. Jutun keskivaiheilla toimittaja kirjoittaa, että yrittäjä Harri Lähteenmäki “vahvistaa, että halal-lihaa kysytään entistä enemmän” (131). Toimittajan sanavalinta tulee epäsuorasti kertoneeksi jotain jutun taustasta: toimittaja on siis itse päättänyt jostain syystä tehdä aiheeseen liittyvän jutun, ja on rakentanut sen yhden ihmisen haastattelun varaan – henkilön, joka vahvistaa, että toimittajan ingressin väite pitää paikkaansa.

131. Yrittäjä Harri Lähteenmäki H-lihapalvelut KY:stä Jyväskylästä **vahvistaa**, että halal-lihaa kysytään entistä enemmän.

Oletettavasti toimittaja on saanut kimmokkeen esimerkiksi Maaseudun Tulevaisuuden jutusta tai lakialoitteesta, sillä niitä on käsitelty aiemmin vuoden alkupuolella. Toisaalta näyttää siltä, että Ylessä on tiedetty jo tätä juttua kirjoitettaessa Suomeen suunnitellusta halal-teurastamosta, mutta sen uutisointi on aloitettu muutamaa päivää myöhemmin. Ylen jutun jälkeen halal-teurastamon perustamista uutisoitiin hyvin samankaltaisin tiedoin ja sanoin monissa eri lehdissä. Ne eivät ole mukana aineistossa, sillä pienet lehdet ja verkkojulkaisut käyttävät useimmiten muilta lainaamia tietoja ja ilmauksia lyhyissä uutisjutuissa. Aineistoon valikoituneet jutut edustavat hyvin aiheen ympärillä ilmestynyttä uutisointia. Sillä ei oikeastaan ole ratkaisevaa merkitystä, löytääkö toimittaja aiheensa tietystä tapahtumasta tai muusta jutusta, mutta diskurssintutkimuksen näkökulmasta toimittajan valinnat toki heijastelevat jotain diskurssia ja luovat sitä edelleen.

Toimittajan valinnat ovat erittäin merkityksellisiä esimerkiksi haastateltavien valinnassa. Ylen jutussa toimittaja on antanut äänen ylitarkastaja Sari Salmiselle Evirasta sekä jyväskyläläiselle lihamyyjäyrittäjälle. Toimittaja määrittelee jutun alussa sekä halalia, islamin käsityksiä että juutalaisten käsityksiä kertomatta tietojensa lähteitä tai haastatteleematta halal-lihan käyttäjiä tai mainittujen uskontojen edustajia. Ainoa juttu, jossa on kysytty muslimien näkemyksiä aiheesta, on Maaseudun Tulevaisuuden Suomen halalissa kaulaa ei katkaista tainnuttamatta -juttu. Jutun mukaan lehti on tehnyt kyselyn Helsingin islamilaiselle yhteisölle, joka "suhtautuu tainnuttamiseen nihkeästi".

Taloussanomien jutussa ääneen pääsee jo mainittu Kankaanpään kaupunginhallituksen puheenjohtajan Anssi Joutsenlahti (ps), jonka haastatteluun juttu perustuu. Joutsenlahden mielipiteitä ja sitaatteja on 4 kappaletta jutun kaikkiaan viidestä kappaleesta. Halal-teurastamo ei herätä kaupunginhallituksen puheenjohtajassa yrittäjyyttä tukevia lausuntoja. Hän ei halua edistää hanketta ja esittää, että *kankaanpääläiset* haluavat *tietää yrittäjien taustoista*.

132. Jos se tosiaan täyttää nämä [lain] vaatimukset, niin ei kai sitä oikein voi vastustaakaan, mutta ei oikein lämpimästi edistääkään - -

133. Hän toteaa kankaanpääläisten haluavan tietää yrittäjien taustoista. "Olisi hyvä olla kaupunkiin yhteydessä ennen kuin mennään julkisuuteen."

Mikäli kyseessä olisi kantasuomalaisiksi miellettyjen tai naapurikuntalaisten projekti, tällaista edellytystä tuskin esitettäisiin (133). Hän sanoo, että “ei kai” voi vastustaakaan projektia. Modaalinen partikkeli *kai* merkitsee lauseen ilmaiseman asiointilan puhujan subjektiiviseksi arveluksi tai oletukseksi jonkin asian todennäköisyydestä. *Kai* esiintyy usein kielteisissä yhteyksissä; ilmaus *ei kai* merkitsee samaa kuin ’tuskin’. (VISK § 1603.) Juttuun mahtuu ainoastaan yksi virke halal-teurastamoa suunnitelleen puhetta:

134. Yksi teurastamon puuhamiehistä, helsinkiläinen Karrar al-Hello painottaa, että halal-teurastukset tehtäisiin Suomen lakien mukaan, tainnuttamalla eläimet ennen veren laskua.

Verbin modukseksi on valittu konditionaali *tehtäisiin*. Konditionaalin käyttö ennusteissa perustuu siihen, että mahdollinen asiointila esitetään suhteessa johonkin kuviteltuun tilanteeseen. Ennustetulkintainen konditionaalilause jatkaa kuvitelmaa ja kehittää asiointiloja. (VISK § 1592.)

Suomen uutisten jutussa ääni on annettu perussuomalaisten kansanedustajalle Leena Merille sekä Lea Mäkipäälle ja Kankaanpään kaupunginhallituksen puheenjohtajalle Anssi Joutsenlahdelle, joka on myös perussuomalaisten entinen eduskunnan varapuhemies. Toimittaja kirjoittaa, että “Suomen uutiset ei tavoittanut hankeen puuhamiehiä, Helsingissä asuvia irakilaismiehiä”. Halal-teurastamon perustamista suunnittelevat nimetään jälleen puuhamiehiksi. Toimittajan valintaa on myös kertoa miehiä haastatteleematta, että he *asuvat* Helsingissä – ikään kuin he olisivat vähemmän helsinkiläisiä kuin jotkut muut – , ja ovat irakilaismiehiä. Pienillä valinnoilla rakennetaan erontekoa suomalaisten ja Toisten välille. Puuhamies ei välttämättä ole negatiivinen ilmaus, mutta tässä yhteydessä se näyttäytyy vähättelevänä nimeämisenä. Jutussa puuhata-verbiä käytetään myös väliotsikossa esimerkissä

135. Halal-teurastamoa puuhataan Suomeen

Kaksi viimeisintä otsikkoa ovat loppusyksynä ilmestyneitä. Molemmissa uutisissa on sama lause, jonka esittäjästä tai lähteistä ei ole tietoa:

136. Hankkeeseen liittyy taloudellisia, kulttuurillisia ja uskonnollisia ennakkoluuloja.

Teurastamon perustaja arvelee, että lampaiden kasvattajat eivät usko halal-teurastustavan laillisuuteen. Epävarmuudesta ja puheenalaisen tilanteen todennäköisyydestä kertoo modaalinen adverbi *ilmeisesti* (VISK § 1601).

137. Karrar Al-Hello kertoo, että lampolat eivät ole antaneet tarjouksia.
– He eivät **ilmeisesti** usko, että tässä mennään lain ja säännösten mukaan.

Halal-teurastamista koskevat jutut ovat tuoneet esiin perussuomalaisten näkemyksiä aiheesta ja rituaaliteurastus-termin käyttäminen on voinut aiheuttaa epäilyjä. Aiheen saama mediahuomio näkyy myös eläinsuojelujärjestöissä:

127. Uskonnollisista teurastuksista on viime aikoina kysytty Animalialta enemmän kuin mistään muusta, vaikka osuus teurastuksista on Suomessa hyvin pieni.

128. Kivelää [Animalian toiminnanjohtaja 2016] harmittaa, että eläinsuojelukysymystä yritetään käyttää rasistisiin tarkoituksiin. ”Väärillä tiedoilla synnytetään vihamielisyyttä ihmisryhmää kohtaan.” [MS1504S]

On todennäköistä, että aiheen ympärillä käyty keskustelu on vaikuttanut kasvattajien mielipiteisiin ja suhtautumiseen.

6.4 KUOLEMAN OSUUS HALAL-TEURASTAMISEN AINEISTOSSA

Halalia koskevia tekstejä on siis yhteensä 19, joista kahdeksassa jutussa mainitaan kuolema. Yhdessä uutisessa kuoleman mainitseminen liittyy tavanomaisen teurastamisen kuvailuun (132), muissa halal-tapaan. Halal-teurastuksen tapa kuolla näyttäytyy epätoivottavana ja huonompana kuin tavanomaisen tavan mukainen kuolema (138–140).

138. Perinteisesti se tehdään ilman tainnutusta, viiltämällä elävän eläimen kurkku auki. Näin eläin **kuolee verenhukkaan**. [MT2902E]

139. “**Kuoleminen kaulan katkaisemiseen** aiheuttaa eläimelle turhaa kipua ja kärsimystä. Se on **täysin epäinhimillinen tapa kuolla**.” [MT2902E]

140. Suuri osa Suomessa myytävästä rituaaliteurastetusta lihasta on tuotu ulkomailta, ja lähes kaikissa muissa maissa nämä teurastustavat tarkoittavat sitä, että eläin kuolee tajuissaan verenhukkaan. [KK110/2016]

141. Tainnutuksen jälkeen eläimen kaulavaltimot viilletään auki ja se kuolee verenhukkaan. ”Ensin se oli meille iso kynnyks, mutta nyt tiedämme, että eläin ei kuole tainnutukseen vaan vasta verenlaskuun”, Karrar al-Hello sanoo. [MT1504S]

Esimerkissä 139 on tarkastuseläinlääkärin sitaatti. Kieltoprefiksin *epä*-sisältävä adjektiivi *epäinhimillinen* on mielenkiintoinen valinta (VISK § 1630). Inhimillinen (KS s. v. *inhimillinen*) merkitsee ensisijaisesti ihmiskuntaan kuuluvaa, ihmiselle ominaista ja ihmisarvon mukaista. Haluaisin kysyä eläinlääkäriltä, onko hänen mielestään pulttipistoolilla tainnutuskehtoon ajettuna ammutuksi tulemisen tapa inhimillinen? Entä kuinka inhimillisenä eläinlääkäri mahtaa pitää metsässä jahdatun eläimen ampumista? Epäinhimillinen-sanaa vahvistaa vielä täyteen asteen ehdotonta ääripäätä ilmaiseva adverbi *täysin*, joka esittää teon, tilan tai ominaisuuden tapahtuvan tai pätevän jonkin suhteen kauttaaltaan (VISK § 660). Esimerkissä toistuu tuttu eläinsuojelunäkemyks: *turhan* kivun ja kärsimyksen välttäminen on keskeistä, ei itse kuolema.

Edellisessä luvussa käsittelemme kuoleman osuutta tavanomaiseen teurastamiseen liittyvässä aineistossa. Siinä kuolema liittyy usein lopettamiseen ja ylipäänsä teurastamiseen jonkinlaisena etenevänä prosessina. Halal-kuolema taas rinnastuu rituaalisuuteen, viiltämiseen, tajuissaan olemiseen ja verenvuotoon. Halal-tavan määrittelyssä korostuu tainnuttamatta jättäminen, vaikka aineiston ainoa muslimiyhteisön edustaja sanookin, että perustettavan teurastamon kohdalla kyse ei olisi tällaisesta tainnuttamatta viiltämisestä.

142. ”Ensin se oli meille iso kynnyks, mutta nyt tiedämme, että eläin ei kuole tainnutukseen vaan vasta verenlaskuun”, Karrar al-Hello sanoo.”

Aineistossa siis samastetaan usein halal-tapa pelkästään tainnutus-kysymykseen, määritellään halalia lähteisiin viittaamatta tai asianosaisille ääntä antamatta. Tästä poikkeuksena voidaan nähdä Eläinten hyvinvointikeskuksen teksti, jossa todetaan muun muassa näin:

143. Nykytietämyksen valossa eläimen hyvinvoinnin kannalta varsinaisella kuolinsyyllä ei ole merkitystä, sillä eläin ei tunne kipua tainnutuksen jälkeen.

Samassa tekstissä tosin samastetaan tavanomaiseen teurastamiseen kuuluva tainnutus ja kuolema yhteen, vaikka teurastamokohun keskeinen asia selvien väkivallantekojen lisäksi oli nimenomaan tainnutusten järjestelmällinen epäonnistuminen. Näin ollen pitäisi puhua enemmän siitä, mikä koskee suurta joukkoa Suomessa teurastettavia eläimiä, ja siitä, mitä merkitystä jatkuvilla epäonnistumisilla on niiden kohteiksi joutuneiden yksilöiden kannalta.

144. Halal-teurastuksessa eläin ei kuole vielä tainnutuksen yhteydessä (toisin kuin yleensä tavanomaisessa teurastuksessa)

Massamedia on nykyään pääasiallinen “etnisen” tiedon ja mielipiteen muodostamisen lähde yhteiskunnassa. Perussuomalaisille näytetään antavan hyvin tilaa eri medioissa. Stereotypiat ja ennakkoluulot leviävät nopeasti. Massamedian, ja etenkin oikealle kallistuvien lehtien ja toimittajien, jutut ovat osa rasismien ongelmaa, eivät osa ratkaisua. (van Dijk 2008: 111–114.) Etnisten vähemmistöjen mediajulkisuus on paitsi vähäistä ja yksipuolista, myös ongelmiin painottuvaa (Pietikäinen 2002: 253).

Tavanomaisen ja halal-teurastamisen kuolemaan liittyvien sanojen lukumäärän mielekäs vertailu on tässä tutkimuksessa mahdotonta, sillä halal-teksteissä on mukana selkeämmin halal-lihaa käsitteleviä juttuja, kun taas tavanomaisen teurastamisen jutut eivät huomioi tavanomaista lihaa erillisenä ilmiönä. Kuten analyysissä totesin, tavanomaisen teurastamisen yhteydessä kuolema liittyy usein lopettamiseen, kun taas halal-kuolema rinnastuu rituaalisuuteen ja verenvuotoon. Se, että tavanomaisen teurastamisen yhteydessä ei puhuta verestä, on mielenkiintoista. Kliininen kuvasto, lihanpalat muovipaketeissa tai elävien eläinten laitumella kuvaaminen ovat osaltaan rakentamassa siistiä ja veretöntä kuvakertomusta prosessista, joka on väistämättä ja menetelmästä riippumatta sotkuinen ja verinen.

7 TOISINKIRJOITETUT TEKSTIT: IHMISTUOTANNON IKÄVIN VAIHE JA LIHANSYÖNNIN MUODOSSA TAPAHTUVA ELÄINRÄÄKKÄYS

Olen valinnut uudelleenkirjoittamisen kohteiksi joitakin osia aineiston tekstimassasta. Valitsin interventioon esimerkit tutkimuskysymysten aiheiden mukaisesti molemmista teemoista: Ensimmäinen koskee niin sanottua tavanomaista teurastamista ja eläimen kuoleamisen hetkestä puhumista. Toinen esimerkki koskee halal-teurastamiseen liittyvää poliittista diskurssia. Seuraava tekstipätkä on tyypillinen esimerkki siitä, miten eläinten hyvinvoinnista puhutaan kolumni- tai reportaasityyppisessä tekstissä. Esimerkki antaa kuvan valtamedian toimittajan tyypillisestä positiosta lihantuotannon ja -syömisestä tukijana ja alan sanastoa myötäilevänä ‘tavallisena suomalaisena’, joka peräänkuuluttaa avoimuutta ja rehellisyyttä.

Ylen toimittaja Heikki Haapalainen 24.3.2016

HKScanin väki kertoi kuin yhdestä suusta, että eläinten hyvinvointi on tärkeää ja että eläimet teurastetaan niin asiallisesti sekä kivuttomasti kuin mahdollista. Minulla ei ole syytä epäillä tätä. Uskon, että niin Suomen kuin erityisesti maailman mittakaavassa Outokummun teurastamossa käsitellään eläimiä hyvin ja hellästi. Olen nähnyt kuolevia eläimiä, enkä usko, että eläinten teurastaminen on kovin mukavaa katsottavaa. Mutta uskon, että Outokummussa siinä pyritään mahdollisimman turvalliseen ja kivuttomaan toimenpiteeseen. HKScanilla olisi oiva mahdollisuus näyttää, että tuon eläintuotannon ikävimmänkin vaiheen voi tehdä hyvin.

Interventio

HumanScanin väki kertoi kuin yhdestä suusta, että ihmisten hyvinvointi on tärkeää ja että ihmiset lopetetaan niin asiallisesti sekä kivuttomasti kuin mahdollista. Minulla ei ole syytä epäillä tätä. Uskon, että niin Suomen kuin erityisesti maailman mittakaavassa Outokummun lopettamossa käsitellään ihmisiä hyvin ja hellästi. Olen nähnyt kuolevia ihmisiä, enkä usko, että ihmisten lopettaminen on kovin mukavaa katsottavaa. Mutta uskon, että Outokummussa siinä pyritään mahdollisimman turvalliseen ja kivuttomaan toimenpiteeseen. HumanScanilla olisi oiva mahdollisuus näyttää, että tuon ihmistuotannon ikävimmänkin vaiheen voi tehdä hyvin.

En merkinnyt intervention kohtia esimerkiksi lihavoimalla muuttamiani kohtia, jotta intervention sisältävä teksti näyttäisi lukijalle ensi kertaa mahdollisimman samanlaiselta kuin alkuperäisenkin teksti. Tein intervention niin, että vaihdoin sanat sanan HKScan muotoon HumanScan sekä eläin-sanat ihmiseksi. Teurastaa-verbin vaihdoin lopettamiseen, ja teurastamon tilalle laitoin lopettamon. Interventio herättää ainakin seuraavanlaisia kysymyksiä: Miten hyvinvointi määritellään? Onko asiallisesti teurastaminen määritely jossain, ja onko se riittävä näkökulma teurastamiseen? Miksi toimittajan ei ole syytä epäillä yrityksen toimintaa? Eläin-sanat muuttaminen ihmiseksi näyttää ison eron suhteestamme eläimiin: eläintuotanto on arkipäivää, mutta ihmistuotanto-sana kuulostaa kauhukirjallisuudesta karanteelta painajaiselta. Voiko elävien yksilöiden tuotantoa tehdä hyvin? Miten? Voiko ihmisiä lopettaa? Miten?

Interventio tuo selvästi esiin dikotomisen ihminen–eläin-jaon. Se tuo myös esiin sen, että ihmisen kohdalla jonkun toisen päättämä kuolema kuulostaa joko murhalta tai eutanasia, kun taas eläimen kohdalla se on pelkästään tavanomaista. Tosin tässäkin eläimen kategorisointi vaikuttaa käsityksiimme. Lemmikin tappaminen ilmaistaan usein lopettamisena tai eläinlääketieteen termillä eutanasia (Laurén & Schuurman 2017: 68). Lemmikin lopettaminen voi siis liittyä lähemmin eutanasia-kysymykseen, mikä ei koskaan kosketa tuotantoeläimen kuolemaa.

Toinen esimerkki on poiminta täysistuntopöytäkirjan keskustelusta. Puheenvuoron pitäjä on perussuomalaisten Olli Immonen (PTK 55 2016 vp 21:15).

Arvoisa puhemies! Eläinten oikeuksien on mentävä uskonnollisten ryhmien brutaalien kulttuuristen traditioiden ja niiden pohjalta annettujen erivapauksien edelle. Rituaaliteurastuksen muodossa tapahtuva eläinrääkkäys ei saa kuulua Suomeen, ei nyt eikä tulevaisuudessa. Ja kyllä minä vain henkilökohtaisesti toivon, että sellaiset ihmiset, jotka ovat tällaiseen eläintenrääkkäykseen taipuvaisia sortumaan, yksiselitteisesti joko lopettavat eläinten rääkkäämisen tai vaihtoehtoisesti siirtyvät jatkossa harjoittamaan tätä rituaaliteurastusta siihen maahan, missä sen katsotaan olevan yleisesti hyväksyttyä. Mutta Suomessa emme saa kuitenkaan tällaista enää sallia.

Interventio

Arvoisa puhemies! Eläinten oikeuksien on mentävä ryhmien, jotka hallitsevat meren kaloja, taivaan lintuja, karjaeläimiä, maata ja kaikkia pikkueläimiä, brutaalien kulttuuristen traditioiden ja niiden pohjalta annettujen erivapauksien edelle. Lihansyönnin muodossa tapahtuva eläinrääkkäys ei saa kuulua Suomeen, ei nyt eikä tulevaisuudessa. Ja kyllä minä vain henkilökohtaisesti toivon, että sellaiset ihmiset, jotka ovat tällaiseen

eläintenräökkäykseen taipuvaisia sortumaan, yksiselitteisesti joko lopettavat eläinten räökkäämisen tai vaihtoehtoisesti siirtyvät jatkossa harjoittamaan tätä lihansyöntiä siihen maakuntaan, missä sen katsotaan olevan yleisesti hyväksyttyä. Mutta Etelä-Suomessa emme saa kuitenkaan tällaista sallia.

Uudelleenkirjoitin tekstin niin, että vaihdoin uskonnollisten ryhmien -ilmauksen muotoon, “ryhmien, jotka hallitsevat meren kaloja, taivaan lintuja, karjaeläimiä, maata ja kaikkia pikkueläimiä”. Valitsin tämän ilmaisun siksi, että puheenvuoron pitäjä kritisoi “uskonnollisia ryhmiä”, mutta tarkoittaa todella islaminuskoisia tai muiden uskonnon edustajia kuin itseään ja ‘kantasuomalaisia’. Perussuomalaisten arvomaailma on määritelty kristillis-sosiaaliseksi, joten valitsin tekstin Raamatusta (ks. esim. Perussuomalaisten yleisohjelma 1995). Vaihdoin rituaaliteurastuksen tilalle sanan lihansyönti. Lisäksi vaihdoin maan maakuntaan ja Suomen Etelä-Suomeen. Näin kirjoitettuna tekstin puhuja voisi olla esimerkiksi ateisti tai kristinuskonvastainen henkilö, joka ei tue mitään lihansyöntiä, vaan näkee lihansyönnin eläinräökkäyksenä. Maa-sanana muuttaminen maakunnaksi ja Suomen muuttaminen Etelä-Suomeksi osoittaa, että keinotekoisiiin rajauksiin turvautuminen ja ihmisten toivottaminen kauas itsestä ja kaltaisistaan kuulostaa maakuntatasolle siirrettynä surkukupaisalta.

Muunnos paljastaa oman sisäryhmän suosimisen ja luonnollistuneet kulttuurilliset tavat tulevat ilmeisiksi. Diskurssivalintojen kategorisoivuus tulee esiin: Kansanedustajan edustaman diskurssin valinnat tukevat suomalaisuutta ja suomalaisten omaa uskonnollisuutta. Sen sijaan tavanomaisen lihansyönnin yhteyttä eläinräökkäykseen ei nähdä. Tietyissä tilanteissa eläinräökkäykseen liittyvät oikeudelliset käytännöt ovat vakiintuneita. Kuitenkin eläinten massatuotanto ja käyttö koe-eläiminä kertovat epäjohdonmukaisesta suhtautumisesta eläinräökkäykseen. (Väyrynen 2006: 197.) Halal-lihaa vastustavien argumentointi on hataralla pohjalla: diskurssiin osallistuvat vaativat halal-lihan kriminalisointia, mutta sallivat turkistarhauksen, koe-eläinten käytön ja tavanomaisen teurastamisen.

Eläinsuojelunäkemyks on laajalle levinnyt; se on kirjattu lakeihin, ja suuri osa ihmisistä allekirjoittaa sen, että eläinten käyttäminen ihmisten resursseina on hyväksyttävää, kunhan se tapahtuu “inhimillisesti” ja “tarpeetonta kärsimystä” välttäen. Näkemyksen taustalla on ajatus siitä, että eläimen elämällä on vähemmän arvoa ja merkittävyyttä kuin ihmisen elämällä. (Francione 2013: 113.) Näyttää siltä, että nykyään yleisesti tunnustetaan eläinten tuntoisuus, mikä tarkoittaa kärsimyksen ja kivun välttämistä, mutta ei puhuta intresseistä, sielullisuudesta tai elämäntahdosta (Ks. käsitteet Oksanen 2012: 207–212). Eläineetikoiden johdonmukaisen argumentoinnin avulla tullaan yksinkertaiseen tilanteeseen: laji ei ole

moraalisesti kummempi kriteeri kuin sukupuoli tai ihonväri. Käsite lajisorto eli spesismi on alun perin Richard Ryderiltä, mutta Peter Singer otti käsitteen käyttöön. Spesismi perustuu moraalisesti epärelevanttiin määreeseen, kuten seksismi ja rasismi. Myös se on yksi diskriminaation muoto eli syrjintää, joka kohdistuu niihin, jotka eivät kuulu ‘meihin’. (Aaltola 2013: 68 & Singer 2016: 186–187.)

Eri eläinlajeilla on eritasoisia kykyjä ennakoida tulevaa. Jotkin eläimet pystyvät hahmottamaan aikaa pidemmälle kuin juuri seuraaviin hetkiin. Sika on yksi niistä. Se pystyy tekemään valinnan karsinoiden välillä opittuaan, että toisessa karsinassa joutuu olemaan tunteja, toisessa vähemmän. Se valitsee opittuaan karsinoiden eroavaisuuksista lyhyemmän vankeuden karsinan. Ajantaju merkitsee sitä, että eläin voi huolestua tulevaisuudessa tapahtuvista asioista. Näillä asioilla on merkitystä, kun mietitään eläintenpitokäytäntöjä. (Telkänranta 2016: 69–75.) Mikäli muilta lajeilta kuin ihmiseltä ja ihmisen hoivan piiriin kuuluvilta lemmieläimiltä otetaan kielellisesti pois mahdollisuus kuolemaan, sillä on seurauksia myös elämään. Kaikki mielen omaavat ja olemassaolonsa kokevat ihmiset ja muut eläimet ovat osa ‘meitä’, ei ‘niitä’ (Aaltola 2017: 135). Jokaisen kärsimyksellä on väliä. Jokaisen mielihyvällä on väliä. Tuntoisuuden ansiosta olennoilla on intressi pysyä elossa. Kuten ihminen, myös eläin pyrkii itsesäilytykseen (Väyrynen 2006: 205). Regan osoittaa ihmisiä ja ei-inhimillisiä eläimiä yhdistävät asiat näin: “Meistä jokainen on kokeva oman elämänsä subjekti, tietoinen olento, jonka hyvinvoinnilla on merkitystä hänelle itselleen riippumatta hänen hyödyllisyydestään muille. - - Kaikki elämämme ulottuvuudet, mukaan lukien - - tyytyväisyys ja turhautuminen, olemassaolo tai ennenaikainen kuolema, vaikuttavat elämämme laatuun siten kuin me sen yksilöinä elämme ja koemme.” (Regan 2013: 97.)

Francione (2013: 122–126) havainnollistaa tätä vertaamalla elossa pysymisen intressiä näkökykyyn: voisimme yhtä hyvin väittää, että näkökyvyn omaavalla olennolle näkökyvyn menetys ei aiheuta vahinkoa. Niin ikään “normaalin” ihmisen elämä ei ole moraalisesti arvokkaampi kuin muistisairaana elämä, eikä älykkään ihmisen elämä ole arvokkaampi kuin vähemmän älykkään ihmisen. Kun kiellämme eläimeltä tämän merkityksellinen, kokemuksellisen elämän mahdollisuuden, oikeutamme samalla eläimen asettamisen pelkän välineen asemaan. Tämän kiistäminen väittämällä, että kuolema ei vahingoita tuntoista olentoa, on nimenomaan kyseisen intressin kieltämistä. Väitän, että intressin kieltäminen toteutuu myös vaieten. Se, että yhteiskunnassa ei toteuteta eläinsuojelulakia kirjaimellisesti eikä toimittajien ja päättäjien puolelta tuoda aktiivisesti esiin kymmenen miljoonien

yksilöiden pahoinvointia ja toisaalta elämänhalua, on tutkimustiedon sivuuttamista ja vastuunpakoilua. Eläin muuttuu tuotannossa koneeksi, jonka elämällä tai kuolemalla ei ole muuta kuin taloudellista merkitystä – eläin ei elä, se on vain hengissä. Vaikka ihmisten välillä, ihmisten ja eläinten sekä eläinten ja eläinten välillä on eroja, mikään ero ei anna moraalisesti kestäviä perusteita laajamittaiselle ja jatkuvalle hyväksikäytölle ja tappamiselle. (Francione 2013: 122–126; Muurimaa 2015: 249.)

8 PÄÄTÄNTÖ: SPESISMISTÄ JA RASISMISTA KOHTI EMPATIAA

“Älä, kultasein, mieti teurastusta / se on osa eläinten tarkoitusta. / Ne syntyvät tänne vain kuolemaan. / Siis lihat syö, älä käy pohtimaan.” (Jane Legge 1969: 59 Diamondin 2013: 142 mukaan)

Halusin tutkimuksessani vastata kysymyksiin: 1. Miten tuotantoeläimen kuolemaa representoidaan teurastamiseen liittyvissä teksteissä Suomessa vuonna 2016? 2. Millainen kuva halal-teurastamisesta syntyy juttujen perusteella? Olen analysoinut sanavalintoja muun muassa tekijyyden häivyttämisen ja representaatioiden vahvistamisen ja uudelleentuottamisen näkökulmasta. Useimmiten käytetään termiä lopettaminen ja teurastaminen. Kuolema on sanaston tasolla monesti olemattomissa, mutta myös kiertoilmauksia, kuten “lihantuotannon ikävin vaihe” käytetään. Kuolema liittyy tavanomaiseen teurastamiseen liittyvässä aineistossa usein lopettamiseen ja teurastamiseen. Halal-kuolema taas rinnastuu rituaalisuuteen, viiltämiseen, tajuissaan olemiseen ja verenvuotoon. Halal-tavan määrittelyssä korostuu tainnuttamatta jättäminen.

Olen tutkinut pronominiinien käyttöä ja osoittanut, että niitä käytetään ihmisryhmien kategorisoinnissa ja vastakkainasettelussa. Affektiivinen ja arvottava kielenkäyttö toimii poliittisissa teksteissä stereotyyppittelyn ja liioittelun välineenä. Kansanedustajat rakentavat puheenvuoroissaan ei-suomalaisista ja muiden kuin kristinuskon edustajista stereotyyppistä kuvaa barbaarisesta, rikostilastoissa loistavasta ja lukutaidottomasta joukosta, joka kiduttaa eläimiä. Vastakohtaksi tälle kuvalle suomalaisista rakennetaan kuvaa sivistyneinä ja huolestuneina kuluttajina, jotka käyttävät eettisesti tuotettua lihaa ja pitävät huolta yhteisestä hyvinvointivalttiosta. Olen tutkinut otsikoita ja aiheiden sekä sanavalintojen kierrättämistä intertekstuaalisuuden käsitteen valossa. Uutisjuttujen analyysi paljasti, että aiheiden käsittely on usein pintapuolista. Halal-lihaa haluavien ääni ei pääse juurikaan kuuluviin. Sen sijaan perussuomalaiset saavat sekä sanastollisesti että aiheen käsittelyn kannalta erittäin paljon tilaa mediassa. Eräs yllättävä löydös oli Maaseudun Tulevaisuuden helmikuun jutun rooli rituaaliteurastamiskurssin lähteenä: intertekstuaaliset kytkökset ovat selvästi nähtävillä.

Yhdestä lehtijutusta on lähtenyt liikkeelle monta muuta tekstiä, ja kyseiseen juttuun on viitattu sekä ekplisiittisesti että lähdeettä mainitsematta.

Lainasin johdannon alussa Plutarkhosta ja Muurimaata, joiden sitaateissa kirjoitettiin eläinten teurastamisesta puhuen verestä, hajusta ja kuolemasta. Tavanomaiseen teurastamiseen liittyvässä aineistossa on oikeastaan vain kaksi tekstiä, joissa kuvaillaan mainintaa enemmän teurastamisen kulkua tai siihen liittyviä ääniä tai näkymiä: toinen näistä on Ylen toimittajan reportaasi teurastamokäynnistä ja toinen Voiman välissä olleessa Vegelehdessä oleva juttu Maailma tuotantoeläimen silmin. Sen sijaan halal-teurastamisen yhteydessä korostuu veren rooli. Jatkossa teurastamisaihetta voisi tutkia esimerkiksi tutkimalla vereen ja verenvuotoon liittyvää sanastoa. Mikäli teurastustapojen representoinnin vertailua haluaisi jatkaa pidemmälle, voisi selvittää, löytyykö teurastamistapojen diskursseja vertaamalla selkeää eroa verestä puhumisessa. Hieman eri tyyppisten tutkimuskysymysten avulla olisi voinut vaikkapa tutkia tarkemmin muslimien ja halal-lihaa käyttävien representaatioita. Onnistuin tutkimuksessani yhdistämään omalla tavallani sekä teoreettisesti että menetelmällisesti eri perinteitä ja työkaluja, minkä katson erityiseksi vahvuudeksi.

Aineiston suuri määrä aiheutti toki sen, että en voinut tehdä niin tarkkaa analyysiä kuin pienemmän aineiston kanssa olisin voinut tehdä. Kaikkia tekstejä en voinut analysoida järjestelmällisesti kohta kohdalta. Aiheen kontekstualisointi ja laajempi yhteiskunnalliskulttuuristen käytänteiden taso ottivat analyysiltä tilaa. Jouduin siis keskittymään tiukasti tutkimuskysymysten asettamien raamien sisällä aineiston lukuun ja esimerkkien nostamiseen. Yksistään joko tavanomaista tai halal-teurastamista koskeva aineisto olisi riittänyt pro gradu -työhön. En halunnut karsia aineiston määrää, sillä halusin muodostaa mahdollisimman kattavan kuvan aiheesta. Onnistuin pitämään ison aineiston hyppysissäni, vaikka pro graduun olisi riittänyt huomattavasti pienempikin aineisto. Halusin ison aineiston avulla tuottaa relevanttia sanottavaa aiheesta, josta ei ole aikaisemmin Suomessa kirjoitettu. Tästä syystä otin aineistoon mukaan monentyypisiä tekstejä, vaikka niiden heterogeenisyys aiheutti hieman haasteita. Esimerkiksi täysistunnon tekstimäärä on niin valtava, että pystyin nostamaan siitä esiin vain tärkeimmät esimerkit.

Tätä kirjoittaessa teurastamokohu on päättynyt tältä erää niin, että Pirkanmaan käräjäoikeus on tuominnut sastamalalaisen teurastamon toimitusjohtajalle ja seitsemälle työntekijälle sakkorangaistukset eläinsuojelurikoksesta. Käräjäoikeuden mukaan eläinsuojelurikokset eivät kuitenkaan olleet lajissaan vakavimmasta päästä, vaan ne olivat

lievän ja perusmuotoisen rikoksen rajamailla. Muistin virkistämiseksi teurastamoissa nostettiin ja kiskottiin lampaita jaloista ja villoista sekä päästettiin ne samaan tilaan, jossa tainnutettiin tai teurastettiin toista lammasta. Niitä hakattiin laatikoilla. Nautoja lyötiin aurasviitalla ja kepillä. Tainnutukset epäonnistuivat, ja varavälineitä ei ollut käsillä. Tämä on kuitenkin ensimmäinen kerta, kun salaa kuvatut videot ovat johtaneet syytteisiin teurastamotyöntekijöitä vastaan. (HS 2017.) Tuomiot tulivat siis kaksi vuotta kohun jälkeen. Sen sijaan salakuvaamisen esitutkinta ja syyteharkinta etenenivät rivakasti. Tuomio tuli julkisrauhan rikkomisesta, salakatselusta ja salakuuntelusta. Avunanto tekojen kuvaamiseen oli tuomioistuimessa arvotettu moitittavammaksi teoksi kuin eläinten julma kohtelu. (Koskela 2017.) Helsingin Sanomat uutisoi vastikään, että luomubroileriteurastamossa on aiheutettu teuraseläimille tarpeetonta kärsimystä useiden vuosien ajan. Tarkastuseläinlääkäri on antanut kyseiselle yritykselle ensimmäisen määräyksen käyttämästä tainnutusmenetelmästä jo toissa vuonna. (HS 2017b.) Johdannossa mainitsin, että vastaavia tapauksia on löytynyt muualtakin. Ranska onkin jo määrännyt, että teurastamoihin asennetaan valvontakamerat (Yle 2017). Eläinlain esityksen mukaan eläinten teurastusta koskevia pykäläiä ehdotetaan muutettavaksi siten, että eläin olisi aina tainnutettava ennen teurastusta. Muutos koskisi paitsi uskonnollisista syistä noudatettavaa erityistä teurastustapaa että yksityiskäyttöön teurastettavaa siipikarjaa. (Maa- ja metsätalousministeriö 2017.) Käytännössä tämä ei muuta Suomessa teurastuskäytäntöjä, mutta muutoksen sanallisen kirjaamisen voi nähdä olevan voiton esimerkiksi perussuomalaisille.

Nyky-yhteiskunta on ennennäkemättömän väkivaltainen muita eläimiä kohtaan. Tämä on suuressa ristiriidassa hyvinvointipuheen korostamisen kanssa. Teurastamoiden piilotettu arki mahdollistaa miljoonien yksilöiden tappamisen ilman, että valtakunnan vahtikoirat tai kuluttajat pääsevät vaikuttamaan prosessiin. Siitä huolimatta, että teurastamoihin tulee mahdollisesti ympäri maailmaa vähä kerrassaan niin kutsutusti lasiseinät valvontakameroiden myötä, tappamistyön ongelmat eivät sillä korjaannu. Tehotuotannon ja teurastamoiden aikana tarvitsemme tarkkaavaisuutta. Tarkkaavaisuus ja rakkaus ovat avaimet väkivallattomaan yhteiskuntaan. (Aaltola 2017: 211.) Ihmisoikeudetkin pohjautuvat empatiaan. Empatian vaikutusala yhteiskunnassa kasvaa vaurauden ja hyvinvoinnin lisääntyessä, mistä seuraa empatian ja oikeuksien laajentamista. Useissa maissa on viime vuosikymmeninä ulotettu empatiaa esimerkiksi vähemmistöjä, alkuperäiskansoja ja myös eläimiä kohtaan. (Helkama 2009: 300.)

Kerroin omasta positiostani heti tutkimuksen alussa. Halusin antaa tutkimuksellani äänen äänettömille. Halusin tuoda esiin niitä näkökulmia, jotka aineistosta puuttuivat tai olivat marginaalissa. Tämä tavoite oli mukana koko analyysiprosessin ajan. Vaikka en voisi kielentää esimerkiksi tuotantoeläimen omaa ääntä, olen joka tapauksessa voinut antaa näkökulmalle tilaa. Eeva Kilpi huomauttaa kielen merkityksestä runossaan: ”Aiemmin he väittivät etteivät eläimet kärsi, / nykyisin he sanovat että eläimet stressaantuvat. / Ei kieltä niin saa käyttää, / tosiasioiden kieltämiseen.” (Kilpi 1987: 58.) Kenenkään ihmisen tai eläimen osana ei pitäisi olla luonnollistettu kärsimys, sillä kärsimyksen syntyyn löytyy syitä. Yhteiskunnalliset ja poliittiset arvot, ideologiat ja instituutiot johtavat tietynlaisiin toimintoihin, myös konflikteihin ja systemaattiseen väkivaltaan. (Aaltola 2017: 155.) Kenenkään osana ei myöskään pitäisi olla luonnollistettu kuolema, joka kielennetään välttämättömäksi osaksi prosessia tai jätetään kielentämättä kokonaan.

LÄHTEET

- Aaltola, Elisa 2013: Johdanto. Ihminen, eläin vai molemmat? – Aaltola, Elisa (toim.), *Johdatus eläinfilosofiaan* s. 9–27. Helsinki: Gaudeamus.
- 2015: Tappava rakkaus: itsepetos, empatia ja tarkkaavaisuus. – Aaltola, Elisa & Keto, Sami (toim.), *Eläimet yhteiskunnassa* s. 285–310. Helsinki: Into Kustannus.
- 2017: Tappava, rakastava eläinkuva. – *Granta – uuden kirjallisuuden areena. Eläin*. 2017 (8). s. 195–211. Helsinki: Otava.
- Adams, Carol 2013: Lihan sukupuolipolitiikka. – Aaltola, Elisa (toim.), *Johdatus eläinfilosofiaan* s. 206–227. Helsinki: Gaudeamus.
- Ahonen, Johanna 2015: Spirituaalisuus väylänä muutokseen – Feminismin ja henkisyiden risteymiä. Ahonen, Johanna & Vuola, Elina (toim.), *Uskonnon ja sukupuolen risteys* s. 82–117. Tietolipas 247. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Ammattinetti 2016: Ammatit > Teurastaja. – http://www.ammattinetti.fi/amatit/detail/583_ammatti 27.3.2017.
- Anttonen, Taru 2010: Tuotantoyksiköstä yksilöksi – Eläintuotanto ja eläimet politisoituneissa kuluttajakonstruktioissa. Pro gradu -tutkielma. Yhteiskuntatieteiden laitos. Itä-Suomen yliopisto. – <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uef-20100115>
- Anttonen, Taru & Vornanen, Jukka 2016: *Lihansyöjien maa – Miksi suomalaisten ruokavalion on muututtava*. Helsinki: Into Kustannus.
- Beyond carnism 2016: Beyond carnism. – <http://www.carnism.org/>
- Blommaert, Jan & Bulcaen, Chris 2000: Critical Discourse Analysis. *Anthropol.* 29 s. 447–466.
- Braidotti, Rosi 2006: *Transpositions. On Nomadic Ethics*. Cambridge: Polity.
- Calarco, Matthew 2013: Derrida - Eläimen kiihko. – Aaltola, Elisa (toim.), *Johdatus eläinfilosofiaan* s. 152–178. Helsinki: Gaudeamus.
- van Dijk, Teun A. 2008: *Discourse & Power*. Palgrave Macmillan.
- Derrida, Jacques 2006: *L'animal que donc je suis*. Galilée: Paris.
- 2008: *The Animal That Therefore I Am*. Fordham University Press: New York.
- Eläinpolitiikka 2017: Vetoamus uudeksi eläinsuojelulaiksi: Suomeen maailman paras eläinsuojelulaki – <http://elainpolitiikka.fi/vetoamus/>
- Eläintieto.fi 2017: Kanan ja broilerin hyvinvointi. – <http://www.elaintieto.fi/kanan-ja-broilerin-hyvinvointi/>
- Emhan, Abdurrahim, Yildiz, Ahmet Şener, Bez, Yasin; Kingir, Said 2012. – Psychological Symptom Profile of Butchers Working in Slaughterhouse and Retail Meat Packing Business: A Comparative Study. – *Kafkas Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi*. Vol. 18, Issue 2, s. 319–322.
- Eurobarometri 2016: – <http://www.eurogroupforanimals.org/wp-content/uploads/2016/02/Eurobarometer-2016-Animal-Welfare.pdf>
- Evira 2016: Kuolleet eläimet. – <https://www.evira.fi/elaimet/elainsuojelu-ja-elainten-pito/kuolleet-elaimet/> 12.3.2017.
- 2016b. <https://www.evira.fi/elintarvikkeet/alkutuotanto/elaimista-saatavat-elintarvikkeet/tuotantoelaimet/hatateurastus/> 12.3.2017.
- Fairclough, Norman 1992: *Discourse and social change*. Cambridge. Polity Press.
- 1997: *Miten media puhuu*. Tampere: Vastapaino.
- Fiddes, Nick 1991: *Meat – A natural symbol*. Routledge, London.
- Francione, Gary L. 2013: Eläinsuojelu ja eläinten moraalinen arvo. – Aaltola, Elisa (toim.), *Johdatus eläinfilosofiaan* s. 113–128. Helsinki: Gaudeamus.
- Franklin, Adrian 1999: *Animals and modern cultures. A sociology of human-animal relations in modernity*. Sage Publications, London.
- Fuller, Margaret 1984/1971: *Woman in Nineteenth Century*. New York: Norton.
- Grandin, Temple 1988: Commentary: Behavior of Slaughter Plant and Auction Employees toward the Animals. *Anthrozoos*, 1988, Volume I, nro 4, s. 205–213. – <http://www.grandin.com/references/behavior.employees.html>

- The Guardian 2015: Oklahoma governor signs 'foolproof' nitrogen gas execution method – <https://www.theguardian.com/us-news/2015/apr/17/oklahoma-nitrogen-execution-method-death-penalty> 21.11.2017.
- Gylling, Heta Aleksandra 2010: Paha, luonto ja ihmisluonto. Männistö, Mauri (toim.), *Pahuuden ongelma*. Helsinki: BTJ Finland.
- Haapanen, Lauri 2016: Siteeraus lehtijutuissa. – Tiittula, Liisa & Nuolijärvi, Pirkko (toim.), *Puheesta tekstiksi. Puheen kirjallisen esittämisen alueita, keinoja ja rajoja* s.192–224. Helsinki: SKS.
- Haarala, Risto 1997: Karpaasit alppimajassa – CD-Perussanakirjan uusista sanoista. Kielikello 1/1997.
- Hakola, Outi, Kivistö, Sari & Mäkinen, Virpi 2014: *Kuoleman kulttuurit Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Harva, Urpo 1985: Kuoleman ongelma länsimaissa. – Ruth Jan-Erik & Heiskanen Pirkko (toim.), *Kuoleman elämän keskellä*. s. 11–27. Helsinki: Otava.
- Hall, Stuart 1997: *Representation - cultural representations and signifying practices*. Sage publications.
- Heikkinen, Vesa 2013: Teksti. – Heikkinen, Vesa; Voutilainen, Eero; Lauerma, Petri; Tiililä, Ulla & Lounela, Mikko (toim.) *Genre – tekstilajitutumuksen käsikirja* s. 59–66. Kotimaisten kielten keskuksen julkaisuja 169. Helsinki: Gaudeamus.
- 2013b. Diskurssi. – Heikkinen, Vesa; Voutilainen, Eero; Lauerma, Petri; Tiililä, Ulla & Lounela, Mikko (toim.) *Genre – tekstilajitutumuksen käsikirja* s. 94–99. Kotimaisten kielten keskuksen julkaisuja 169. Helsinki: Gaudeamus.
- 2013c: Ideologia. – Heikkinen, Vesa; Voutilainen, Eero; Lauerma, Petri; Tiililä, Ulla & Lounela, Mikko (toim.) *Genre – tekstilajitutumuksen käsikirja* s. 112–119. Kotimaisten kielten keskuksen julkaisuja 169. Helsinki: Gaudeamus.
- Helkama, Klaus 2009: *Moraalipsykologia*. Helsinki: Edita.
- Helsingin Sanomat 2017: Aktivistien salakuvaus toi tuomiot teurastamon työntekijöille – oikeus määräsi kahdeksalle sakkoja. 8.11.2017 – <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005440908.html> 13.11.2017.
- 2017b: Tajuissaan oleva lintu ei kuollut viiltokoneeseen, tainnuttimesta tuli läpi eläimiä taintumatta – ”luomuna” itseään markkinoinutta teurastamo epäillään vuosia jatkuneista eläinsuojelurikoksista. – <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005440908.html> 13.11.2017.
- Helsingin Sanomat: Sanakirja.org
- Human Rights Watch 2004: Blood, Sweat and Fear: Workers' Rights in U.S. Meat and Poultry Plants. Human Rights Watch. – <https://www.hrw.org/sites/default/files/reports/usa0105.pdf>
- Iloinen pässi 2017: <http://www.iloinenpassi.fi/tausta/> 21.11.2017
- Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero 1993: Diskursiivinen maailma: teoreettiset lähtökohdat ja analyyttiset käsitteet. – Jokinen, Arja; Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero: *Diskurssianalyysin aakkoset* s. 17–47. Jyväskylä: Gummerus.
- Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi 1993: Valtasuhteiden analysoiminen. – Teoksessa Jokinen, Arja; Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero: *Diskurssianalyysin aakkoset* s. 75–108. Jyväskylä: Gummerus.
- Jokinen, Hanne 2016: Tuotantoeläinten lajinomaisen käyttäytymisen vaikutus niiden käsittelyyn teurastamolla ja teurastamon rakenteiden suunnitteluun. Eläinlääketieteellinen tiedekunta. Eläinlääketieteen lisensiaatin tutkielma. Helsingin yliopisto.
- Juhila, Kirsi 1999: Kulttuurin jatkuvasti rakentuvat kehät. – Jokinen, Juhila & Suoninen (toim.), *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Tampere: Vastapaino.
- Juppi, Pirita 2004: ”Keitä me olemme? Mitä me haluamme?” Eläinoikeusliike määrittelykamppailun, marginalisoinnin ja moraalisen paniikin kohteena suomalaisessa sanomalehdistössä”. Väitöskirja. Journalistiikka. Jyväskylän yliopisto.
- Kainulainen, Pauliina 2005: Maan viisaus – Ivone Gebaran ekofeministinen käsitys tietämisestä ja teologiasta. Väitöskirja. Joensuun yliopisto. – http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_952-458-703-3/urn_isbn_952-458-703-3.pdf
- Karhu, Sanna 2015: Nautoja ja koiria – toislaisia vai toissijaisia elä(i)miä? – *niin & näin* 2/15 – <http://www.netn.fi/artikkeli/nautoja-ja-koiria-toislaisia-vai-toissijaisia-elaimia> 30.12.2016.
- Kaski, Liisa 2016. Ihmisen alkuperämyytit ja eläinsuhde antiikin kulttuureissa – Finnish journal for human-animal studies vol. 2 (2016) – <http://ojs.tsv.fi/index.php/trace/article/view/53126/18909> 12.11.2016.
- Kilpi, Eeva 1987: *Animalia*. Helsinki: WSOY.
- Kemmerer, Lisa A. 2006: Verbal Activism: “Anymal”. – *Society & Animals* 14 (1). – <http://lisakemmerer.com/Articles/anymal%20article%20Jan%202016.pdf> 4.1.2016.
- Keskustan eduskuntaryhmä 2016: *Työtä ja tervettä järkeä. 202 ratkaisua sääntelyn ja byrokratian purkamiseksi*. Verkossa: <https://www.keskusta.fi/loader.aspx?id=e2be5158-bbcf-4d7d-9113-6daea59014b3> 12.3.2017.
- Kiviluoto, Johanna 2004: Naiset, luonto ja uskonto – Ekofeministinen lähestymistapa uskontotieteessä. Uskontotieteen laitos. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto.

- Koskela, Tarja 2017: Onko eläimellä väliä? Animalian blogi 16.11.2017. – <http://animalia.fi/2017/11/16/onko-elaimella-valia/> 29.11.2017.
- Kristensen, Tage S. 1991: Sickness absence and work strain among Danish slaughterhouse workers: An analysis of absence from work regarded as coping behaviour – *Social Science & Medicine* Volume 32, Issue 1, s. 15–27. – <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/027795369190122S> 5.9.2017.
- KS = Kielitoimiston sanakirja. – <http://www.kielitoimistonsanakirja.fi/>
- Kotilainen, Noora 2015: Puhdasta, suomalaista, nationalistista lihaa. – Aaltola, Elisa & Keto, Sami (toim.), *Eläimet yhteiskunnassa* s. 37–56. Helsinki: Into Kustannus.
- Kupsala, Saara 2007: Eläinten hyvinvointia ja teurastusta koskevat dilemmat: Maatalouseläinten ambivalentti asema. – *Maaseudun uusi aika* (2) s.19–34.
- Kupsala, Saara, Jokinen, Pekka, Vinnari, Markus & Pohjolainen, Pasi 2011: Suomalaisten näkemykset tuotantoeläinten hyvinvoinnista. – *Maaseudun uusi aika*. 3/2011 s. 20–35. – http://www.mua.fi/SIRA_Files/downloads/Arkisto/MUA_lehti/2011/MUA_3_2011_a_Kupsala.pdf 12.11.2016
- Kupsala, Saara, Vinnari, Markus, Jokinen, Pekka & Räsänen, Pekka 2015: Citizen attitudes to farm animals in Finland: A population-based study. *Journal of Agricultural and Environmental Ethics* 28(4), s. 601–610.
- Kupsala, Saara & Tuomivaara, Salla 2004: Sosiologinen eläintutkimus – eläinten yhteiskunnallinen merkitys sosiologian tutkimuskohteena. *Sociologia* 4/2004 s. 310–321.
- Lappalainen, Elina 2012: *Miten ruokasi eli elämänsä*. Jyväskylä: Atena.
- Laurén, Kirsi & Schuurman, Nora 2017: Viimeinen katse ja kuonon hipaisu – lemmikkieläimen toimijuus kuolemaa koskevissa kertomuksissa. – *Sukupuolentutkimus* 2/2017 s. 65–78.
- Legge, Jane 1969: Kuuliaiseksi lihansyöjäksi opetteleminen. Runo. *The British Vegetarian*, tammikuu/helmikuu, s. 59.
- Lehikoinen, Heikki 2009: *Ole siviä sikanen*. – *Suomalaiset eläinuskomukset*. Helsinki: Teos.
- Lehtonen, Tommi 2013: Uskontotiede. – Heikkinen, Vesa; Voutilainen, Eero; Lauerma, Petri; Tiililä, Ulla & Lounela, Mikko (toim.) *Genre – tekstilajitutkimuksen käsikirja* s. 710–713. Kotimaisten kielten keskuksen julkaisuja 169. Helsinki: Gaudeamus.
- Leppänen, Sirpa 2004: Jokaisessa meissä asuu pieni toisin kirjoittaja: tekstuaalinen interventio lukemisen ja kirjoittamisen opetuksessa. Jyväskylän yliopisto/Suomen akatemia. 1/2004 Äidinkielen opettajien vuosikirja.
- Leppänen, Marko 2016: Elämän asialla – Buddhalaisuuden perusteista pulppuaa syväekologisuus. Elokehä 2/2016. – <http://www.elonkeha.com/2016/09/08/elaman-asialla-buddhalaisuuden-perusteista-pulppuaa-syvaekologisuus/>
- Luonnonvarakeskus 2016: Lihantuotanto kuukausittain (teurastukset teurastamoissa). – http://statdb.luke.fi/PXWeb/pxweb/fi/LUKE/LUKE_02%20Maatalous_04%20Tuotanto_06%20Lihantuotanto/01_Lihantuotanto_teurastamoissa_kk.px/?rxid=ee815594-1637-425c-be90-e625104c0d85
- Luukka, Minna-Riitta 2000: Näkökulma luo kohteen: diskurssitutkimuksen taustaoletukset. Teoksessa Sajavaara, Kari & Piirainen-March, Arja (toim.) 2000: *Kieli, diskurssi & yhteisö*. Soveltavan kielentutkimuksen teoriaa ja käytäntöä. Soveltavan kielentutkimuksen laitos: Jyväskylä. 133–160.
- Länsimäki, Maija 1993: Voiko sodassa saada iäisyyskutsun? Miten kuoleminen ilmaistaan suomen kielessä. *Kielikello* 2/1993. – <http://www.kielikello.fi/index.php?mid=2&pid=11&aid=147> 24.3.2017.
- Löytty, Olli 2005a: Toiseuttamista ja tilakurittomuutta. – Löytty, Olli (toim.), *Rajanylityksiä – tutkimusreittejä toiseuden tuolle puolen* s. 7–27. Helsinki: Gaudeamus.
- 2005b: Kuka pelkää mustavalkoista miestä? Toiseuttavan katseen rajat. – Löytty, Olli (toim.), *Rajanylityksiä – tutkimusreittejä toiseuden tuolle puolen* s. 87–102. Helsinki: Gaudeamus.
- Maa- ja metsätalousministeriö 2017: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi eläinten hyvinvoinnista ja laeiksi eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta. – http://mmm.fi/documents/1410837/6017006/Luonnos_Hallituksen+esitys+laiksi+el%C3%A4inten+hyvinvoinnista_+21.12.2017.pdf/b8bca450-95a8-463e-bfe0-78135f0dc679 9.1.2018
- Martikainen, Tuomas 2008: Muslimit suomalaisessa yhteiskunnassa. – Martikainen, Tuomas, Sakaranaho, Tuula & Juntunen, Marko (toim.), *Islam Suomessa – Muslimit arjessa, mediassa ja yhteiskunnassa*. Tietolipas 223. Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Marvin, Garry 2006. “Wild Killing: Contesting the Animal in Hunting.” In *Killing Animals*, edited by The Animal Studies Group, 10–29. Urbana: University of Illinois Press.
- Mering, Kristina 2016: Slaughterhouse workers: the meat industry’s other victims. – <http://veganstrategist.org/2016/08/05/slaughterhouse-workers-the-meat-industrys-other-victims/> 27.11.2016
- Mikkola, Heidi & Salmia, Tiina 2016: Ihmisten ja eläinten rajoilla. VIII Kulttuurintutkimuksen päivät 3.–4.12.2015 (Oulu). Finnish journal for human-animal studies vol. 2 (2016) Turun yliopisto s. 94–96.

- Muurimaa, Kristo 2015: Yöllä minä otan kuvia teidän sioistanne. – Aaltola, Elisa & Keto, Sami. (toim.), *Eläimet yhteiskunnassa* s. 245–259. Helsinki: Into Kustannus.
- Nussbaum, Martha C. 2006/2013: *Frontiers of Justice Disability, Nationality, Species Membership*. USA: Harvard University Press.
- Nylén, Antti 2015: Vyöhyke – suomalaisen eläinoikeuskeskustelun vaiheita. – Aaltola, Elisa & Keto, Sami. (toim.), *Eläimet yhteiskunnassa* s. 17–37. Helsinki: Into Kustannus.
- Oikeutta eläimille 2016: <https://oikeuttaelaimille.fi/uutisia-ja-ajankohtaista/jarkyttavaa-vidiomateriaalia-jalleen-teurastamolta> 12.11.2016
- Ollila, Tiina 2016: Teurastamisen representointi teurastamovideoiden synnyttämässä lehtijutuissa. Kandidaatintutkielma. Kielten laitos. Jyväskylän yliopisto. – <http://urn.fi/URN:NBN:fi:juu-201605112507>
- Oksanen, Markku 2012: *Ympäristöetiikan perusteet*. Gaudeamus.
- Paimen, Anni 2013: Ruuan tuotantoon käytettävät eläimet kuudennen luokan biologian oppikirjoissa. Kasvatustieteiden tiedekunta. Pro gradu -tutkielma. Lapin yliopisto. – http://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/59777/Paimen_Anni.pdf?sequence=2
- Patañjali n. 350 jaa/2010: Yoga-sütra. Måns Broo (toim. & suom.). Helsinki: Gaudeamus.
- Pietikäinen, Sari 2000: Kriittinen diskurssintutkimus. – Sajavaara, Kari & Piirainen-Marsh Arja (toim.), *Kieli, diskurssi & yhteisö* s. 191–217. Soveltavan kielentutkimuksen keskus. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.
- Patterson, Charles: *Eternal Treblinka*. New York: Lantern Books.
- Pietikäinen, Sari 2002: Media, kieli ja etniset identiteetit. – Laihiala-Kankainen Sirkka, Pietikäinen Sari & Dufva Hannele (toim.), *Moniääninen Suomi. Kieli, kulttuuri ja identiteetti*. s. 241–255. Soveltavan kielentutkimuksen keskus. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä.
- Pietikäinen, Sari & Mäntynen, Anne 2009/2016: *Kurssi kohti diskurssia*. Tampere: Vastapaino.
- Pekkala, Kaisa 2016: Eläinkysymys Derridan filosofiassa: kielellisyys, limitrofiset rajat ja eläindualismin dekonstruktio. Poliitiikan ja talouden tutkimuksen laitos. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto. – <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/169862>
- Pope, Rob 1995: *Textual Intervention – Critical and Creative Strategies for Literary Studies*. USA: Routledge.
- Pylkkö Pauli 2016: Luonnon oidipaallinen riisto. *Elonkehä-lehti* (3). s. 24–35.
- Plutarkhos n.100/2004: *Lihansyönnistä*. Kääntäneet Tua Korhonen, Antti J. Niemi ja Pia Åberg. Helsinki: Summa.
- Pälli, Pekka 2003: Ihmisryhmä diskurssissa ja diskurssina. Väitöskirja. Tampereen yliopisto. – <http://uta32-kk.lib.helsinki.fi/bitstream/handle/10024/67265/951-44-5580-0.pdf?sequence=1>
- Ranki, Kreetta 2009. Eläinten hyvinvointi uuden ajan alun eläinkäsitysten valossa. Lisensiaatintutkimus. Filosofian laitos. Turun yliopisto. https://www.academia.edu/23405699/El%C3%A4inten_hyvinvointi_uuden_ajan_alun_el%C3%A4ink%C3%A4sitysten_valossa 20.11.2016.
- Rastas, Anna 2007: Neutraalisti rasistinen? Erään sanan politiikkaa – Kuortti, Joel, Lehtonen, Mikko, Löytty, Olli (toim.) *Kolonialismin jäljet: keskustat, periferiat ja Suomi* s.119–141. Helsinki: Gaudeamus. – <http://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201301301021> 4.11.2016.
- Regan, Tom 2013: Eläinoikeuksien puolustus. – Aaltola, Elisa (toim.), *Johdatus eläinfilosofiaan* s. 89–112. Helsinki: Gaudeamus.
- Ripple, William J.; Wolf, Christopher; Newsome, Thomas M. ym. World Scientists' Warning to Humanity: A Second Notice. – <https://academic.oup.com/bioscience/article/doi/10.1093/biosci/bix125/4605229> 15.11.2017
- Rossi, Leena-Maija 2010. Esityksiä, edustamista ja eroja: Representaatio on politiikkaa. Knuuttila, Tarja & Lehtinen Aki Petteri (toim.), *Representaatio – Tiedon kivijalasta tieteiden työkaluksi* s. 261–275. Helsinki: Gaudeamus.
- Schopenhauer, Arthur 1991: *Pessimistin elämänviisaus*. WSOY.
- Schuurman, Nora 2013: Eläin – tavoittamaton tutkimuskohde? ELORE vol. 20–1/2013.
- Schuurman Nora & Laurén Kirsi 2016: Eläimen kuoleman kohtaaminen perheessä. – Thanatos vol 5(2016)(1) s.43–61. – https://thanatosjournal.files.wordpress.com/2016/06/schuurman_ja_lauren_elaimen1.pdf 22.10.2016.
- Sipilä, Petri 1998: *Sukupuolitettu ihminen – kokonainen etiikka*. Tampere: Gaudeamus.
- Sipilä, Meeri 2011: "Kuvasta katsoo piinattu eläin". Eläinoikeusliikkeen media-aktivismi Tarhauskielto-kampanjassa talvella 2010. Pro gradu -tutkielma. Viestinnän, median ja teatterin yksikkö. Tampereen yliopisto. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uta-1-21677>
- Singer, Peter 2013: Kaikki eläimet ovat tasavertaisia. – Teoksessa Aaltola, Elisa (toim.), *Johdatus eläinfilosofiaan* s. 69–88. Helsinki: Gaudeamus.
- 2016: *Paras tapa auttaa*. Helsinki: Viisas elämä.

- Solin, Anna 2012: Kriittinen diskurssintutkimus. – Heikkinen, Vesa, Voutilainen, Eero, Lauerma, Petri; Tiililä, Ulla & Lounela, Mikko (toim.) *Genre – tekstilajitutkimuksen käsikirja* s. 558–563. Kotimaisten kielten keskuksen julkaisuja 169. Helsinki: Gaudeamus. Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura ry. – http://www.elore.fi/arkisto/1_13/schuurman.pdf 20.11.2016.
- Stanescu, James 2013: Beyond Biopolitics. *Animal Studies, Factory Farms, and the Advent of Deading Life*. Nro 2. s. 135–160.
- Suomen Lammasyhdistys 2017: Yhteystiedot – <https://lammasyhdistys.fi/yhteystiedot/> 21.11.2017.
- Suhonen, Piia 2015: Koira haudattuna – koiran ja sen kuoleman representoiminen blogiteksteissä. Pro gradu -tutkielma. Kielten laitos. Jyväskylän yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201510143388>
- Suutala, Maria 1995: *Naiset ja muut eläimet – ihmisen suhde luontoon länsimaisessa ajattelussa*. Helsinki University Press: Helsinki.
- 2004: On vain luonto. – Kaltio kesäkuu 2004. – <http://www.kaltio.fi/vanhat/index4f4a.html?404> 21.11.2017
- Tasa-arvotiedon keskus 2017. Sanasto. – <https://www.thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/sukupuoli/sanasto> 18.12.2017.
- Telkänranta, Helena 2016: *Eläin ja ihminen – Mikä meitä yhdistää?* Helsinki: SKS.
- Tuomela, Pauliina 2017: Tuotantoeläinten hyvinvoinnin rakentuminen lihanjalostajien vastuullisuusviestinnässä. Pro gradu -tutkielma. Kieli- ja viestintätieteiden laitos. Jyväskylän yliopisto. – <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201705242478>
- Työsuojelu 2017. Vaarallinen työ. – <http://www.tyosuojelu.fi/tyosuhde/nuori-tyontekija/vaarallinen-tyo> 5.9.2017.
- Törrönen, Jukka 2010: Kuvaus, näkökulma, ääni: Representaatioiden analyysi empiirisessä sosiaalitutkimuksessa. Knuuttila, Tarja & Lehtinen Aki Petteri (toim.), *Representaatio – Tiedon kivijalasta tieteiden työkaluksi* s. 276–304. Helsinki: Gaudeamus.
- Vaden, Tere 2012. *Heidegger, Zizek ja vallankumous*. Helsinki: Gaudeamus.
- Vialles, Noëlie 1994/1987: *Animal to edible*. Glasgow. Cambridge University Press.
- VISK = Hakulinen, Auli; Vilkuna, Maria; Korhonen, Riitta; Koivisto, Vesa; Heinonen, Tarja Riitta & Alho, Irja 2004: *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Verkkoversio. – <http://scripta.kotus.fi/visk>
- Väyrynen, Kari 2006: *Ympäristöfilosofian historia: Maaäitimyytistä Marxiin*. 23°45. Tampere: Eurooppalaisen filosofian seura.
- Walker, J. K., McGrath, N., Nilsson, D. L., Waran, N. K., & Phillips, C. J. (2014). The Role of Gender in Public Perception of Whether Animals Can Experience Grief and Other Emotions. *Anthrozoos: A Multidisciplinary Journal of The Interactions of People & Animals*, 27(2), 251–266.
- Warren, Karen 1994: *Ecological Feminism*. London and New York: Routledge.
- 2017: Ranska määrää valvontakamerat teurastamoihin – <https://yle.fi/uutiset/3-9401426> 13.11.2017.
- WoM 2017: Tasa-arvosanasto. – <http://wom.fi/tasa-arvotietoa/tasa-arvosanasto/#sanasto3> 18.12.2017.
- WWF 2013: Soijaraportti. – www.wwf.fi/soijaraportti2012
- YK 2017: Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus. – <http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Language.aspx?LangID=fin> 29.12.2017.
- Yle 2015: Lukijat: "Suru oli hirveä, itkin ja itkin vaan" – Lemmikin kuolemaa saa ja pitää surra, sanoo psykologi. – <https://yle.fi/uutiset/3-8365759> 4.11.2016.